

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ENDÜSTRİ İLİŞKİLERİ VE İNSAN KAYNAKLARI
ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

YOKSULLUKLA MÜCADELEDE SOSYAL
YARDIMLAŞMA VE DAYANIŞMA VAKIFLARININ
ETKİLERİ: KIRKLARELİ İLİ ÖRNEĞİ

Aykut AYDIN

2501110448

Tez Danışmanı

Prof. Dr. Süleyman ÖZDEMİR

İstanbul – 2013

Y Ü K S E K L İ S A N S

TEZ ONAYI

ÖĞRENCİNİN

Adı ve Soyadı :AYKUT AYDIN Numarası : 2501110448
Anabilim/Bilim Dalı :END. İLİŞK.VE İNSAN KAYN. Danışman : PROF. DR. SÜLEYMAN ÖZDEMİR
Tez Savunma Tarihi :13.11.2013 Saati :14.00
Tez Başlığı :YOKSULLUKLA MÜCADELEDE SOSYAL YARDIMLAŞMA VAKIFLARININ
ETKİLERİ (KIRKLARELİ ÖRNEĞİ)

TEZ SAVUNMA SINAVI, Lisansüstü Öğretim Yönetmeliği'nin 36. Maddesi uyarınca yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin KABULÜ'NE / OYÇOKLUĞUYLA karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
1- PROF. DR. SÜLEYMAN ÖZDEMİR		Kabul
2- PROF. DR. ZEKİ PARLAK		Red
3- DOÇ. DR. LEVENT ŞAHİN		Kabul
4- DOÇ. DR. ABDÜLKADİR ŞENKAL	—	—
5- YRD. DOÇ. DR. HASAN ŞENOCAK		Kabul

YEDEK JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
1-DOÇ. DR. UMUT OMAV		Red
2-YRD. DOÇ. DR. ŞENOL ÖZTÜRK		

ÖZ

YOKSULLUKLA MÜCADELEDE SOSYAL YARDIMLAŞMA VE DAYANIŞMA VAKIFLARININ ETKİLERİ : KIRKLARELİ İLİ ÖRNEĞİ

Aykut AYDIN

2501110448

Yoksulluk, kökenleri çok eskilere dayanan bir olgudur. Geçmişten günümüze ele alındığında, farklı disiplinlerin ilgisini çekmesi, yoksulluğun çok boyutlu bir konu olduğunu adeta kanıtlar niteliktedir. Birbirinden farklı ilişkiler ağı bulunan farklı toplumlarda değişmeyen bir gerçeklik olarak yaşayan ve literatürlerde geniş yer kaplayan yoksulluk ve yoksullukla mücadele birbiri ile özdeş olarak anılan kavramlardır. Tarihsel açıdan ve doğrudan bir yaklaşımla, yoksullukla mücadelenin önemi kaçınılmaz olmasından ileri gelmektedir.

Yoksulluğun neden ve sonuçlarının çok boyutlu olması, yoksullukla mücadelede farklı yöntemler kullanılabilmesini beraberinde getirmektedir. Salt ekonomi politikaları yoksulluğu gidermede tek başına yeterli olamadığından sosyal politikaların da mücadeleye eşlik etmesi gerekmektedir. Sosyal politika; sosyal sigorta, sosyal hizmet ve sosyal yardım gibi araçlarla bu mücadeleye katılarak, yoksulluğun geniş toplumsal kesimlere yönelik etkilerini en aza indirmeyi amaçlamaktadır. Dolayısıyla yoksullukla mücadele de yoksulluğun kendisi gibi çok boyutlu olsa da yoksulluk hala varlığını sürdürmektedir. Hedef, yoksulluğun genişliğinin ve etkilerinin en aza indirilmesidir.

Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları, ülkemizde yoksullukla mücadelede gerek kurumsal yapılarının sağlamlaşması gerekse de finansal kaynaklarının güçlenmesi sebebiyle etkinliği giderek artan bir yapıya kavuşmuşlardır. Ülkemizde her il ve ilçede kurulan Sosyal Yardımlaşma ve

Dayanışma Vakıflarının bilhassa yoksulluk içerisinde bulunan ve muhtaçlığa düşmüş kesimlere yakınlığı, yoksullukla savaşmada önem derecelerinin artmasını ve kaynakların verimli kullanılmasını sağlamıştır.

Bu çalışmada, bir yandan Kırklareli ili Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı'nın faaliyetleri incelenmiş, bir yandan da bir saha araştırması gerçekleştirilerek, bu araştırmanın bulguları derinlemesine analiz edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Politika, Sosyal Güvenlik, Sosyal Yardım, Yoksulluk, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları

ABSTRACT

THE EFFECTS OF SOCIAL ASSISTANCE AND SOLIDARITY FOUNDATIONS IN THE STRUGGLE AGAINST POVERTY : THE EXAMPLE OF KIRKLARELİ

Aykut AYDIN

2501110448

Poverty is a fact which goes back further. While handling from past to present, paying attention to the fact of different disciplines is fairly a proof of it's multidimensional character. Poverty and struggle against it are realities and widely used concepts in the literature in different societies that have different relations network from each others. With regard to historical and direct aspect, the importance of struggle against poverty arises from it's inevitable essence.

Due to multidimensionality of poverty's reasons and results, different methods are used in the struggle against poverty. Not only economic policy is enough for the struggle, social policy is another tool joining in the struggle. Social policy joins in this struggle with tools like social insurance, social service and social assistance and it aims at eliminating effects of poverty to wide social classes. Because of the fact that struggle against poverty has various tools like the concept of poverty, the goal is to minimize the wideness and effects of it in some way.

Social Assistance and Solidarity Foundations have a rising importance due to the fact that their institutional structure and financial resources have gotten strong. By means of the nearliness of Social Assistance and Solidarity Foundations to citizens in need, resources have been used more efficiently.

In first part, by presenting conceptual framework, social policy, social insurance, social service, social assistance and the relationship of these concepts with poverty were mentioned. Poverty, it's types and reasons were mentioned.

In second part, the profile of poverty and institutional structures taking place in struggle against poverty in Turkey were mentioned. Especially Social Assistance and Solidarity Foundations' importance, problems, solutions and some critics in maintaining the struggle were considered in this part.

In third part, Social Assistance and Solidarity Foundation's activities in Kırklareli was analysed. Area search was examined in depth with findings and comments.

Keywords: Social Policy, Social Security, Social Assistance, Poverty, Social Assistance and Solidarity Foundation.

ÖNSÖZ

Yoksulluk dünyada her dönemde mevcudiyet sahibi olmuş ve bir gerçeklik halini almıştır. Literatürde de hem farklı toplumsal kesimleri ilgilendirmesi, hem de neden ve sonuçlarının çok yönlü ele alınması zorunluluğu dolayısıyla geniş yer bulmaktadır.

Bu çalışmada yoksulluğun nedenlerini daha iyi anlamak, çözüm süreçlerinin çok yönlü karakteristiklere sahip olduğunu kavramak, sosyal politika araçlarının yoksullukla savaşındaki rollerini incelemek ve Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarının bu savaşındaki yerini ve etkinliğini sorgulamak amaçlanmıştır.

Bu tezin oluşmasında bilgi ve deneyimlerini esirgemeyen, Lisans eğitimimin ilk gününden bu yana örnek aldığım başta değerli hocam Prof. Dr. Süleyman Özdemir olmak üzere, bana ışık tutan Prof. Dr. Mustafa Aykaç'a, Kırklareli Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı Müdürü Ömür Süzen'e sonsuz saygı ve teşekkürlerimi sunarım.

Çalışmama verdiği destekten dolayı ablam Arş. Gör. Aylin Aydın Sayılan'a teşekkürü borç bilirim.

İÇİNDEKİLER

ÖZ	II
ABSTRACT	IV
ÖNSÖZ	VI
İÇİNDEKİLER	VII
TABLOLAR LİSTESİ	XI
ŞEKİLLER LİSTESİ	XIV
KISALTMALAR LİSTESİ	XV
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM YOKSULLUK VE İLGİLİ KAVRAMLAR

1.1. YOKSULLUKLA İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR	7
1.1.1. Sosyal Politika	7
1.1.2. Sosyal Güvenlik	14
1.1.2.1. Sosyal Sigorta	21
1.1.2.2. Sosyal Hizmet	23
1.1.2.3. Sosyal Yardım	25
1.1.2.3.1. Sosyal Yardım ile Sosyal Güvenlik İlişkisi	28
1.1.2.3.2. Sosyal Yardım ile Yoksulluk İlişkisi	28
1.1.2.3.3. Sosyal Yardım ile Sosyal Dışlanma-İçerme İlişkisi	29
1.1.3. Sosyal Koruma	31
1.2. YOKSULLUK KAVRAMI	32
1.2.1. Yoksulluğun Tanımı ve Türleri	34
1.2.2. Yoksulluğun Nedenleri	37
1.2.2.1. Ekonomik Nedenler	37
1.2.2.1.1. Ekonomik Sistem	37
1.2.2.1.2. Enflasyon	38
1.2.2.1.3. Büyüme ve Gelir Dağılımı Sorunları	38
1.2.2.1.4. Ekonomik Krizler	40
1.2.2.1.5. Yapısal Uyum Programları	41
1.2.2.1.6. İstihdam ve İşsizlik	41
1.2.2.2. Demografik ve Sosyal Nedenler	42
1.2.2.2.1. Hızlı Nüfus Artışı	42

1.2.2.2.2. Ailenin Yoksullaşması ve Aile Yapısındaki Değişim.....	42
1.2.2.2.3. Göç.....	43
1.2.2.2.4. Yerleşim Yeri.....	44
1.2.2.2.5. Yetersiz Eğitim Düzeyi.....	44
1.2.2.2.6. Ayrımcılık.....	45
1.2.2.3. Coğrafi Nedenler	45
1.2.2.4. Bölgesel Farklılıklar	46
1.2.2.5. Siyasal Nedenler	47
1.2.2.6. Diğer Nedenler.....	47

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE’DE YOKSULLUK VE SOSYAL YARDIMLAŞMA VE DAYANIŞMA VAKIFLARININ YOKSULLUKLA MÜCADELEDEKİ ROLÜ

2.1. TÜRKİYE’DE YOKSULLUĞUN BOYUTU VE PROFİLİ	49
2.1.1. Türkiye’de Yoksulluğun Boyutu	49
2.1.2. Türkiye’de Yoksulluğun Profili	50
2.1.2.1. Aile Bireylerinin İşsizlik ve İstihdam Durumları	51
2.1.2.2. Kırsal ve Kentsel Yerleşim Yerleri.....	51
2.1.2.3. Gelir Dağılımında Eşitsizlik ve Bölgesel Farklılıklar	52
2.1.2.4. Hanehalkı Tür ve Özellikleri	52
2.1.2.5. Cinsiyet ve Eğitim Durumları.....	52
2.2. TÜRKİYE’DE YOKSULLUKLA MÜCADELEDE BAŞLICA SOSYAL YARDIM KURUMLARI	53
2.2.1. Sağlık Bakanlığı.....	53
2.2.2. Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK)	54
2.2.3. Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü (SYGM).....	55
2.2.4. Vakıflar Genel Müdürlüğü.....	59
2.2.5. Yerel Yönetimler (Sosyal Belediyecilik).....	59
2.2.6. Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları (SYDV).....	61
2.2.6.1. SYD Vakıflarının Kuruluş Amacı, Hukuki Yapısı ve Organları.....	62
2.2.6.1.1. Amacı	62
2.2.6.1.2. Hukuki Yapısı	63
2.2.6.1.3. Organları ve Görevleri	63
2.2.6.2. SYD Vakıflarının Gelirleri, Giderleri ve Bağışlıklıklar	66
2.2.6.2.1. Gelirleri	66

2.2.6.2.2. Giderleri	67
2.2.6.2.3. Bağışıklıklar	67
2.2.6.3. SYD Vakıflarının Denetimi ve Sona Ermesi.....	68
2.2.6.4. SYD Vakıflarının Medeni Kanuna Göre Kurulan Vakıflardan Farkı	69
2.2.6.5. SYD Vakıflarının Sorunları	69
2.2.6.5.1. Ekonomik Sorunlar	71
2.2.6.5.2. Kurumsal-Bürokratik Sorunlar	71
2.2.6.5.3. Teknik Sorunlar.....	72
2.2.6.5.4. Sosyal Sorunlar	72
2.2.6.6. SYD Vakıflarının Eleştirisi ve Öneriler	75
2.3. SYD VAKIFLARININ YARDIMLARININ KAPSAMI VE YARDIMLARDAN YARARLANMA ŞARTLARI.....	79
2.4. SYD VAKIFLARININ SOSYAL YARDIM PROGRAMLARI	80
2.4.1. Aile Destek Yardımları	81
2.4.2. Eğitim Yardımları	82
2.4.3. Sağlık Yardımları.....	85
2.4.4. Engelli İhtiyaç Yardımları	86
2.4.5. Özel Amaçlı Yardımlar	87
2.4.6. Periyodik Transferler	87
2.4.7. Eşi Vefat Etmiş Kadınlara Düzenli Nakit Sosyal Yardım Programı	88
2.5. SYD VAKIFLARININ DESTEKLEDİĞİ PROJELER	90
2.5.1. Gelir Getirici Projeler.....	91
2.5.2. Sosyal Hizmet Projeleri	92
2.5.3. Kırsal Alanda Sosyal Destek Projeleri (KASDEP)	92
2.5.4. Toplum Kalkınması Projeleri.....	93
2.5.5. İstihdam Amaçlı Eğitim Projeleri	93
2.5.6. Geçici İstihdam Projeleri	94

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YOKSULLUKLA MÜCADELEDE SOSYAL YARDIMLAŞMA VE DAYANIŞMA VAKIFLARININ ETKİLERİ: KIRKLARELİ İLİNDE BİR ALAN ARAŞTIRMASI

3.1. KIRKLARELİ SOSYAL YARDIMLAŞMA VE DAYANIŞMA VAKFI ORGANİZASYON YAPISI	97
3.1.1. Kuruluşu.....	97
3.1.2. Teşkilat Yapısı	97

3.1.3. Kadro ve Personel Durumu.....	98
3.1.4. Mal Varlığı ve Gelirleri.....	98
3.2. KSYD VAKFININ YOKSULLUKLA MÜCADELE FAALİYETLERİ.....	98
3.2.1. Yardımların Kapsamı ve Muhtaç Bireylerin Tespiti	98
3.2.2. Sağlanan Yardımlar.....	100
3.2.2.1. Aile Destek Yardımları.....	101
3.2.2.2. Eğitim Yardımları	102
3.2.2.3. Sağlık Yardımları.....	102
3.2.2.4. Özel Amaçlı Yardımlar.....	102
3.2.2.5. Diğer Yardımlar	103
3.2.3. Sosyal Riski Azaltma Projesi'nin Amacı ve Bileşenleri.....	103
3.2.3.1. Amacı.....	103
3.2.3.2. Şartlı Nakit Transferi Bileşeni	103
3.2.3.3. Yerel Girişimler Bileşeni	105
3.2.4. KSYD Vakfının Sorunları	107
3.3. ALAN ARAŞTIRMASI.....	108
3.3.1. Araştırmada Kullanılan Yöntem ve Sınırlılıklar	108
3.3.2. Evren ve Örneklem Seçimi.....	108
3.3.3. Veri Toplama Teknikleri ve Verilerin Toplanması	110
3.3.4. Araştırmanın Hipotezleri	110
3.3.5. Araştırmanın Profili.....	111
3.3.6. Bulgular ve Yorumlar.....	111
3.3.6.1. Hanelerin Demografik Yapıları	111
3.3.6.2. Sosyal Yardım Programları ve Proje Destekleri	118
3.3.6.3. Çeşitli İstatistiksel İlişkiler	128
SONUÇ	133
KAYNAKÇA.....	141
EK	154

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1:	1980 Öncesi ve Sonrası Sosyal Politika Yapısı.....	12
Tablo 2:	Refah Devletinin Tarihsel Roller.....	13
Tablo 3:	Sosyal Dışlanma ve Yoksulluk Arasındaki Temel Ayrımlar.....	30
Tablo 4:	Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarının Sorunları.....	74
Tablo 5:	Gıda Yardımları.....	81
Tablo 6:	Yakacak Yardımları.....	81
Tablo 7:	Barınma Yardımlar.....	82
Tablo 8:	Eğitim Materyali Yardımı.....	82
Tablo 9:	Şartlı Eğitim Yardımı.....	83
Tablo 10:	Öğle Yemeği Yardımı.....	83
Tablo 11:	Ücretsiz Kitap Yardımı.....	84
Tablo 12:	Yüksek Öğrenim Bursları.....	84
Tablo 13:	Engelli Öğrencilerin Okullarına Ücretsiz Taşınması Projesi.....	85
Tablo 14:	Şartlı Sağlık Yardımı.....	86
Tablo 15:	Tedavi Destekleri.....	86
Tablo 16:	Engelli İhtiyaç Yardımları.....	86
Tablo 17:	Aşevleri.....	87
Tablo 18:	Afet ve Terörden Zarar Görenlere Yönelik Yardımlar.....	87
Tablo 19:	Periyodik Transferler (2006 -2012).....	88
Tablo 20:	Eşi Vefat Eden Kadınlara Yönelik Sosyal Yardım Programı.....	89
Tablo 21:	Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü Proje Destekleri.....	96

Tablo 22: Kırklareli İli Merkez İlçe Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfının Öz Kaynaklarından Yapılan Yardımlar (TL).....	101
Tablo 23: $\alpha= 0.05$ İçin Örneklem Büyüklükleri.....	109
Tablo 24: Görüşülen Kişilerin Mahallelere Göre Dağılımı.....	111
Tablo 25: Görüşülen Kişilerin Cinsiyete Göre Dağılımı.....	112
Tablo 26: Görüşülen Kişilerin Yaş Gruplarına Göre Dağılımı.....	112
Tablo 27: Görüşülen Kişilerin Medeni Durumları.....	112
Tablo 28: Görüşülen Kişinin Sosyal Güvence Durumu.....	113
Tablo 29: Görüşülen Kişilerin Şu An Çalışma Durumları.....	113
Tablo 30: Görüşülen Kişilerin Çalışmama Süreleri.....	114
Tablo 31: Görüşülen Kişilerin Ne İş Yaptıkları.....	115
Tablo 32: Görüşülen Kişilerin Şu An Neden Çalışmadığı.....	115
Tablo 33: Görüşülen Kişi Dışında Haneye Gelir Getiren Kişi Sayısı.....	116
Tablo 34: Sosyal Yardımlar Dâhil Hane Halkı Aylık Gelir Durumu.....	117
Tablo 35: Aile Yardımı Alanların Hane Tipine Göre Dağılımı.....	118
Tablo 36: Eğitim Yardımı Alanların Hane Tipine Göre Dağılımı.....	118
Tablo 37: Sağlık Yardımı Alanların Hane Tipine Göre Dağılımı.....	119
Tablo 38: Aile Yardımlarından Faydalanma Durumu.....	119
Tablo 39: Aile Yardımı Alanların Ne Tür Aile Yardımı Aldıkları.....	119
Tablo 40: Aile Yardımı Alanların Yaşamlarının Rahatlama Durumu	120
Tablo 41: Aile Yardımı Alanların Aldıkları Yardımları Yeterli Bulma Durumu.....	120
Tablo 42: Eğitim Yardımlarından Faydalanma Durumu.....	121
Tablo 43: Eğitim Yardımı Alanların Ne Tür Eğitim Yardımı Aldıkları.....	121

Tablo 44: Eğitim Yardımı Alanların Yaşamlarının Rahatlama Durumu.....	122
Tablo 45: Eğitim Yardımı Alanların Aldıkları Yardımları Yeterli Bulma Durumu.....	122
Tablo 46: Sağlık Yardımından Faydalanma Durumu.....	123
Tablo 47: Sağlık Yardımı Alanların Ne Tür Sağlık Yardımı Aldıkları.....	123
Tablo 48: Sağlık Yardımı Alanların Yaşamlarının Rahatlama Durumu.....	123
Tablo 49: Sağlık Yardımı Alanların Aldıkları Yardımları Yeterli Bulma Durumu.....	124
Tablo 50: Özel Amaçlı Yardımlardan (aşevleri + diğer) Faydalanma Durumu.....	124
Tablo 51: Özel Amaçlı Yardım Alanların Yaşamlarının Rahatlama Durumu.....	125
Tablo 52: Özel Amaçlı Yardım Alanların Aldıkları Yardımları Yeterli Bulma Durum.	125
Tablo 53: Proje Destek Yardımından Faydalanma Durumu.....	125
Tablo 54: Proje Destek Yardımı Alanların Yaşamlarının Rahatlama Durumu.....	126
Tablo 55: Proje Destek Yardımı Alanların Aldıkları Yardımları Yeterli Bulma Durum	126
Tablo 56: Görüşülen Kişilerin Yardım Aldıkları SYDV'yi Tanıma Durumları.....	127
Tablo 57: Sosyal Yardım Alınma Durumundan Nasıl Haberdar Olunduğu Durumu.....	127
Tablo 58: Görüşülen Kişilerin Başka Kurumdan Yardım Alma Durumları.....	128
Tablo 59: Görüşülen Kişilerin Öğrenim Durumları ile Çalışma Durumları Arasındaki İstatistiksel İlişki.....	128
Tablo 60: Yardımlar Dâhil Hane Halkı Aylık Geliri ve Hane Halkı Büyüklüğü.....	130
Tablo 61: Görüşülen Kişilerin Öğrenim Durumları ile Yardımlardan Duydukları Genel Memnuniyet Durumları Arasındaki İstatistiksel İlişki.....	131
Tablo 62: Hane Halkı Tipleri ve Yardımlardan Duydukları Genel Memnuniyet Durumları Arasındaki İstatistiksel İlişki.....	132

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1:	Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü Yasal Tarihçesi.....	57
Şekil 2:	Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü Kurumsal Yapısı.....	57
Şekil 3:	Proje Desteklerine Başvuruda İzlenecek Yol.....	90

KISALTMALAR LİSTESİ

AB	:	Avrupa Birliği
BM	:	Birleşmiş Milletler
BSYBS	:	Bütünleşik Sosyal Yardım Bilgi Sistemi
DPT	:	Devlet Planlama Teşkilatı
ILO	:	Uluslararası Çalışma Örgütü
IMF	:	Uluslararası Para Fonu
İŞKUR	:	Türkiye İş Kurumu
KASDEP	:	Kırsal Alanda Sosyal Destek Projesi
KHK	:	Kanun Hükmünde Kararname
KSYDV	:	Kırklareli Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı
OECD	:	Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı
SGK	:	Sosyal Güvenlik Kurumu
SHÇEK	:	Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu
SYGM	:	Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü
SOYBİS	:	Sosyal Yardım Bilgi Sistemi
SRAP	:	Sosyal Riski Azaltma Projesi
SSK	:	Sosyal Sigortalar Kurumu
STK	:	Sivil Toplum Kuruluşu
SYDGM	:	Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü
SYDTF	:	Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu
SYDV	:	Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı
ŞNT	:	Şartlı Nakit Transferi Programı
TÜİK	:	Türkiye İstatistik Kurumu
TOKİ	:	Toplu Konut İdaresi
VGM	:	Vakıflar Genel Müdürlüğü

GİRİŞ

Yoksulluk, sosyal politika tarihi boyunca en temel konulardan biri olmuştur. Özellikle refah devletleri, yoksulluk sorununun çözülmesini en hayati konulardan biri olarak görmüşlerdir. Yoksulluk, neden ve sonuçları çok çeşitli olduğundan ve çok farklı kesimleri etkilediğinden dolayı birbirinden farklı ekonomik, sosyal, siyasal ve kültürel yapıdaki toplumların ortak sorunudur.

Yoksulluğun nedenlerinin çok çeşitli olmasına karşılık birkaç başlık altında toplanabilmektedir. Ekonomik nedenler bu başlıklardan bir tanesidir. Ekonomik nedenlerden, ekonomik büyüme stratejileri veya diğer adıyla sınai birikim süreçleri olan ithal ikameci büyüme veya ihracata dayalı büyüme stratejileri yoksulluk üzerinde etkili olmaktadır. Yeni ekonomiler, yeni piyasa, yeni sektörler, rekabet vb. sayılabilecek pek çok faktör yoksulluğun doğrudan ve dolaylı nedenleri olabilmektedir. Enflasyon, yoksulluğun oluşmasında ve artmasında diğer bir ekonomik nedendir. Sürekli enflasyon özellikle toplumdaki sosyal dokuyu tahrip etmekte, geniş kitlelerinin yoksullaşmasına sebep olabilmektedir. Diğer bir ekonomik sorun, gelir dağılımı adaletsizliğidir. Sosyal alanda farklı kesimler arasında kutuplaşmaların adeta yapısal bir nedeni olan gelir dağılımı sorunu, tüm dünyada karşılaşılan bir sorundur. Ekonomik krizler de gelir dağılımını bozarak, doğrudan ve dolaylı olarak milli gelirin değer yitirmesine, işten çıkarılmalara, iflas gibi sonuçlara yol açarak yoksulluğu tetiklemektedir.

Sosyal nedenler, yoksulluk olgusuna daha net bir bakış açısına sahip olabilmek için büyük bir önem taşımaktadır. Bu sebeple, sosyal nedenleri öğrenmek ve özümsemek yoksullukla mücadelede başvurulan yöntemleri geliştirmek ve yeni politikalar üretmek adına çok yararlı olacaktır. Hızlı nüfus artışı, ailenin yoksullaşması ve aile yapısındaki değişimler, göç, toplumun eğitim düzeyi, ayrımcılık gibi nedenler sosyal nedenlerin asgariye indirgenmiş alt başlıklarını oluşturmaktadır.

Siyasal nedenler de yoksulluğu önemli oranda etkilemektedir. Olumsuz politik ortamlar, çok geniş kesimleri etkilemekte ve bu kesimleri yoksulluğa düşürebilmektedir.

İnsanlık tarihi kadar eski bir konu olan yoksulluğa karşı, tarihin farklı dönemlerinde çeşitli politikalar üretilmeye çalışılmıştır. Tüm politikalar esasında yoksulluğu bitirmek ortak paydasında buluşsa da ne yazık ki yoksulluğun tarih boyunca tam anlamıyla giderilemediği gerçeği ile karşı karşıya bulunmaktayız. Modern dönemde yoksulluk sorununa bakış da tarihsel gerçekliğe paralel bir anlayışla, yoksulluğun bitirilemeyeceği; ancak azaltılabileceği görüşüdür ve buna göre politikaların üretilmesidir.

Çözümünde başvurulacak birçok yöntem bulunan yoksulluğun, modern çağda hem kurumsal hem de finansal açıdan sürdürülebilir olanı sosyal sigortalardır. Sosyal sigortalar günümüzde her ne kadar benimsenmiş olsa da yoksulluğu önlemede tek başına yeterli olamamaktadır. Yetmediği yerlerde sosyal güvenliğin diğer araçları olan sosyal hizmetler ve sosyal yardımlar gibi önem ve etkinlikleri yadsınamayacak yöntemler devreye girmektedir.

Sosyal sigortalar, yoksullukla sürdürülebilir bir mücadelede çok önemli bir role sahiptir. Yaşam süresince insanoğlunun karşılaşılabileceği tehlike ve bu tehlikelerin zararlarına karşı sürdürülebilir bir güvence sağlamak, sosyal sigorta düşüncesinin ortaya çıkış sebebidir. Yaşlılık, malullük, ölüm, analık, hastalık, iş kazası-meslek hastalığı, işsizlik gibi muhtemel tehlikelere ve yol açabilecekleri kayıplara karşı maddi destek sunan sosyal sigortalar, sosyal korumanın en modern yöntemidir.

Sosyal hizmetler, yoksullukla mücadelede başvuru alanı diğer bir araçtır. Esas itibariyle ihtiyaç sahiplerine ihtiyaçlarını giderecek hizmetleri sunmak, sosyal hizmetlerin görev alanı içerisinde. Aile bakım hizmetleri, çocuk bakım hizmetleri, yaşlı bakım hizmetleri, hasta bakım hizmetleri ve yardımlar, sosyal hizmetler alanı içerisinde değerlendirilmektedir. Kamusal, yarı kamusal ve gönüllü kuruluşlarca

sosyal hizmetler yerine getirilebilmektedir. Faydalanan bireylerin finansman için herhangi özel bir katkı sunması beklenmemektedir.

Sosyal yardımlar, sosyal korumanın önemli bir bileşimi sayılmaktadır. Gerek gelişmekte olan gerekse de gelişmiş ülkelerde giderek daha fazla tanınan bir görüntü arz etmektedir. Bu sebeple de daha fazla başvurulmaktadır. Her ne sebeple olursa olsun, asgari bir yaşam seviyesinin altında kalan yoksullara, yaşamlarını idame ettirebilecek bir gelir desteği sunmak sosyal yardımların asli görevlerindendir. Bu yüzden sosyal sigortalardan ayrılmaktadır. Çünkü sosyal yardım sunulacak kesim karşılıksız nitelikte bir muhtaçlık durumunda bulunmalıdır.

Sosyal yardımların hedefi ihtiyaç sahiplerinin asgari düzeyde bir yaşam düzeyi sunmaktır. Sosyal yardımların merkezinde insan vardır. Günümüzde devletlerin en önemli sosyal yardım sağlayıcısı olduğu bilinse de, devlet dışında diğer toplumsal aktörlerin rolü de yadsınmamaktadır.

Dünyada ve Türkiye’de en büyük sosyal yardım sağlayıcısı konumundaki devletler, günümüzde bu konumlarını hala sürdürmektedirler. Çeşitli sivil toplum kuruluşları aracılığıyla sosyal yardım faaliyetleri sürdürülse de; devletlerin bu alanda varlıklarına duyulan ihtiyaç aşikârdır.

Yoksulluk hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelerin ortak sorunudur. Afrika başta olmak üzere yoksulluğun aşırı boyutlara ulaşması, yoksulluk sorununa dünya genelinde ortak bir gözle bakılmasını beraberinde getirmiştir. Bu yüzden yoksulluğun ekonomik ve sosyal sonuçlarının sistematik şekilde ele alındığını hemen hemen tüm literatürlerde görmekteyiz. Çeşitli ulusal devlet planlarında ve uluslararası örgütlerin raporlarında da bu durumu gözlemleyebilmekteyiz.

Gelişmekte olan bir ülke olarak Türkiye’deki yoksulluk sorunu, dünyadaki 1980 sonrası ekonomik konjonktürden etkilenecek, diğer gelişmekte olan ülkelerle benzer bir seyir izlemiştir. Türkiye, 1980’li yıllar boyunca izlenen ekonomi politikaları ve küreselleşmenin etkileri sonunda bir yanda hızlı bir ekonomik büyüme sergilerken öte yanda gelir dağılımı eşitsizliğinin ve yoksulluğun arttığı bir ülke olmuştur. Uzun süreli yüksek enflasyon, peş peşe yaşanan ekonomik krizler, Güney

Doğu Anadolu bölgesinde yaşanan sıcak çatışma ve zorunlu göçler sonunda yoksulluk, 1990'lardan itibaren bilhassa kentlerde görünür bir nitelik kazanmıştır. Yoksulluk sorunu, 2000'li yılların başından günümüze değin gündemi meşgul eden bir konu olagelmıştır.

Türkiye'nin yoksulluk profiline baktığımızda, işsizliğin, aile bireylerini yoksul duruma düşüren başlıca faktör olduğu söylenebilir. Emek dışında herhangi bir üretim faktörü ve dolayısıyla ücret dışında bir herhangi bir geliri olmayan birey ve muhtemelen geçimini sağladığı ailesi muhtaçlık durumuna düşmektedir. Türkiye'de kırsal alanda yaşayanların yoksulluk riskinin, kentsel yerlerde yaşayanlara göre daha fazla olduğu bilinmektedir. Gelir dağılımı adaletsizliği de bize yoksulluk profili hakkında bilgiler veren diğer bir faktördür. Türkiye'de özellikle 1980'li yıllarla birlikte gerek siyasi gerek ekonomik, gerekse de sosyal nedenlerle bölgelerarası gelir dağılımı adaletsizlikleri göze çarpmaktadır. Hanehalkı tür ve özellikleri açısından ise Türkiye'de hanehalkı büyüklüğü, 3 veya 4 birey olan hanelerdeki fertlerin yoksulluk oranının, 7 ve daha fazla olan hanelerdeki fertlerin yoksulluk oranına göre çok daha az olduğu görülmektedir. Cinsiyet ve eğitim durumları açısından baktığımızda, kadın-erkek arasında eşitsizlikler olduğu gözlenmektedir. Son yıllarda azalma gösterse de kadınların yoksulluktan büyük oranda etkilendikleri bilinmektedir. Eğitim ile yoksulluk arasındaki ilişkide ise eğitim durumu düşük bireylerin yoksulluktan daha fazla etkilendikleri görülmektedir.

Türkiye'de devletin, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları nezdinde yoksulluk sorununu, kamusal platformda ele alınması gereken bir konu olarak gördüğünü anlamaktayız. Dolayısıyla Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları, yoksulluğun hızla arttığı, sosyal sınıflar arasındaki makasın gittikçe genişlediği son dönemde son derece önemli bir konu haline gelmiştir.

Kamusal sosyal yardım, sosyal yardım faaliyetlerinin önemli bir bölümünü, ülke genelindeki tüm il ve ilçelerde bulunan 973 Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı aracılığıyla yürütmektedir. Çok geniş sosyal yardım programlarına ve aynı zamanda proje destek faaliyetlerine sahip olan vakıflar kanalıyla, muhtaç bireylerin

her türlü ihtiyaçları giderilmeye çalışılmakta ve çeşitli projeler ile de sürdürülebilir bir gelire kavuşabilmelerine fırsat verilebilmektedir.

Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları tarafından aile destek yardımları adı altında barınma, gıda ve yakacak yardımları; eğitim yardımları adı altında, eğitim materyali yardımı, şartlı eğitim yardımı, öğle yemeği yardımı, ücretsiz kitap yardımı, yükseköğrenim bursları, engeli öğrencilerin okullarına ücretsiz taşınması projesi; sağlık yardımları adı altında, tedavi destekleri, şartlı sağlık yardımı, engelli ihtiyaç yardımı; özel amaçlı yardımlar adı altında ise; aşevleri, afet ve terörden zarar görenlere yönelik yardımlar sunulmaktadır. Proje destekleri olarak da; Gelir Getirici Projeler, Sosyal Hizmet Projeleri, Kırsal Alanda Sosyal Destek Projeleri (KASDEP), Toplum Kalkınması Projeleri, İstihdam Amaçlı Eğitim Projeleri, Geçici İstihdam Projeleri gibi isimler altında projeler desteklenmektedir. Görüldüğü gibi, vakıflar çok geniş sosyal yardım programlarına ve proje desteklerine sahip bulunmaktadır. Aynı zamanda T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı çatısı altında, değişen koşul ve toplumsal ihtiyaçlara dönük çeşitli yardım programları ve projeler de üretilmektedir.

Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları devletin yoksulluk sorununa farklı bir bakışının da yansımasıdır. Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları sayesinde en ücra bölgelere ve bu bölgelerde yaşayan ihtiyaç sahiplerine yardımlar aktarılabilmektedir. Yakın zamanda gerek kurumsal yapıları gerekse de finansal kaynakları daha da güçlenen Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları, Türkiye’de ihtiyaç sahibi kitlelere en yakın olanıdır.

Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarının olumlu yönlerinin yanında içinde bulundukları ve karşılaştıkları pek çok sorun da bulunmaktadır. Bu sorunlar, ekonomik sorunlar, kurumsal-bürokratik sorunlar, teknik sorunlar ve sosyal sorunlar olarak dört başlıkta toplanabilir. Ekonomik sorunlar; en başta gelir yetersizliği ve sürdürülebilir gelir kaynaklarına ulaşamamak gibi sorunlardır. Kurumsal-bürokratik sorunlar; nitelikli eleman yetersizliği, vizyon yetersizliği, uzun dönemli öngörülerin zayıf oluşu gibi sorunlardır. Teknik sorunlar; yoksulların tespitinde gecikme ve yanlışların olması, güncelleme sorunu, çok fonksiyonlu merkezi bir veri tabanının

oluşturulmasında eksiklikler vb. sorunlardır. Sosyal sorunlar ise; hayırsever vatandaşların vakıflara gerekli ilgiyi göstermemeleri, gerçek ihtiyaç sahipleri dışında pek çok insanın vakıflara müracaatları, vakıfların birçok kesim tarafından son çare şeklinde görölmesi ve kesimleri tembelliğe sevk edebilmesi gibi çok çeşitli sorunlardır.

Bu çalışmanın amacı, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarının yoksullukla mücadeledeki etkinliğini ve sosyal yardım uygulayıcıları arasındaki öneminin sorgulamaktır.

Birinci bölümde, kavramsal bir ereve oluşturularak, sosyal politika, sosyal güvenliğ, sosyal hizmet, sosyal yardım, sosyal dışlanma gibi kavramlara ve bu kavramların yoksullukla olan bağlantıları irdelenmeye çalışıldı. Yoksulluk konusu türleri ve nedenleri ile derinlemesine incelendi.

İkinci bölümde, Türkiye’de yoksulluğın profili ve yoksullukla savaşında yer alan kurumsal yapılara ve özellikle Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarının bu yapılar içerisindeki önem ve rolünün yanında mücadeleyi yürütmedeki sorunları, bu sorunlara çeşitli çözüm önerileri ve eleştirilerle birlikte yer aldı. Türkiye’de sosyal yardım uygulayan kurumlar incelenerek, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarının bu kurumlar arasındaki yeri sorgulanmaya çalışıldı.

Üçüncü Bölümde, Kırklareli İli Merkez İlçe Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı özelinde, vakfın kuruluşundan idari yapısına, teşkilat durumundan gelir ve giderlerine, yoksullukla mücadeledeki sosyal yardım programlarından proje desteklerine kadar tüm unsurlar irdelenmeye çalışılarak, vakıfların mikro açıdan hangi düzeyde olduklarını algılama fırsatı sunulması hedeflendi. Saha araştırması, bulgu ve yorumlar ile ayrıntılı şekilde ele alındı.

BİRİNCİ BÖLÜM

YOKSULLUK VE İLGİLİ KAVRAMLAR

1.1. YOKSULLUKLA İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR

1.1.1. Sosyal Politika

Bazı sosyal politikacılar, sosyal politika terimine bir tanım yapabilmenin mevcut ana kadar pek mümkün olmadığını iddia etmişlerdir.¹ Ancak yine de üzerinde ortak görüşler bulunan bazı tanımlara rastlamak mümkündür. Bunlardan biri sosyal politikanın, ekonomik sebeplerden ortaya çıkan insanlar arası etkileşimleri toplumsal bir bütün içinde ele alan bir bilim dalı olduğuna ilişkindir.²

Ekonomik politikalarla ilişkili olarak, sosyal birtakım standartların yükseltilmesi ile sosyal politikalar arasında da bir bağlantı bulunmaktadır. Bu anlayış sahipleri ise, sosyal politikanın sosyal standartların yükseltilmesi amacını taşıdığını savunmaktadırlar. Bu sağlandığı müddetçe de sosyal politikanın asli amaçlarına ulaşacağını iddia etmektedirler.³

Sosyal politika terimi üzerinde bir uzlaşmaya varılması aslında yeni bir husustur. Geçmişten gelen ve uzlaşmada sıkıntılara sebep olarak gösterebileceğimiz iki nokta vardır. İlki, Türkçe'nin henüz istikrar bulmayı ve bu sebeple yeni ve özellikle teknik bazı terimlere uygun bir karşılık bulabilmede karşılaşılan

¹ Ömer Zühtü Altan, **Sosyal Politika Dersleri**, Eskişehir, Anadolu Üniversitesi Yayınları, 2004, s. 2.

² Sami Güven, **Sosyal Politikanın Temelleri**, Bursa, Ezgi Kitabevi Yayınları, 4. Baskı, 2009, s. 11.

³ Abdülkadir Şenkal, "Sosyal Politika ve Uluslararası Sosyal Standartlar," Kamu-İş İş Hukuku ve İktisat Dergisi, Prof. Dr. Kamil Turan'a Armağan, C. 7, S. 2, 2003, s. 447.

güçlüklerdir. İkincisi ise, bizzat kavramın dinamik bir içeriğe sahip olması ve sürekli bir gelişim içinde olmasıdır.⁴

Siyasi ve ekonomik birtakım olayların insan ve toplumların yaşamları üzerindeki etkileri ve doğurduğu sosyal sorunlar sosyal politika biliminin konusunu oluşturmaktadır.⁵ Bu bakımdan sosyal politika biliminin içeriğinin çok geniş olduğunu söyleyebiliriz. Güncel durumda da kesin veya üzerinde anlaşılan bir ifadesi bulunmamakla birlikte sosyal politika kavramını dar ve geniş anlamları ile açıklama yoluna gidebiliriz.

Dar anlamıyla sosyal politika⁶;

- Kapitalist toplum yapısını ve ekonomi düzenini merkeze almakta,
- Bu ekonomik düzen içerisinde de işçi sorunları, işçi sınıfı ile burjuvazi arasındaki sınıfsal çelişkilerden yola çıkmakta,
- Sanayi Devriminden günümüze kadar gelen ve hızlı-nispeten düzensiz sanayileşmenin ortaya çıkarmış olduğu sosyal sorunların çözümü ve özellikle işçi sınıfı aleyhinde yaratmış olduğu sosyo-ekonomik yıkımları önlemek amacıyla çalışmakta,
- Sosyal adaleti, sosyal bütünleşmeyi, sosyal gelişmeyi ve neticesinde gerçek anlamda bir sosyal refahı, sosyal barışı ve sosyal demokrasiyi gerçekleştirmek ve sürdürebilmek amacına odaklanmakta,
- Çalışma hayatını toplumsal gerçekliğin yegâne bir unsuru olarak görmekte ve emek piyasaları, ücretler, çalışma koşulları, insan ilişkileri, sendikacılık, kooperatifçilik hareketleri, toplu pazarlık vb. gibi konularla ilgilenmektedir.

⁴ Sabahattin Zaim, **Türkiye'nin Yirminci Yüzyılı**, İstanbul, İşaret Yayınları, 2. Bs., C.2, 3, 2005, s. 50.

⁵ Güven, **a.g.e.**, s. 11.

⁶ **A.e.**, s. 13-14.

Geniş anlamda sosyal politika ise⁷;

- İkinci Dünya Savaşı sonrası refah devleti kavramıyla birlikte, Batı Avrupa ve Amerikan literatüründe, doktrinde ve uygulamada sosyal refah ile özdeşleşmekte,
- Ekonomik olayların sonuçlarının toplumdaki tüm sınıflar ve gruplar üzerindeki etkilerini incelemekte ve adeta bir toplum politikası anlayışını esas almakta,
- Devlet-işçi-işveren kesimlerinin birbirlerine karşı ilişkilerinde doğabilecek tüm sosyal sorunlara karşı çabanın yanında önleyici birtakım politikaları içermekte,
- Sağlık, eğitim, konut, çevre, yerleşim sorunları, personel sorunları, yoksulluk, sosyal güvenlik, sosyal yardımlar - hizmetler, gelir-servet politikası, demokratikleşme vb. konuları da kapsamına almaktadır.

Geniş anlamda sosyal politika, geniş toplumsal kesimlere yönelirken, bu kesimler içerisinde yer alan özel grupların sosyal sorunları ile de ilgilenmektedir. Bu manada, kadın politikaları, engellilere yönelik politikalar, gençlere ve çocuklara yönelik politikalar da sosyal politikanın içerisinde mevcut bulunmaktadır.⁸

Görüldüğü gibi, geniş anlamıyla sosyal politika, topluma bir bütün olarak bakar, toplum içinde tüm kesimleri ilgilendiren, çok çeşitli konuları irdeleyen bir disiplin olarak karşımıza çıkmaktadır.⁹

Aynı zamanda sosyal tarih, sosyal devlet, sosyal güvenlik, çalışanların korunması, dezavantajlı grupların korunması, sosyal planlama, sosyal kalkınma, çalışma ekonomisi ve endüstri ilişkileri, sendikalar ve toplu pazarlık, kooperatifçilik, şehircilik ve sosyal konut politikaları, iş hukuku, uluslararası göç sorunları, mesleki

⁷ A.e., s. 14-15.

⁸ Meryem Koray, **Sosyal Politika**, Bursa, Ezgi Kitabevi, 2000, s. 11.

⁹ Cahit Talas, **Türkiye'nin Açıklamalı Sosyal Politika Tarihi**, 1. Bs., Şubat 1992, s. 15-16.

eğitim ve istihdam, sosyal risklere karşı tedbirler, gelir dağılımı, sağlık ve çevre politikaları, insan kaynakları yönetimi ve sosyal rehabilitasyon gibi daha birçok konu sosyal politika ile birlikte ele alınan konular olarak göze çarpmaktadır.¹⁰

Sosyal politika, bireylerin ve çeşitli sosyal toplulukların sosyal düzen içerisindeki yerlerini tanımlamakla kalmamaktadır. İnsanların maddi refaha ve sosyal statüye kavuşmalarına da etkiye bulunabilmektedir.¹¹ Bu açıdan aktif sosyal politikaların üretilmesi günümüzde üzerinde tartışılan alanlardan biridir.

Sosyal politikanın hedeflerinden biri, bireysel muhtaçlığın yanında değişik psiko-sosyal sorunların ve yüklerin ortaya çıkması halinde muhtaç insanlara, sosyal güvenlik yöntemleri (sosyal sigortalar, devletçe bakılma, sosyal yardım ve sosyal hizmetler) çerçevesinde geniş kapsamlı ve çok maksatlı maddi ve manevi destek ve danışmanlık hizmetlerini de içermektedir.¹²

Tarihsel açıdan inceleyecek olursak; 1980'lerin başından itibaren krizlerden çıkış amaçlı ortaya konulan ekonomik yapısal düzenleme programları sosyal politika sorunlarının artmasına yol açarken topluma da ciddi sosyal maliyetler yüklemiştir. Kriz etkilerinin aşılmasında neoliberal yaklaşımlar ön planda tutulmuştur. Bu model ekonomide piyasa kontrolünün kaldırılması, ticari liberalizasyon ve kamu sektörünün bölünmesiyle karakterize edilmiştir. Devletin sosyal gelişme konusundaki bütünüleyici rolü terk edilirken onun yerine finansal sektöre gelir pompalayan vergi politikası ve faiz oranları ile piyasa işleyişine yardımcı bir anlayış ortaya çıkmıştır.¹³

Sosyal politikalarda değişim-dönüşümün nedeni, bir anlamda 1980'lerden beri devam eden liberalleşme ve özelleştirme sürecidir denilebilir. Bu değişim-

¹⁰ Sedat Yalçın, "Sosyal Politika Tartışmaları," **Pusula Gazetesi**, (Çevrimiçi) <http://www.ekonomikpusula.com/sedat-yalcin/sosyal-politika-tartismalari>, 29 Nisan 2013.

¹¹ Thandika Mkandawire, "Targeting and Universalism in Poverty Reduction," **UNRISD Social Policy and Development Programme Paper**, 2005, p. 16.

¹² Ali Seyyar, "Yerel Kamu Yöneticileri Sosyal Devletin Görevlerini Ne Derece Yerine Getirebilmektedir," **İdarecinin Sesi**, C. 19, S. 109, Mart-Nisan 2005, s. 12.

¹³ Mehmet Merve Özaydın, "Küresel Etkilerle Şekillenen Sosyal Politika Anlayışı Ekseninde Sosyal Politikaların Geleceğini Tartışmak," **Gazi Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi**, C. 10, S. 1, 2008, s. 171.

dönüşüm, 1990’larda Dünya’nın hemen tüm ülkelerinde sosyal politikayı en büyük önceliğe sahip politika alanı haline getirmiştir.¹⁴

Ekonomik ve siyasal bir paradigma olarak neoliberalizm ile beraber, refah devletlerinde yaşanan krizin önemli bir nedeni olarak görülen devletin sosyal görevleri, büyük oranda biçimsel açıdan da olsa ortadan kaldırılmaya çalışılarak yeni ideolojiye paralel şekilde yeniden yapılandırılmaya başlanmıştır.

Neoliberalizm özellikle özelleştirme hareketine zemin hazırlama çabasıyla, özelleştirmeyi; dünya ekonomilerine yeni sisteme ayak uydurabilmenin ve hızlı kalkınmanın bir nevi ön koşulu biçiminde sunmuştur.

Sosyal politika, yeni dönemde Sivil Toplum Örgütleri’nin (STK) kapsam içerisinde önem derecesinin artışına da tanıklık etmiştir. Küreselleşme ile birlikte ortaya çıkan yeni sosyal politika sorunlarına karşı devlet ve politikalarının giderek yetersiz kalması STK’lerinin öncelikle sosyal sorunlara çözüm aşamasında sorgulanmasına fırsat vermiştir. Çeşitli kesimlerce, gerek ulusal gerekse uluslararası düzeyde faal olan, hızlı karar alabilen STK’ler, yeni sistemde sosyal politikaların başat aktörleri olarak değerlendirilmekteyse de, bazı kesimler de sosyal politikanın, mevcut durumda ve koşullarda sosyal politika alanında ancak yardımcı bir unsur olarak varlıklarını sürdürebileceklerini savunmaktadırlar.

¹⁴ Tülay Arın, **Kriz, Devlet, İktisat ve Sosyal Güvenlik Politikaları, Seçilmiş Yazılar**, Der. Cengiz Arın, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 1. Bs., İstanbul, Ocak 2013, s. 225.

Tablo 1: 1980 Öncesi ve Sonrası Sosyal Politika Yapısı

Devlet	Ekonomik ve sosyal bir aktör olarak aktif müdahale, katı hukuk kuralları	Diğer piyasa aktörlerince belirlenen sistemin korunmasına dönük müdahale, esnek hukuk kuralları
Sendikalar	Sosyal politika üretiminde etkin rol	STK'lar
İşgücü Piyasası Temel Sorunsalı	Ücret, çalışma süreleri, mesleki eğitim	Bilgi işçileri, maliyet unsuru olarak ücret, yaşam boyu öğrenme

*Fatma. Karakuş, “Küreselleşme Sürecinin Sosyal Politikalar Üzerindeki Etkileri ve Türkiye Örneği,” (Yayınlanmamış) Yüksek Lisans Tezi, **Gazi Üniversitesi S.B.E.**, Ankara, 2006.

Günümüzde sosyal politika analistleri, siyasal partiler ve uluslararası organlar, sosyal politikanın; karşılıklı üstünlükleri ve ekonomik büyümeyi kolaylaştırabilecek, insan ve sosyal sermayeye yapılan bir sosyal yatırım olduğunu savunmakta ve aktif sosyal politikayı desteklemektedirler.¹⁵

¹⁵ Joe Leung, “Shifting Social Welfare Paradigm – From Redistributive Welfare to Social Investment,” (Çevrimiçi) http://www.fhb.gov.hk/download/services/events/040411_wel_forum/17_joe_leung_paper.pdf, 16 Mart 2013.

Sosyal politika, ekonomik politika ile muhalif olmadığından aktif olarak emek piyasasıyla entegre olmalı, verimliliği arttırmalı, ekonomik büyümeye yardımcı olmalı, ekonomik büyümenin, toplumsal uyum ve istikrar üzerindeki etkisini düşünmelidir. Siyasi analistlerin de sosyal olmayan politikaların sosyal ve ekonomik maliyetlerini ve ekonomik büyümeye katkısı olabilecek sosyal politikayı desteklemeleri gerekir. Yeni sosyal politika ve ekonomi politikaları birbirleri ile tamamlayıcı ve kaynaşmış olmalıdır. Sosyal politika üretken ekonomiye iştirak eden sosyal sermayeyi geliştiren yolları arayarak yatırım odaklı olmalıdır. Strateji; insan sermayesine, istihdama ve serbest çalışma programlarına, sosyal sermaye formasyonlarına, aktif varlıkların büyümesine, yatırım ve ekonomik katılıma olan engelleri kaldırmak olmalıdır.¹⁶

Tablo 2: Refah Devletinin Tarihsel Roller

	BEKÇİ DEVLET (19. YÜZYIL)	REFAH DEVLETİ (1940-1970)	DÜZENLEYİCİ DEVLET (1980+)
Dümeni Kullanma	Sivil Toplum	Devlet	Devlet
Kürek Çekme	Sivil Toplum	Devlet	Sivil Toplum

Kaynak: Regulatory Reforms: Introduction, 2004.

Ancak şunu rahatlıkla söyleyebiliriz ki; sosyal politikalardan vazgeçilemeyeceği, aksine sosyal politikaların günümüz dünyasında ve gelecekte sosyal sorunların çözümü maksadında başvurulacak araçları barındıran yegane bilim dalı olduğu görüşü bugün güçlü şekilde kabul gören bir gerçek halini almıştır. Dolayısı ile toplumların çok büyük bölümünü etkileme potansiyeline sahip sosyal sorunları, oluşum aşamasından çözüm aşamasına kadar tüm süreçleri ile ele alabilecek kapsamlı sosyal politikalara ihtiyaç vardır. Günümüzde de bu sorunların

¹⁶ A.e.

yalnızca ulus devletlerce değil, çok uluslu örgütlerin, çeşitli sivil toplum kuruluşlarının da katılımı ile ele alınması zorunluluk halini almıştır. Bu yüzden sosyal politikanın bir bilim dalı olarak, belirtilen olgular ve özellikle özetinde kapsam genişlemesi ile birlikte çok daha zorlu bir süreçten geçtiğini görebiliyoruz.

1.1.2. Sosyal Güvenlik

Sosyal güvenlik, aslında insanlık tarihi kadar eski bir olgudur denebilir. Çünkü insanlık tarihinin her döneminde bireyler kendilerini birtakım tehlikelerden koruma gereği hissetmişlerdir. Bu yüzden de sosyal güvenlik, tarihsel süreçte toplumsal yaşamın çok önemli bir parçası olmuştur.¹⁷

Sosyal güvenlik, sosyal politikanın Birinci Dünya Savaşının ardından en hızlı gelişme gösteren araçlarından birisidir ve toplumu ilgilendiren risklere karşı bir nevi toplumsal koruma mekanizmasıdır. Sosyal güvenlik, aynı zamanda toplumun bugününü ve geleceğini muhafaza etmeyi amaçlayan bir sistemdir.¹⁸

Sosyal güvenlik sistemleri toplumda yoksulluğu ve gelir dağılımındaki eşitsizlikleri önlemede ve toplumsal huzuru sağlamada önemli bir rol oynamaktadır. Yoksul kesim çoğunlukla çalışmadığı veya kayıt dışı sektörlerde düşük ücretlerle çalıştığı ve prim ödeme gücüne sahip olamadığı için sosyal sigorta sistemi içinde yer alamamakta, sosyal yardımlar ve sosyal hizmetler sistemi aracılığıyla desteklenmektedir.¹⁹ Bu açıdan, sosyal güvenliğin en temel amacının yoksullukla mücadele olduğu söylenebilir.²⁰

¹⁷ T.C. Başbakanlık, **Kamu Yönetiminde Yeniden Yapılanma; Sosyal Güvenlik Reformu: Sorunlar ve Çözüm Önerileri**, Ankara, Başbakanlık Basımevi, 2005, s. 29.

¹⁸ Güven, **a.g.e.**, s. 142.

¹⁹ Gülhan Aktaş Kaya, “Küreselleşme Sürecinde Türkiye’de Gelir Dağılımı, Yoksulluk ve Sosyal Politikaların Evrimi,” (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) **Gazi Üniversitesi SBE**, Ankara, 2007, s. 132.

²⁰ Faruk Sapançalı, **Sosyal Dışlanma**, Dokuz Eylül Üniversitesi İ.İ.B.F. Yayınları, 1. Bs., İzmir, 2003, s. 189.

Sosyal güvenlik, bir sosyal politika alanıdır ki, aynı zamanda bu alana devlet müdahalesi, özel sigortaların yetersizlikleri ve karşılaştıkları sorunlar yüzünden de gerekli olmuştur.

Sosyal güvenlik, devletlerin vatandaşlarına sağladığı bir nevi gelecek güvencesi olarak bilinmektedir.²¹ Başka bir tanımlamaya göre sosyal güvenlik, belirli sosyal tehlikelerin ekonomik sonuçlarına, yani yol açabilecekleri gelir kayıplarına ve gider artışlarına karşı bireylerin güvenliklerinin sağlanmasıdır.²²

Geniş anlamda sosyal güvenlik ise; sosyal risklerin iktisadi sonuçlarına karşı bireyi korumanın yanında, istihdam, mesleki ve genel eğitim, meslek seçmede yardım, ekonomide verimliliğin artırılması ve kapsamlı sağlık önlemleri gibi konuları da içermektedir.²³ Sosyal güvenliğin geniş anlamda temel amacı ise, muhtaçlığın ve yoksulluğun önlenmesidir. Bu çerçevede, sosyal sigorta ve sosyal yardım ve hizmetleri içeren modern sosyal güvenlik tekniklerinin bireylerin muhtaçlık ve yoksulluktan kurtarılması noktasında önemli işlevleri bulunmaktadır.²⁴ Sosyal güvenlik, her vatandaş için gelir, beslenme, sağlık, barınma, ve eğitim için minimum standartları koruyan bir devlet olarak tanımlanan refah devletinin önemli bir parçasını sunmaktadır.²⁵

²¹ Nihal Erol, “Gelişmekte Olan Ülkelerde Yoksulluk Ve Yoksullukla Mücadele Politikaları,” (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) **Selçuk Üniversitesi SBE**, Konya, 2006, s. 94.

²² Güven, **a.g.e.**, s. 144.

²³ Sait Dilik, “Sosyal Güvenlik ve Sosyal Hizmetler Arasındaki İlişkiler”, **Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi Dergisi**, C. 35, S. 1, s. 77.

²⁴ Kadir Arıcı, “Yoksullukla Mücadele Aracı Olarak Sosyal Güvenlik: Türkiye’nin Öncelikli Sorunu Sosyal Yardım ve Sosyal Hizmetler Olmalıdır”, Ankara, IV. Aile Şurası, Aile ve Yoksulluk Bildirileri, Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı, Ed. Rahime Beder Şen, Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları, 2004, s. 258.

²⁵ Adem Y. Elveren, “Social Security Reform in Turkey,: A Critical Perpective,” **Review of Radical Political Economics**, (Çevrimiçi) <http://rrp.sagepub.com/content/40/2/212>, 19 Aralık 2012.

Koç'a göre sosyal güvenlik²⁶;

- Doğal bir insan hakkı olup, devletin yapmakla yükümlü olduğu görevlerdendir.
- Sosyal risklerin yol açabileceği gelir kayıpları ile gider artışlarının zararlarından kurtarıcı bir sistemdir.
- Karşılaşılan zararlara karşı bireylere çalışma gücünü yeniden kazandırmayı ve insan haysiyetine yaraşır, asgari bir yaşama seviyesini yakalamayı amaç edinen bir sistemdir.
- Korumak istediği asıl birim, esas itibariyle ailedir. Sistem aile nezdinde aile reisinin ekonomik güvencesini sağlamaya yönelik tedbirler alır.
- Bireyin, uğradığı tehlikenin türünü ve boyutunu, buna göre kendine sağlanacak koruma miktarını ve süresini önceden, ayrıntılı bilebildiği bir sistemdir.
- Ülkedeki tüm bireyleri açıkta bırakmayacak şekilde kapsamı genişleme eğilimindedir.

Bir ülkenin sosyal güvenlik sisteminin yeterliliği değerlendirilirken bazı göstergelere bakmak gerekir. Bu göstergeleri şöyle sıralamak mümkündür²⁷:

- Sosyal güvenliğin kapsadığı nüfusun toplam nüfus içindeki oranının yüksekliği,
- Emeklilere ve diğer hak sahiplerine ödenen aylıkların yeterli seviyede olması,

²⁶ Muzaffer Koç, "Sosyal Güvenliğin Kökeni", **İş Güç Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi**, C.6, S. 2, 2004, s. 4-5.

²⁷ Erdal Gümüş, "Türkiye'de Sosyal Güvenlik Sistemi: Mevcut Durum, Sorunlar ve Öneriler", **Seta Analiz, (Çevrimiçi)** <http://www.setav.org/ups/dosya/44645.pdf>, 16 Mayıs 2012.

- Sistemin gelir kaynakları ile giderleri arasında uygun bir dengenin tesis edilmesi ve bu dengenin sürdürülebilirliğinin sağlanması,
- Sistemin yönetim açısından şeffaf olması,
- Hak ve yükümlülüklerin herkes tarafından anlaşılabilir basitlikte olması,
- Prim oranlarının ödenebilir bir seviyede olması,
- Sağlık hizmetlerine erişimin kolay ve sağlanan hizmetlerin nitelikli olması,
- Sistemin kendi içinde geliri yeniden dağıtabilmesinin sağlaması,
- Yoksullukla mücadele edebilmesi.

Sosyal güvenlik politikaları sosyal politikaların bir parçasıdır. Bunun nedeni²⁸;

- Sosyal güvenlik harcamalarıyla gelir dağılımı dar gelirliye yararına düzeltilmeye çalışılmaktadır. Devletin bu alanda harcama yapması, tamamen yeniden dağılım, yani gelir dağılımı kötü olanlara bir transfer sağlama çabasıdır.
- Devlet, hastalık ve işsizlik gibi dönemlerde hanelerin gelirlerini garanti altına alarak yoksulluğu azaltmayı amaçlamaktadır.

Tarihsel bağlamda ele alındığında sosyal güvenlik, sanayi devriminin ekonomik ve sosyal hayatta en mühim zorlukları meydana getirdiği zamanlarda gündeme gelmiş ve hızla vazgeçilmez bir sosyal hak niteliğine kavuşmuştur.

Modern manada sosyal güvenlik kavramının gerek literatürde gerekse de kamusal bir hizmet olarak gelişimine göz atacak olduğumuzda temel taşların 20. yüzyılda ortaya çıktığını görmekteyiz.

²⁸ Öznur Özdamar, “Sosyal Politikaların Refah Etkilerinin Ampirik Ölçümü: Türkiye’de Temel Eğitimle İlgili Politikaların Ve Sosyal Yardımların Refah Etkilerinin Değerlendirilmesi,” (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), **Akdeniz Üniversitesi SBE**, Antalya, 2007, s. 83-84.

ABD’de Başkan Roosevelt zamanında, sosyal risklere karşı yaşlıları, madencileri, malulleri, körler ve işsizleri korumak amacıyla 1935 yılında “Sosyal Güvenlik Kanunu” (Social Security Act) çıkarılmış, bu kanunla sosyal güvenlik terimi sosyal bilimler literatürüne ilk kez girmiştir.²⁹

Sosyal güvenlik terimi, 1941 yılında ABD Başkanı ve İngiltere Başbakanı tarafından açıklanan Atlantik Şartı ile ilk kez uluslararası alanda kullanılmıştır. Atlantik Şartı ile herkese sosyal güvenlik sağlamanın ortak bir amaç olarak benimseneceği ifade edilmiştir. Özellikle İngiltere’de Lord Beveridge’in sunduğu rapor dolayısıyla sosyal güvenlik terimi daha da yerleşik bir hal almış, kavramın bugünkü anlamını bulmasında büyük bir katkısı olmuştur. Sosyal güvenliğin karşıladığı risklerin kapsamının somut olarak belirlenmesi ise Uluslararası Çalışma Örgütü’nün 1944 yılında Philadelphia’da düzenlediği Çalışma Konferansında gerçekleşmiştir. Sosyal güvenlik terim ve düşüncesinin dünya genelinde yayılmasında Birleşmiş Milletlerce 1948 yılında kabul edilen İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi’nin de payı büyüktür. Beyanname’nin 22. maddesinde “Toplumun üyesi olarak herkesin sosyal güvenlik hakkı vardır” hükmüne yer verilmiş; 25. Maddesinde de, sosyal güvenliğin karşıladığı bazı risk gruplarının kapsamı çizilmiştir.³⁰

Sosyal güvenliğin gelişimi kısaca üç ayrı dönemde incelenebilir. Gönüllü kuruluşların, sendikaların ve devletin organize ettiği arayış ve ilkelerin belirlendiği birinci dönem, 1950’li yılların başından itibaren refah devleti anlayışının zirveye çıktığı ve refah dönemi olarak bilinen ikinci dönem, kriz dönemi olarak bilinen, sistemin krize düştüğü 1975 ve sonrası üçüncü dönemdir.³¹

Sosyal refah devleti teriminin en önemli bileşeni sayılan sosyal güvenlik unsuru, her toplumda temel insan hakkı sayılıp, insanların iradeleri dışında meydana gelen tehlikelerin zararlarından koruma garantisi verir. Sosyal güvenlik hakkının

²⁹ Sait Dilik, **Sosyal Güvenlik**, Ankara, Kamu-İş Yayınları, 1991, s. 3.

³⁰ **A.e.**, s. 3-4.

³¹ Berna Balcı İzgi, “Türk Sosyal Güvenlik Sisteminde Son Gelişmeler,” **Çalışma ve Toplum**, 2008/1, s. 85.

devletin asli görevlerinden biri olduğu tüm ÷lke anayasalarında özellikle İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemde, başta BM İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi olmak üzere uluslararası belgelerde açıkça belirtilmiştir.³² İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin 22. Maddesinde sosyal güvenlik hakkı evrensel bir hak olarak tanınmıştır: “Herkes toplumun bir ferdi olarak sosyal güvenlik hakkına sahiptir. Sosyal güvenlik, bireyin onuru, bireyliğinin geliştirilmesi için kaçınılmaz ekonomik, sosyal ve kültürel hakların tatmin edilmesi temeline dayanır”. Aynı bildirinin 25. maddesi ise sosyal güvenlik hakkının ayrıntılarını vurgulamaktadır.³³

Modern sosyal devletler, sosyal güvenliğin en önemli kalemlerinden olan sosyal sigorta, sosyal yardımlar ve sosyal hizmetler aracılığıyla, tüm vatandaşların yaşamları süresince karşılaşılabilecekleri tehlikelere ve zararlarına karşı, onları koruyacak tedbirleri alma garantisi vermektedir.

Ancak, 1970’lerde yaşanan petrol krizi ile beraber, refah devletlerinin altın çağ boyunca yükselen sosyal harcamaları sorgulanmaya başlanmış, sosyal güvenlik, kamu gücünün en önemli harcama kalemi olarak diğer harcama kalemlerinden daha yüksek düzeyde eleştiriye uğramıştır.

Devletlerin refah politikaları, hem ekonomik ve toplumsal yoksunluğu düzeltmemiş, hem de sosyoekonomik eşitsizlikleri tam anlamıyla azaltamamıştır. Dahası, bu politikaların idari maliyeti topluma ve üretim sistemine ağır mali yükler getirmiştir. Devlet aygıtı, ulusal ekonomiyi izlemek, desteklemek ve canlandırmak adına üzerine düşen görevi yapmada çoğu zaman yetersiz kalmıştır. 1970’lerin ortalarında birçok batı ülkesinde Keynesçi ve post- Keynesçi ekonomi politikaları, inatçı enflasyon ve ekonomik durgunluk karşısında çözölme sürecine girmiştir.³⁴

Vatandaşların sosyal sorunlarıyla ilgilenen ve asgari bir yaşam garantisi sunmaya çalışan refah devleti, 1980’li yıllardan itibaren daha da artan ve modern

³² DPT, “Sosyal Güvenlik Özel İhtisas Komisyonu Raporu,” Ankara, 2001, s. 1.

³³ Murat Özveri, “Yoksulluğun Yönetilmesi ve Sosyal Güvenlik Hakkı,” **Praksis**, S. 9, 2003, s. 323.

³⁴ Gianfranco Poggi, **Modern Devletin Gelişimi, Sosyolojik Bir Yaklaşım**, Çev. Şule Kut, Binnaz Toprak, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 6. Bs., İstanbul, Mart 2012, s.167-168.

dünyada da etkisini sürdüren neo-liberal ekonomik ve siyasal paradigma tarafından, devletin ekonomiye müdahalesinin gereğinden fazla olduğu, sermayenin piyasa içerisinde mevcut engellerin kaldırılarak hareket serbestisinin artırılması gerektiği gibi konular üzerinde yükselen tartışmalar yolu ile kesintiye uğramıştır.

Sosyal güvenlik sistemleri devletlerin yükümlülüğündeki en önemli harcama alanlarından biri olarak öncelikle reform vurgusuyla yoğun tartışma konusu olmuş, sonrasında, daha da ileri gidilerek özelleştirme baskılarına maruz kalmıştır.

Değişen ekonomik ve sosyal koşullar da mevcut sosyal güvenlik sistemlerini belirgin bir şekilde etkilemiş ve bazı reform arayışlarına gidilmesini gerekli kılmıştır. Özellikle artan işsiz sayısı, mevcut emekli kitlesi, bozulan aktüeryal dengeler, bütçeden sosyal programlara ayrılan payların çok üst sınırlara ulaşması, nispeten daha uzun yaşam süreleri ve aile yapısında meydana gelen değişiklikler sosyal güvenlik alanında yeni düzenlemelerin yapılmasını zorunlu kılmıştır.³⁵

Radikal şekilde değişen çevre altında yenilikçiler isteklerini sosyal devlet savunmasından rekabetçi devletin aktif şekilde teşvikine kaydırmak zorunda kalmışlardır. Devletin kendi için vatandaşlarının sosyal ve ekonomik güvenliğini garanti etmesi zorlaşmıştır. Devletin yeni sorun alanları, artan küresel iş ve finansal toplulukların ve yerli sivil toplum ile ortak ilişkilerdeki insan sermayesinin geliştirilmesi ve esneklik için yasalar çıkarılması olmuştur. Yeni görev, ayrıca idareciler ve vatandaşların her biri için yeni bir dağıtım mekanizması gerektirmiştir. Refah da teknik bir konu ve vatandaşları için sorumlu olan yeni bir devlet sorunu olarak görülmüştür. Pasif refah artık bir seçenek olarak görülmemekte, bu nedenle vatandaşların cesaretlendirilmesi ve kendi refahlarının yaratılmasında aktif katılımcı olmaları beklenmektedir.³⁶

³⁵ Nusret Ekin, Yusuf Alper, Tekin Akgeyik, **Türk Sosyal Güvenlik Sisteminde Arayışlar: Özelleştirme ve Yeniden Yapılanma**, İstanbul Ticaret Odası, Yayın No: 1999-69, Kasım 1999- İstanbul, s. 38.

³⁶ Leung, **a.g.e.**

1.1.2.1. Sosyal Sigorta

Sosyal sigorta, esas itibariyle bir sosyal güvenlik yöntemidir. Bu yöntemler içerisinde en etkin ve yaygın olanıdır. Sosyal sigortalar, aynı zamanda günümüz sosyal güvenlik sistemleri içerisinde kamusal ya da özel olsun sürdürülebilir bir yöntemdir.³⁷

Sosyal sigorta bir işyerine bağlı olarak çalışanları belirli sosyal risklere karşı korumak amacıyla kurulan bir sosyal güvenlik aracıdır. Aynı zamanda kamu tarafından düzenlenip uygulanan ve prim esasına göre ulusal düzeyde tüm çalışanları kapsayan bir sosyal güvenlik ağıdır.³⁸

Sosyal sigortalarda; sigortalılara herhangi bir maddi kaynak veya varlık koşulu aranmaksızın (muhtaçlık şartı) belli sosyal gelirler bir hak olarak sunulmaktadır.³⁹

Sosyal güvenliğin ve refah devleti uygulamasının en önemli aracı olan sosyal sigorta sisteminin dünyada belirli bir standarda ulaşması Almanya’da uygulanmasıyla başlamış, daha sonra Beveridge Raporu, Philadelphia Bildirisi, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi ve çeşitli ILO sözleşmeleri ile evrensel bir nitelik kazanmıştır. Sosyal sigorta yoluyla sağlanan sosyal güvence, özellikle çalışan nüfusa yönelik bir sosyal refah devleti uygulamasıdır. Bu sistem, tüm nüfusu değil, sadece çalışanları güvence kapsamına almaktadır.⁴⁰

Sosyal güvenlik kurumlarının sağladığı bir takım hizmetlerden (yaşlılık, malullük, ölüm, iş kazası, hastalık) yararlanabilmek için bu kurumlara, her hizmet kolu için ayrı oranlarda katılım payı ödemek zorunludur. Katılım payının zorunlu

³⁷ Sait Dilik, “Sosyal Güvenliğin Finansmanında Yansıma Olayı: Primler ve Devlet Katkıları,” **Kamu İş İş Hukuku ve İktisat**, C. VII, S.4, 2004, (Çevrimiçi) <http://www.kamu-is.org.tr/pdf/742.pdf>, 25.03.2013.

³⁸ Ali Seyyar, **Sosyal Güvenlik Terimleri**, İstanbul, Papatya Yayınları, 2005, s. 289.

³⁹ Güven, **a.g.e.**, s. 145.

⁴⁰ Süleyman Özdemir, “Refah Devleti ve Üstlendiği Temel Görevleri Üzerine Bir İnceleme,” (Çevrimiçi) http://www.sosyalsiyaset.net/documents/refah_devleti_ustlendigi_gorvlr.htm, 12 Mayıs 2012.

olduğu sigorta kollarının tümüne primli sistem denmektedir. Dünyanın hemen hemen tüm ülkelerinde ve ülkemizde de uygulanan bu sistemde bireyler sigortalılık süreleri boyunca kuruma prim ödemekte, bunun karşılığında sigortalılık ve emeklilik süresince çeşitli sigorta kollarının sağladığı hizmetlerden yararlanmaktadırlar.⁴¹ Bu sigorta kolları; işsizlik sigortası, iş kazası ve meslek hastalıkları sigortası, yaşlılık sigortası, malullük sigortası, ölüm sigortası ile hastalık ve analık sigortalarıdır.

Sosyal sigortaların dayandığı bir takım ilkeler bulunmaktadır. Bu ilkeler⁴²:

- **Zorunluluk İlkesi**

Bireyler sosyal sigortaya katılmak için kendi arzularıyla hareket etmezler, idari otoritelerce mecburiyet olarak ifade edebileceğimiz bir çeşit zorunluluk durumu söz konusudur. Sigortalı olma durumu yasalarla mecburi tutulmakta ve sosyal sigortalar zorunlu tasarruflara dayandırılmaktadır.

- **Sosyal Sigortacılık İlkesi**

Sosyal sigortaların maddi kaynakları, işçi ve işverenlerin prim katılımları ve devletin bütçeden yaptığı yardımlardan oluşmakta; bu kaynaklardan toplanan fonlar sayesinde bireyler uğramış oldukları tehlikelerin zararlarını karşılama imkanına kavuşmaktadırlar.

- **Kendi Kendine Yardım İlkesi**

Sosyal sigorta kaynaklarına işveren primleri ve devlet katkısı yanında bireyler sigortalı olarak prim ödemesi gerçekleştirmektedir. Bu şekilde birey, sorumluluk hissi taşımakta ve kendi imkânlarıyla kendi geleceğini güvence altına alabilme şansını elde edebilmektedir.

⁴¹ Mustafa Tiyekli, “Sosyal Devlet İlkesi Bakımından Türkiye’de Sosyal Güvenlik Uygulaması ve Sosyal Güvenlikte Reform Arayışları,” (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) **Niğde Üniversitesi SBE**, Niğde, 2008, s. 33-34.

⁴² Güven, **a.g.e.**, s. 145-146.

- **Finansmana Dışarıdan Katkı İlkesi**

Sigorta finansmanında işveren primleri ve devlet katkısı önemli bir yer işgal etmektedir. İşverenler işçilerin karşılaşılabileceği gerek iş gerek mesleki tehlikelerin zararlarıyla doğrudan sorumlu olarak sigorta finansmanına katılırken; devlet de sosyal devlet olmanın bir gereği olarak işgücünü çeşitli riskler karşısında yalnız bırakmayarak katkı sunmaktadır.

- **Gelirin Yeniden Dağılımı İlkesi**

Geliri yüksek olan sigortalılar, düşük olan sigortalılara oranla daha yüksek prim ödeyerek sosyal dengenin sağlanmasına yardımcı olmaktadır. Bireyler, herhangi risk veya zararlara bakılmaksızın gelirleri ile orantılı prim ödemesi yapmaktadır. Düşük gelirliler kendi lehlerine oluşan sosyal dengeden pay almaktadırlar.

- **Kuşaklararası Dayanışma İlkesi**

Kuşaklar, birbirleri ile çalışma yaşamlarında ödemiş ve ödemekte oldukları primler kanalıyla sürekli bir dayanışma içerisinde bulunmaktadır.

1.1.2.2. Sosyal Hizmet

Sosyal hizmet, bireylerin yaşam standartlarının iyileştirilmesi ve geliştirilmesi amacıyla gerçekleştirilen, koruyucu-önleyici, iyileştirici-rehabilitasyon edici, değiştirici-geliştirici nitelikteki sistematik faaliyet ve programları ifade etmektedir.⁴³

Sosyal hizmetler, aynı zamanda insanların sağlık ve iyilik halinin geliştirilmesinde; insanların kendilerine daha yeterli hale gelmelerinde ve başkalarına bağımlı olma hallerinin önlenmesinde; aile bağlarının güçlendirilmesinde; bireylerin, ailelerin, grupların veya toplulukların sosyal işlevlerini başarıyla yerine

⁴³ Seyyar, Sosyal Güvenlik Terimleri, a.g.e., s. 272.

getirmelerinde yardımcı olmak amacıyla sosyal hizmet uzmanları ve diğer meslek mensupları tarafından gerçekleştirilen etkinlik ve programlar bütünüdür.⁴⁴

Sosyal hizmetlerin, bir toplumda, hem bireylerin hem de toplumun gelişmesine katkıda bulunmak, birey ve toplum arasındaki sorunları çözmek, toplumsal refahı yaygınlaştırmak ve adil şekilde dağıtmak gibi fonksiyonları da bulunmaktadır.⁴⁵

Sosyal hizmetlerin finansmanı devlet bütçesinden karşılanmaktadır. Sosyal hizmetlerin diğer sosyal güvenlik yöntemlerinden ayırt edici niteliği, maddi olmaktan çok, hizmet sunmaya yönelik olmasıdır.⁴⁶

Sosyal hizmetlerin gerçek anlamda manevi boyutu da mevcuttur. Günümüzde toplumsal sorunların çeşitliliği sebebiyle çok yönlü sosyal hizmet türlerine gereksinim duyulmakta manevi sosyal hizmetlerin de sorunların çözümünde önemli bir boşluğu dolduracağı da tartışılmaktadır.⁴⁷

Sosyal hizmetlerin kapsamı ve ilgi alanları aşağıdaki gibi özetlenebilir⁴⁸:

- Tıbbi destek ve sağlık hizmetleri
- Psiko-sosyal danışmanlık hizmetleri
- Kurumsal ıslah ve rehabilitasyon hizmetleri
- Çocuk koruma ve kurumsal yetiştirme hizmetleri
- Gençlere ve yetim çocuklara eğitsel destek hizmetleri
- Yaşlılara kurumsal barınma ve psiko-sosyal destek hizmetleri
- Doğal afetlerde bireylere psiko-sosyal destek hizmetleri

⁴⁴ DPT, “Sosyal Hizmetler ve Yardımlar Özel İhtisas Komisyonu Raporu” Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, Ankara, 2001, s. 11.

⁴⁵ İbrahim Cılga, “Türkiye’de Gelişme Sürecinde Sosyal Politikalar ve Sosyal Hizmetler,” **Avrupa Birliği Sürecinde Sosyal Hizmet Politikaları, Sosyal Hizmet Sempozyumu 2000**, Haz. İlhan Tomanbay, Ankara, Hacettepe Üniversitesi S.H.Y.O. Yay., 2002, s. 67.

⁴⁶ Seyyar, **Sosyal Güvenlik Terimleri**, a.g.e., s. 272.

⁴⁷ Ali Seyyar, **Manevi Sosyal Hizmetler**, Rağbet Yayınları, 1. Bs., İstanbul, 2008, s. 7.

⁴⁸ Ali Seyyar, “Sosyal Siyaset Açısından Yoksulluğa Karşı Mücadele”, İstanbul, Deniz Feneri Yayınları, **Yoksulluk Sempozyumu**, Haziran-2003, s. 57-58.

- Sorunlu ailelere manevi destek hizmetleri
- Engellilere yönelik mesleki ve psiko-sosyal rehabilitasyon hizmetleri
- Bakıma muhtaç yaşlı, hasta veya engellilere psiko-sosyal ve bakım hizmetleri
- Sokak çocuklarının ve fuhuşa itilen kadınların psiko-sosyal rehabilitasyonu
- Şiddet gören veya görmüş bireylere psiko-sosyal destek hizmetleri
- Borçlu ve işsiz kalanlara psiko-sosyal danışmanlık hizmetleri şeklinde sıralamak mümkündür.

1.1.2.3. Sosyal Yardım

Sosyal yardım, olağanüstü bir durum nedeniyle veya sosyal güvenlik kapsamı içinde olmadıkları için veya sosyal güvenliğe dahil olsalar dahi sosyal güvenliğin sağladığı emeklilik veya işsizlik gelir desteğinin yeterli olmamasından dolayı yoksul olanlara sağlanan gelir transferleridir. Sosyal yardım, muhtaç durumda bulunan insanın gelir düzeyinin araştırılarak saptanması koşuluyla verilir. Sosyal yardımın ayırt edici özelliği yoksulluğun son derece düşük bir gelir seviyesinde saptanması ve sağlanan yarar düzeylerinin düşüklüğüdür.⁴⁹

Sosyal yardımlar, tarihsel olarak sosyal güvenliğin bir aracı olarak uygulanan en eski yöntemdir.⁵⁰ Geçmişte nispeten kurumsallık arz etmeyen, muhtaçlık durumuna bağlı olarak yapılan ve daha dar sosyal grupları kapsayan yardımlar; günümüzde, finansmanı vergilerle karşılanan, daha geniş sosyal grupları kapsayan ve muhtaçlık durumunu en kısa sürede ortadan kaldırmayı amaçlayan bir yapıya bürünmektedir.

Uygulamada bir sosyal politika aracı olarak sosyal yardım kavramının algılanmasında ve kavranmasında zamanla dalgalanmalar ve çeşitlenmeler meydana gelmiştir. Bu durumda, sosyal yardımla benzer biçimde kabul edilebilecek olan bazı diğer kavramların da etkisini göz ardı edemeyiz. Çünkü, sosyal güvenlik veya onun

⁴⁹ Arın, **a.g.e.**, s. 236-237.

⁵⁰ Güven, **a.g.e.**, s. 147.

bir yöntemi olan sosyal hizmet gibi sosyal yardım kavramı da sınırları keskin çizgilerle çizilemeyecek kadar geniş yelpazeli bir alandır.⁵¹

Sosyal yardım kavramıyla ilgili mevcut bilgilerin ve bilimsel çalışmaların ortaya çıkardığı başlıca unsurlar incelendiğinde; ortaya çıkan temel verileri şu şekilde sıralamak mümkündür⁵²:

- 1) Sosyal yardım, esas itibariyle sosyal güvenlik hizmetlerinin yerine getirilmesinde kullanılan bir yöntemdir.
- 2) Sosyal yardım, sosyal hizmetler kapsamına ise bir uygulama alanı ve hizmet şekli olarak girmektedir.
- 3) Sosyal yardımlarda ilgililerin finansmana, prim esasına dayalı şekilde herhangi bir katkıda bulunmaları söz konusu olmayıp ihtiyaçlar karşılıksız olarak giderilmektedir.
- 4) Sosyal yardımlar, sosyal güvenlik açısından ancak kanunla düzenlenmiş oldukları ve resmi veya yarı resmi nitelikteki kuruluşlar tarafından yürütüldükleri takdirde gerçek bir sosyal güvenlik hizmeti olarak kabul edilebilmektedir.
- 5) Sosyal yardımlar, parasal sosyal gelirler şeklinde sunulabileceği gibi aynı yardımlar ve bakım, tedavi, rehabilite etme ve yetiştirme gibi hizmet yönü ağır basan nesnel sosyal gelirler şeklinde de sunulabilmektedir.
- 6) Sosyal yardımlar, kural olarak bireylerin muhtaçlıklarının araştırılmasına ve kontrolüne dayalı olarak ve ihtiyaçlarının şeklini ve şiddetini ölçü alarak sağlanmaktadır.
- 7) Sosyal yardımlar, bireyleri, durumlarına ve özelliklerine göre, en kısa sürede kendi kendilerine yeterli hale getirerek muhtaçlıktan kurtarma amacını taşımaktadır.

⁵¹ Taşçı, **a.g.e.**, s. 37.

⁵² Ethem Çengelci, “Sosyal Refahın Gerçekleşmesinde Sosyal Yardımların Rol ve Önemi”, **Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksekokulu Dergisi**, C. 11, S. 1-2-3, 1993, s. 9-10.

8) Sosyal yardımlarda, mahalli ölçütlere dayalı bir asgari geçim seviyesinin tespiti, hem muhtaçlık araştırması hem de yardım sağlama safhalarında dikkate alınması gereken bir kural olmaktadır.

Sosyal yardımlar genellikle şu alanlara yönelmektedir⁵³:

- Aile ödenekleri,
- Yoksullara parasız sağlık yardımı ve bakımı,
- Yaşlılara, sakatlara ve dul annelere aylık bağlanması,
- İşsizlik yardımı yapılması,
- Yoksul çocuklara yönelik yardımlar,
- Anne ve çocuklara özel hizmet yardımları.

Sosyal yardımlar, aynı zamanda yararlanıcıların herhangi bir biçimde katkı sunmadığı, devletin yoksulluğa karşı geliştirdiği destek mekanizmalarıdır.⁵⁴ Sosyal sigortada olduğu gibi primli bir mekanizma ile işlememekte ve bireylerin sosyal yardım karşılığında herhangi bir katkı sunması beklenmemektedir; doğrudan vergi gelirleri ile finanse edilmekte ve yardım alanlardan prim veya başka adlar altında herhangi bir katkı alınmamaktadır.⁵⁵

Sosyal yardımdan yararlanabilmek için ilk olarak bireyin muhtaç olması gerekmektedir. Sosyal yardımlar bakımından muhtaçlık, bulunduğu çevre koşullarında gerekli asgari miktardaki geçim kaynaklarına ve gelir olanaklarına sahip olamama, bu suretle kendisi ve bakmakla yükümlü olduğu bireyleri geçindirememe durumu olarak ifade edilmektedir. Sosyal yardımlar karşılıksız olarak sağlandığı için bireyleri bu yardımları karşılığında herhangi bir yükümlülük altına sokmadığı gibi, ileride muhtaçlığın sona ermesi halinde geri ödeme zorunluluğu bulunmamaktadır. Günümüzde artık bireylerin devletten sosyal yardım talep edebilme hakkının var olduğu kabul edilmektedir.⁵⁶

⁵³ Güven, **a.g.e.**, s. 148.

⁵⁴ Şener, **a.g.e.**, s. 2.

⁵⁵ Seyyar, **Sosyal Güvenlik Terimleri**, İstanbul, Papatya Yayınları, 2005, s. 220.

⁵⁶ **A.e.**

1.1.2.3.1. Sosyal Yardım İle Sosyal Güvenlik İlişkisi

Sosyal güvenliğin yöntemleri bilindiği gibi sosyal yardım, sosyal sigorta ve sosyal hizmetlerdir. Bunlardan sosyal yardım, sosyal güvenliğin sağlanmasında yararlanılan en eski yöntemdir.⁵⁷

Sosyal güvenlik sistemleri içerisinde sosyal yardıma başvurulmasında iki faktör çok önemlidir. Bu faktörlerden ilki, sosyal yardımların sosyal güvenlik alanındaki önemli yasal boşlukları doldurabilen esnek yapısıyla alakalıdır. Sosyal yardımlar, esnek yapısı ile, gelir dağılımında makasın çok açıldığı ve bozulmanın giderilemediği zamanlar, yüksek gelir gruplarından düşük gelir grupları lehine gelirin yeniden dağılımını sağlayarak, sorunlara kısa zamanda ve etkin çözümler sağlayabilmektedirler. İkinci faktör ise, sosyal yardımlar, yerleşik sosyal güvenlik sistemlerini bir nevi tamamlamakta, geliştirmekte ve sosyal reformlar için de fırsat yaratabilmektedir.⁵⁸

1.1.2.3.2. Sosyal Yardım İle Yoksulluk İlişkisi

Sosyal yardım, modern devletin yoksul kesimleri korumaya yönelik sosyal sorumluluklarının bir gereği şeklinde algılanmakta ve genellikle “yoksul programları” olarak ifade edilmektedir.⁵⁹

Yoksulluk kavramı esas itibariyle sosyal yardım kavramına göre yeni bir kavramdır. Günümüzde kullanılan bir kavram olarak yoksullukla kastedilen mananın tarihsel süreçte “sosyal yardım” kavramı bağlamında karşılanmış olma ihtimali üzerinde de durulmaktadır.⁶⁰ Yoksulluğun birçok ülkede olduğu gibi ülkemizde de

⁵⁷ Kadriye Kobak, “Yerel Yönetimlerin Yoksullukla Mücadelede Uyguladığı Sosyal Yardım ve Sosyal Hizmet Programları,” (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) **Anadolu Üniversitesi SBE**, Eskişehir, 2006, s. 63.

⁵⁸ Güven, **a.g.e.**, s. 148.

⁵⁹ Sevda Demirbilek, **Sosyal Güvenlik Sosyolojisi**, İzmir, Legal Yayınları, s. 287.

⁶⁰ Taşçı, **a.g.e.**, s. 44.

önlenmesi ve etkilerinin en aza indirilmesi için geliştirilen uygulamaların başında sosyal yardım uygulamaları gelmektedir.⁶¹

1.1.2.3.3. Sosyal Yardım İle Sosyal Dışlanma-İçerme İlişkisi

Sosyal dışlanma kavramı, 1970 ve 1980’de Fransa’da sosyal güvenlik sistemi dışında kalan bazı marjinal grupların durumunu tanımlamak, bu grup içinde yaygın hale gelen işsizlik ve yoksullukla birlikte grubun sosyal dışlanmasını ve kırılganlığını analiz etmek için kullanılmıştır.⁶²

Sosyal dışlanmayı anlamaya çalışmak son derece karmaşık bir süreci beraberinde getirmektedir. İlgili literatürden de anlaşılacağı üzere, kavram pek çok kuramcı tarafından farklı şekillerde ele alınmıştır. Konuyu kültürel bir süreç olarak değerlendirenler olduğu gibi, ekonomik süreçlerle ilgili bir olgu olarak görenler de vardır.⁶³ Sosyal dışlanmayı doğuran nedensel bağlar düşünüldüğünde, ekonomik yetersizlik, sosyal ilişkilerin bozulması, sosyal korumadan yoksunluk ve kurumsal ilişkilerden dışlanma gibi süreçler akla gelmektedir. Literatürde de sosyal dışlanma ele alınırken, bu unsurlardan bir tanesine ya da hepsine birden vurgu yapıldığı görülmektedir. Sosyal dışlanmanın ortaya çıkmasına, bütün bu süreçlerin etkileşim halinde yol açtığını söylemek yanlış olmayacaktır.⁶⁴

Sosyal dışlanma, özellikle yoksulluğun pek çok boyutunu kapsadığı için çok boyutlu bir kavramdır.⁶⁵ Yoksulluk ve sosyal dışlanma değişik iki kavramdır, ancak bu iki kavram genellikle birlikte anılmaktadır.⁶⁶ Sosyal dışlanma kavramı özellikle günümüzde, sosyal yardım ile ilişkili olarak kullanılmaktadır. Sosyal yardım, sosyal

⁶¹ Aktaş Kaya, **a.g.e.**, s. 134.

⁶² Ruth Lister, **Poverty: Key Concepts**, Cambridge: Polity, 2004, s. 75.

⁶³ Şafak Tartanoğlu, “Sosyal Dışlanma: Küreselleşme Perspektifinden Bir Kavramsallaştırma Çabası”, **İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Konferansları**, s. 1.

⁶⁴ Faruk Sapancalı, **Sosyal Dışlanma**, İzmir Dokuz Eylül Yayınları, 2005, s. 2.

⁶⁵ Selim Coşkun, Münir Türel, **Avrupa Birliği’nde Yoksullukla Mücadele Stratejileri ve Türkiye**, Nobel Yayınları, Birinci Basım, Mayıs 2008, s. 39.

⁶⁶ Siddiqur Rahman Osmanî, “Evolving Views Of Poverty: Concept, Assesment And Strategy”, **Asian Development Bank Poverty And Social Development Papers**, No: 7, Manila: Asian Development Bank Publishing, 2003, pp. 1–9.

dışlanma ile mücadelede ve onun önüne geçilmesinde en etkili araçlardan biri olarak değerlendirilmektedir.⁶⁷ Nitel ve nicel açıdan sosyal koruma sistemleri güçlü olan toplumlarda, sosyal koruma sistemi zayıf olan toplumlara göre yoksulluk ve sosyal dışlanma boyutu daha az görülmektedir.⁶⁸

Tablo 3. Sosyal Dışlanma ve Yoksulluk Arasındaki Temel Ayrımlar

SOSYAL DIŞLANMA	YOKSULLUK
Topluma Katılım	Maddî Kaynaklar
İlişkisel	Dağıtımsal
Süreçler	Sonuçlar
Vatandaşlık Hakları	Ekonomik Haklar
Dışarıdan İçeriye	Aşağıdan Yukarıya
Çok Boyutluluk	Tek Boyutluluk
Ölçümün Zorluğu	Ölçümün Kolaylığı

Kaynak: Susan Kenyon, Glenn Lyons ve Jackie Rafferty, “Transport and Social Exclusion”, **Journal of Transport Geography**, No. 10, 2002, s. 208.

Avrupa Birliği ise, yoksulluğa daha çok ekonomik veya parasal bir olgu olarak bakarken, sosyal dışlanmaya daha geniş bir kavram olarak bakmaktadır. Sosyal dışlanma, yoksulluğa ek olarak bireyin toplum içindeki konumunu da gündeme getirmektedir. Avrupa Birliği, sosyal dışlanmayı 3 temel nedene

⁶⁷ Kadir Arıcı, “Sosyal Güvenlik Kurumunun Yeni Yapısı ve İşleyiş Esasları,” **Yeni Düzenlemeler Çerçevesinde Sosyal Güvenlik Mevzuatı Semineri**, Ankara, Kamu-İş Yayınları, 2007, s. 40.

⁶⁸ Yasemin Özdek, **Yoksulluk, Şiddet Ve İnsan Hakları**, Ankara, TODAİE Yayınları, 2002, s. 478.

bağlamakta ve birinci neden olarak yoksulluğu göstermektedir. Diğer iki neden olarak, yaşam boyu öğrenme fırsatlarının olmaması ve ayrımcılığı ön plana çıkarmaktadır.⁶⁹

Sosyal içerme kavramı, bazı insanların yaşlılık, hastalık, engellilik, işsizlik ya da işteki kazancın geçinmeye yetmeyişi yüzünden toplumdan dışlanma tehlikesiyle karşılaştığı durumlarda, bu durumu değiştirmek üzere yapılacak müdahaleler şeklinde de tanımlanmaktadır. Türkiye’de gündeme sosyal güvenlik sisteminin yapısal sorunlarına yönelik IMF önerileri nezdinde gelmiştir.⁷⁰ Sosyal dışlanmanın azaltılması için ise⁷¹:

- Ekonomik büyüme,
- Sağlık hizmetlerinin yaygınlaşması,
- Yaşam ümidinin arttırılması,
- Eğitimi yaygınlaşması,
- Suç oranının azalması
- İstihdamı genişlemesi,
- Yoksulluğun azaltılması,
- Yaşam kalitesinin arttırılması gerekmektedir.

1.1.3. Sosyal Koruma

Sosyal koruma, yoksul insanların mutlak yoksunlukları ve yoksul olmayan insanların hayatın akışı içerisinde çeşitli sebepler sonucunda karşılaşılabilecekleri güvenlik ihtiyacı ile ilgilenmektedir.⁷²

⁶⁹ Seyhan Erdoğan, **Avrupa Birliği’nde Sosyal Koruma ve Sosyal İçerme**, Der. Berrin Ceylan Ataman, Türkiye’nin Adaylık Süreci’nde Avrupa Birliği İstihdam ve Sosyal Politikası, Siyasal Yayınevi, 2010, s. 133-135.

⁷⁰ Ayşe Buğra, **Kapitalizm, Yoksulluk ve Türkiye’de Sosyal Politika**, İletişim Yayınlar, 4. Bs., İstanbul 2010, s. 219-220.

⁷¹ Leung, **a.g.e.**

⁷² Andy Norton, Tim Conway, Mick Foster, “Social Protection Concepts and Approaches: Implications for Policy and Practice in International Development,” **Overseas Development Institute**, 2001, p. 22.

Özellikle Avrupa Birliği'nde sosyal koruma, birlik düzeyinde değil, üye devletlerce düzenlenen ve finanse edilen sistemlerle gerçekleştirilmekte ve bu sistemlerin varlığı Avrupa Sosyal Modeli'nin de temelini oluşturmaktadır. Emeklilik, sağlık, işsizlik ile diğer alanlarda, vatandaşlara sağladığı güçlü sosyal koruma önlemleri ile Avrupa Sosyal Modeli, örnek alınmakta ve AB bünyesi içerisinde her ülkenin kendi koşullarına göre farklı nitelikler göstermektedir.⁷³

Sosyal yardım sosyal hizmetler ile beraber sosyal koruma kavramının içerisinde doldurmaktadır.⁷⁴ Sosyal yardım ile sosyal koruma arasında yardıma muhtaç durumda olan bireylerin aynı zamanda korunması anlamında bir ilişki söz konusudur. Bu ilişkide, sosyal korumanın sosyal yardımı kapsayıcı özelliği görülebilmektedir.⁷⁵

1.2. YOKSULLUK KAVRAMI

Sosyal politika açısından yoksulluk; insan onuruna layık bir hayat düzeninin altında, maddi yönden tam anlamıyla veya nispi şekilde yetersiz olma durumudur.⁷⁶

Bilindiği gibi bireyleri ve toplumu yoksullaşmaktan korumak, güvensizliği ortadan kaldırmak, herkesin üretken şekilde yaşam koşullarını idame ettirebilmesinin önündeki koşulları yapılandırmak sosyal devletlerin amaçlarındandır.⁷⁷

Yoksulluk da sosyal devletlerin önemli bir sorunu olarak bireyin hayatını sürdüremeyecek kadar düşük bir gelire sahip olmasından, sosyal dışlanmaya kadar varan geniş bir çizgiye sahiptir. Yoksulluk, var olduğu ilk günden beri küresel boyuta sahip bir sorun olmasına karşın, ancak 2000'li yıllara gelindiğinde bu boyut göz

⁷³ Erdoğan, **a.g.e.**, s. 101.

⁷⁴ Ali Seyyar, **Değişen Dünyada ve Türkiye'de Sosyal Politikalar**, İstanbul, Değişim Yayınları, 2006, s. 264.

⁷⁵ Taşçı, **a.g.e.**, s. 39.

⁷⁶ Ali Seyyar, **Sosyal Siyaset Terimleri (Ansiklopedik Sözlük)**, Beta Yayınları, İstanbul, 2002, s. 171.

⁷⁷ İsmail Mansur Özdemir, "Küreselleşme Sürecinde Türkiye'de Sosyal Devlet ve Sosyal Hizmetler," (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) **T.C. Selçuk Üniversitesi S.B.E.**, Konya, 2008, s. 81.

önüne alınır hale gelmiştir. Yoksulluk, girift bir konudur. Çünkü sonuçları itibariyle hem ulusal alanda hem de uluslararası arenada birçok kurum ve kuruluşun ilgi odağındadır. Yoksulluğun; gelir dağılımı bozukluğu, bölgesel birtakım farklılıklar, işsizlik, ekonomik krizler, iç ve dış göçler ve benzeri birbirini tetikleme gücüne sahip nedenleri bulunmaktadır.⁷⁸

Avrupa Birliğinin de belirli sosyal amaçları bulunmaktadır. Bunlar da şu şekilde özetlenebilmektedir⁷⁹:

- İstihdamın genişlemesi
- Gelişmiş yaşam ve çalışma koşulları
- Gelişim sürdürülürken harmonizasyon
- Tam sosyal koruma
- Yönetim ve işgücü arasında diyalog
- İnsan kaynaklarının gelişimi
- Sosyal dışlanma ile mücadele

Önceliği, insan hakları, demokrasi ve hukuk kuralları gibi temel değerlere saygı çerçevesinde, Avrupa çapında ortak bir demokrasi ve yasal alan yaratmak olan Avrupa Konseyi'nin çeşitli kararları bulunmaktadır.⁸⁰

Konsey⁸¹;

- İnsan haklarını, parlamenter demokrasiyi ve hukuk kurallarını savunmak,
- Üye ülkeler arasında ortak sosyal ve yasal uygulamaları standartlaştırmak adına anlaşmalar geliştirmek,

⁷⁸ Mustafa Hatipler, Ayhan Aytaç, **Dünyada ve Türkiye’de Yoksulluğun Özgün Yapısı ve Yoksullukla Mücadele**, İstanbul, Kriter Yayınevi, 1. Bs., Ekim 2011, s. 1-5.

⁷⁹ Roger Blanpain, “The juridification of industrial relations: the role of labour law in a globalised economy,” **Global Industrial Relations**, Ed. Michael J. Morley, Patrick Gunnigle and David G. Collings, Routledge, 2006, London - New York, p. 302.

⁸⁰ Council of Europe, (Çevrimiçi)
<http://www.coe.int/aboutCoe/index.asp?page=nosObjectifs&l=en>, 13 Nisan 2013.

⁸¹ Blanpain, **a.g.e.**, p. 300.

- Paylaşılan değerlere dayanılarak bir Avrupalı kimliği ve farkındalığı oluşturmak ve geliştirmek gibi kararlar almıştır.

1.2.1. Yoksulluğun Tanımı ve Türleri

Yoksulluk, yardıma muhtaç olan tüm bireylerin bir “ortak paydası” olarak genellenebilir.⁸² Yoksulluğun farklı türleri söz konusu olabilmektedir. Temel olarak yoksulluğun, “mutlak”, “görelî”, “özel”, “nesnel”, “insani”, “çalışan”, “kırsal-kentsel”, “gelir” ve “nöbetleşe” yoksulluk şeklinde farklı tanımlamaları bulunmaktadır.⁸³

Mutlak yoksulluk, hane halkı veya bireylerin biyolojik olarak yaşamlarını idame ettirebilmeleri için gerekli olan asgari gelir ve harcama düzeyi olarak tanımlanmaktadır. Mutlak yoksullukta, yoksulluk sınırından daha alt düzeyde yaşam sürdürmenin imkân dâhilinde bulunmadığı bir asgari tüketim seviyesi belirlenmektedir.⁸⁴ Mutlak yoksulluk yaklaşımı, ekonomik bir boyut içermekte ve yoksulluk yaşayan birey ve hane halklarının ekonomik durumlarının iyileştirilmesinde aktif rol oynamak gibi olumlu bir yana sahiptir. Mutlak yoksulluk yaklaşımının, temel ihtiyaç sepetinin ne olacağı konusunda disiplinler ve ülkelerarası farklı bakış açılarının olmasından ötürü periyodik olarak güncellenmesi gerekmektedir. Bu da yaklaşımın olumsuz yanlarından biridir.⁸⁵

Görelî yoksulluk, daha ziyade insanı toplumsal bir varlık olarak merkezine almakta ve oradan yola çıkmaktadır.⁸⁶ Bir toplumda kabul edilmesi mümkün bir tüketim düzeyinin altında bulunanlar, görelî yoksulluk kapsamına girmektedirler.⁸⁷

⁸² Nesrin G. Koşar, **Sosyal Hizmetlerde Sosyal Yardım Alanı**, Ankara, Şafak Matbaası, 2000, s. 7.

⁸³ Taşçı, **a.g.e.**, s. 41.

⁸⁴ Aktan ve Vural, “Yoksulluk: Terminoloji, Temel Kavramlar ve Ölçüm Yöntemleri,” **Yoksullukla Mücadele Stratejileri**, Eds. Coşkun Can Aktan, Ankara, Hak-İş Konfederasyonu Yayınları, 2002, s. 5.

⁸⁵ Hatipler ve Aytaç, **a.g.e.**, s. 10.

⁸⁶ Aktan ve Vural, **a.g.e.**, s. 5.

Öznel yoksulluk ise, yoksulluğun tanımını yaparken bireysel algı ve tercihlere göre hareket etmektedir. Öznel yoksulluk, yoksulluğun tanımında bireylerin ve hane halklarının değerlendirmelerini esas alması nedeniyle yoksulluğun ölçülmesinde önemli bazı sorun ve karışıklıklara sebebiyet vermektedir. Bu yüzden yoksulluğun ölçümü yapılırken hemen hemen tüm yöntemler nesnel yaklaşımı benimsemektedirler.⁸⁸

Öznel yoksulluk yaklaşımında, bazı anket ve kamu araştırmaları aracılığıyla ulaşılan kitleye yoksulluk sınırının altında bulunmamak için gerekli olan gelir düzeyi değerlendirmeleri yapılır.⁸⁹

Nesnel yoksulluk, yoksulluğu neyin meydana getirdiği ve bireyleri yoksulluktan kurtarmak adına nelerin gerekli olduğu konusunda önceden belirlenmiş değerlendirmeleri esas almaktadır. Nesnel yaklaşımı savunanlar, bireylerin kendileri için neyin en iyi olduğunu, daima değerlendirme yeteneğine sahip olmadıklarını ve birbirinden farklı birçok algı ve tercihlerin olacağını belirtmektedirler.⁹⁰ Nesnel yoksulluk anlayışında, amaç gerçeklerin ölçülmesidir. Gelirin dolar bazında ölçülmesi, metrekaredeki yaşam alanının ölçülmesi hususları, nesnel yoksulluk araştırmalarının dikkate aldığı değerlerden bazılarıdır.⁹¹

Gelir yoksulluğu, yaşamı sürdürebilmek veya asgari yaşam standardını yakalayabilmek için birey ya da hane halkının gereksinim duyduğu temel ihtiyaçların karşılanabilmesi açısından yeterli miktarda gelirin elde edilememesi durumu olarak tanımlanabilmektedir.⁹² Gelir yoksulluğu hesaplanırken, genellikle asgari bir yaşam seviyesini sağlamak için gerekli olan gelire yoksulluk sınırı denilmektedir.

⁸⁷ M. Görün, İ. Elagöz, “Kentsel Yoksulluk: Sivil Toplum ve Yerel Yönetim İşbirliği,” **IV. Uluslararası STK’lar Kongresi: STK-Özel Sektör-Devlet Etkileşimi (Bildiriler Kitabı)**, Çanakkale, 18 Mart Üniversitesi Yayınları, 2007, s. 148.

⁸⁸ Aktan ve Vural, **a.g.e.**, s. 6.

⁸⁹ Hatipler ve Aytaç, **a.g.e.**, s. 11.

⁹⁰ Aktan ve Vural, **a.g.e.**, s. 6.

⁹¹ Hatipler ve Aytaç, **a.g.e.**, s. 11.

⁹² Aktan ve Vural, **a.g.e.**, s. 6.

Yoksulluk sınırı altında bir gelir-tüketim seviyesine sahip birey veya hane halkı ise yoksul olarak adlandırılmaktadır.⁹³

Kronik yoksulluk, uzun vadeli ve artık kalıcı hale gelmiş bir yoksulluk biçimidir. Kronik yoksullukta, daima yoksul olanlar ve çoğunlukla yoksul olanlar ayrımı yapılır. Daima yoksul olanlar; her dönem içinde yoksulluk sınırının altında bulunurken, çoğunlukla yoksul olanlar ise her dönemde yoksulluk sınırının altında kalmalarına rağmen daima yoksul olmayanlardır.⁹⁴

Geçici yoksulluk, kısa dönemli ve kalıcı olmayan yoksulluk biçimidir. Geçici yoksullukta, yaşam standardında yaşanan ani ve tek seferlik azalmalar söz konusudur.⁹⁵

İnsani yoksulluk, yoksulluğun sadece bir mal ya da mülk yoksunluğu olmaması; aynı zamanda sürdürülebilir yaşam olanaklarının da mevcut bulunmaması olduğundan yola çıkmaktadır.⁹⁶

Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı tarafından 1997 yılında yayınlanan İnsani Gelişme Raporu'nda geliştirilen insani yoksulluk kavramı, insani gelişme ve insanca yaşam için maddi koşulların yanında temel ihtiyaçların da giderilebilmesi için ekonomik, sosyal ve kültürel birtakım olanaklara sahip olmanın gerekli olduğunu ifade etmektedir. Yaşam süresinin kısalığı, temel eğitim-öğretim ve sağlık hizmetlerinden yoksun kalmak, kamusal ve özel kaynaklara ulaşamamak gibi mahrumiyetler insani yoksulluğun boyutlarını teşkil etmektedir.⁹⁷

Kentsel yoksulluk, yalnızca kent ve bölgesinin çeşitli kaynaklarından yoksun olma durumu olarak ifade edilemez. Aynı zamanda kentin göreceli

⁹³ A.e.

⁹⁴ Hatipler ve Aytac, a.g.e., s. 12-13.

⁹⁵ A.e., s. 12.

⁹⁶ Abdülkadir Şenkal, **Küreselleşme Sürecinde Sosyal Politika**, İstanbul, Alfa Yayınları, s. 395.

⁹⁷ Aktan ve Vural, a.g.e., s. 7.

denge-sizliği, düzensizliği ve bozulmuş işlevselliliği durumları ile de ifade edilmektedir.⁹⁸

Çalışan yoksullar kavramı, kamu ve özel sektörde alt düzeyde çalışanları, enformel sektör ve marjinal sektör çalışanlarını da içerecek biçimde düşük eğitim düzeyi ve vasıfsız iş gücünü oluşturan kesimi anlatmak amacıyla kullanılmaktadır. Bu grup çalışabilir durumda olan; ancak düşük eğitim ve vasıfsızlık nedeniyle iş bulamayan ve çalışamayan yoksulları da içermektedir.⁹⁹

1.2.2. Yoksulluğun Nedenleri

Mevcut kaynakların bireyler ve bölgeler arasında uygun olarak dağıtılamaması yoksulluğun bir nedenidir.¹⁰⁰ Bazılarına göre yoksulluğun birkaç nedenle ifade edilmesi daha doğrudur. Bu nedenler arasında; gelir dağılımı bozukluğu, adil olmayan vergi sistemi, yüksek faiz oranları, bölgesel farklılıklar, doğal afetler, kentleşme ve göç, sosyal dışlanma, ücretlerin düşüklüğü, enflasyon, kayıt dışı istihdam ve işsizlik yer almaktadır.¹⁰¹

1.2.2.1. Ekonomik Nedenler

1.2.2.1.1. Ekonomik Sistem

Neoliberalizm hakim ekonomik paradigma olarak dünya ekonomisinin tüm yapı taşlarını kökünden değiştirmiştir. Keynesçi Ekonomik Model'in kurucu unsurlarından biri ve belki de en önemlisi olan devletin ekonomiye müdahalesi unsuru yerini "dokunulmazlık zırlı" bir piyasa düzenine bırakmıştır.

⁹⁸ A. Özcan, Y. Karakılçık, "Kent Yoksulluğunun Sürdürülebilir Kentsel Gelişme Hareketleri Çerçevesinde Değerlendirilmesi," **IV. Uluslararası STK'lar Kongresi: STK-Özel Sektör-Devlet Etkileşimi (Bildiriler Kitabı)**, Çanakkale, 18 Mart Üniversitesi Yayınları, s. 441.

⁹⁹ Sibel Kalaycıoğlu, Helga Rittersberger-Tılıç, "Yapısal Uyum Programlarıyla Ortaya Çıkan Yoksullukla Başetme Stratejileri," Kentleşme, Göç ve Yoksulluk, İmaj Yayınları, 1. Bs., Ed. Ahmet Alpay Dikmen, Ankara 2002, s. 201.

¹⁰⁰ Coşkun Can Aktan, "Yoksulluk Sorununun Nedenleri ve Yoksullukla Mücadele Stratejileri," **HAK-İŞ Konfederasyonu**, Ankara, 2002, s. 1.

¹⁰¹ M. Eş, Tuncay Güloğlu, "Bilgi Toplumuna Geçişte Kentleşme ve Kentsel Yoksulluk; İstanbul Örneği," **Bilgi Dergisi**, S.8, Değişim Yayınları, 2004/1, s. 5.

Neoliberal dönemde gelişmiş ülkeler ile gelişmekte olan ülkeler arasındaki makas o kadar açılmıştır ki, negatif büyüme oranları birçok ülkede yoksulluğun başlıca nedenlerinden olmuştur.¹⁰² Başta Latin Amerika ülkeleri olmak üzere dünyanın pek çok ülkesinde uygulanan neoliberal politikalar, maddi sosyal iyileştirmeleri meydana getirememiş, ciddi eleştirilerin gündeme gelmesi kaçınılmaz olmuştur.¹⁰³

1.2.2.1.2. Enflasyon

Ekonomide kısa dönemli gerçekleşen dalgalanmalar ve buna bağlı gelişen fiyatlar ortalama düzeyindeki değişimlerin de yoksulluk üzerinde etkili olmaktadır. Kısa dönemli dalgalanmalar özellikle gelişmiş ülkelerin bir sorunu iken, enflasyon, gelişmekte olan ülkelerde önemli bir sorundur.¹⁰⁴

Sürekli enflasyon özellikle toplumun sosyal dokusunu tahrip etmekte, büyük halk kitlelerinin yoksullaşmasına neden olmaktadır.¹⁰⁵

1.2.2.1.3. Büyüme ve Gelir Dağılımı Sorunları

Gelir dağılımı kavramı günümüzde özellikle adalet kavramı ile birlikte anılmaktadır. Bu bakımdan yalnızca ekonomik çıktılar arz etmeyip, sosyal açıdan da önemi yadsınmamaktadır. Gelir dağılımı, belirli bir dönem baz alınarak yaratılan gelirin, bireyler, hane halkları, çeşitli gruplar, üretim faktörleri, sektörler ve bölgeler arasındaki bölüşümünü ifade etmek amacıyla kullanılmaktadır. Gelir dağılımında adalet denildiğinde ise, bireylerin toplumda elde ettikleri gelirler arasında yüksek oranlı farklılıklar olmaması, ulusal gelirin bireyler ve kesimler arasında sosyal sorunları beraberinde getirmeyecek biçimde dağılması ifade edilmektedir.

¹⁰² Tolga Kabaş, **Gelişmekte Olan Ülkelerde Yoksulluğun Nedenleri ve Yoksullukla Mücadele Yolları**, Nobel Yayınevi, Adana, 2010, s. 49.

¹⁰³ Abdülkadir Şenkal, **Küreselleşme Sürecinde Sosyal Politika**, s. 388.

¹⁰⁴ Fikret Şenses, **Küreselleşmenin Öteki Yüzü: Yoksulluk**, İletişim Yayınları, 5. Bs., İstanbul, 2009, s. 200.

¹⁰⁵ Selim Coşkun, Münir Tireli, **a.g.e.**, s. 143.

Özellikle küreselleşmeyle birlikte gelir eşitsizliğinin tüm dünya ülkelerinde artması, yoksulluğunda küresel düzeyde artmasına neden olmuştur. Küreselleşme ile birlikte ortaya çıkan yeni sosyoekonomik sistem gelir dağılımını olumsuz yönde etkilemiştir. Bu durum küreselleşmenin en çok tartışılan konularından biridir. Bu açıdan gelir dağılımı son yirmi yılda sosyal politikanın en önemli ulusal ve uluslararası sorunlarından biri durumuna gelmiştir.¹⁰⁶

Gelir dağılımında adaletsizliği azaltarak, sosyal hizmetlerden yararlanmak ve ekonomik olanaklara erişebilmekte ortaya çıkan eşitsizlikleri asgariye indirmek, yardıma ve bakıma muhtaç insanlar başta olmak üzere tüm alt gelir gruplarının sosyal gelişimlerini, kişilik gelişimlerini sağlamak ve eşit fırsat ilkesine uygun şekilde daha yüksek hayat seviyelerine kavuşmasına yardımcı olmak sosyal devletin amaçlarındandır.

Sosyal alanda farklı kesimler arasında kutuplaşmaların adeta yapısal bir nedeni olan gelir dağılımı sorunu, tüm dünyanın ortak sorunudur. Küreselleşme ile birlikte daha büyük boyutlara ulaşan gelir dağılımı adaletsizliklerinin pek çok nedeni bulunmaktadır. Çeşitli sosyal politika uygulamaları, bölgelerarası ekonomik-sosyal eşitsizlikler, istihdam politikaları ve özellikle kayıt dışı istihdamın yaygınlaşması vb. nedenler gelir dağılımında adaletsizliği doğurmaktadırlar.

Yoksulluk açısından bakıldığında devletin yoksullukla mücadele için kullanılacak yeniden dağıtım politikalarının tasarlanması ve yürütülmesi yerine, artık yalnızca piyasa alanı içerisinde, daha çok Dünya Bankası ve Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı gibi uluslararası kuruluşlar ile sivil toplum kuruluşlarının etkinlikleri önem kazanmaktadır.

Özellikle küreselleşmeyle birlikte gelir eşitsizliğinin tüm dünya ülkelerinde artması, yoksulluğunda küresel düzeyde artmasına neden olmuştur. Özellikle liberalizmin küresel bazda uygulanmasıyla, gelir dağılımı eşitsizliği ve yoksulluk sadece az gelişmiş ülkelerin değil gelişmiş ülkelerin de sorunu olur hale gelmiştir.

¹⁰⁶ Abdülkadir Şenkal, “Küreselleşme, Sosyal Politikanın Dönüşümü ve Sivil Toplum Örgütleri,” **Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi**, İstanbul, 2003, s. 116.

Küreselleşme süreciyle birlikte yaşanan gelir dağılımı eşitsizliğinin artışı, ülke içindeki gelir eşitsizliğinden çok, ülkeler arası gelir eşitsizliğinden kaynaklanmaktadır. Küresel ekonominin temel özelliklerinden birini oluşturan gelir dağılımı eşitsizliği incelendiğinde, 19. yüzyılın başlarında gelişmiş ülkelerde birey başına düşen gelirin gelişmekte olan ülkelerin 3 katı olduğu ve “Altın Çağ” (1945-1975) dönemi dışında istikrarlı bir biçimde artarak, 2000’li yıllarda gelir dağılımındaki eşitsizliğin 20 katına yükseldiği görülmektedir.

Yoksulluk, Birleşmiş Milletler Örgütü’nce dünyadaki en önemli sorunlardan biri olarak kabul edilmiştir.¹⁰⁷ Birleşmiş Milletler, yoksulluğun kalkınma ile ilişkisel olarak azalabileceğini savunmaktadır. Kalkınma ile ilgili belirlenmiş hedefleri bulunmaktadır. Bunlar; aşırı yoksulluğu ve açlığı yok etmek, evrensel temel eğitimi gerçekleştirmek, cinsiyet eşitliğini sağlamak ve kadını güçlendirmek, anne sağlığını geliştirmek, çocuk ölümlerini azaltmak, ekolojik sürdürülebilirliği sağlamak, büyümede küresel bir ortaklık geliştirmektir.¹⁰⁸

1.2.2.1.4. Ekonomik Krizler

Ekonomik krizler nedeniyle milli gelirin değer yitirmesi, işten çıkarılmalar, iflas gibi sonuçlar da özellikle gelir dağılımını bozmakta ve dolayısıyla yoksulluğu doğrudan etkilemektedir. Krizler sonucunda ortaya çıkan gerek ekonomik gerek sosyal şokların olumsuz etkilerini hafifleten veya ortadan kaldıran sosyal güvenlik ağlarının yetersiz olduğu ülkelerde söz konusu olumsuz etkiler daha şiddetli olmaktadır. Bu durumda özellikle çalışan kesim, daha düşük bir ücretle çalışmak, kayıt dışılığa yönelmek ya da işsiz kalmak gibi seçeneklerle karşılaşmaktadır.¹⁰⁹

¹⁰⁷ Hasan Ejder Temiz, **Küreselleşmenin Sosyal Boyutları ve Türkiye Açısından Etkileri**, Genel-İş Matbaası, Ankara, 2004, s. 126.

¹⁰⁸ Kitty Warnock, “Reducing Poverty: Is the World Bank’s Strategy Working?,” **The Panos Institute**, 2002, p. 10.

¹⁰⁹ Aktan ve Vural, “Gelir Dağılımında Adalet(Siz)lik Ve Gelir Eşit(Siz)liği: Terminoloji, Temel Kavramlar ve Ölçüm Yöntemleri”, 2002, (Çevrimiçi)
<http://www.canaktan.org/ekonomi/yoksulluk/birinci-bol/aktan-vuralgelir-dagilimi.pdf>, 31 Aralık 2009.

1.2.2.1.5. Yapısal Uyum Programları

1980’li yıllardan sonra birçok ülkede yürürlüğe konulan neo-liberal politikalara/yapısal uyum politikalarına dayalı sosyal dışlanma ve yoksulluk ile mücadele programları, büyük oranda dışlanmış ve yoksul fert üretmiş ve başta Latin Amerika olmak üzere dünyanın birçok ülkesinde yürürlüğe konan neo-liberal politikalar, maddî sosyal iyileşmeleri meydana getirememiştir. Bu süre zarfında yoksulluk ve sosyal dışlanma dünyanın genelinde hızlı bir artış sürecine girmiştir. Latin Amerika’daki gelişmenin önündeki en büyük engel olduğunu ispat eden neoliberal iktisadî düzenin en büyük yansıması, sosyal eşitsizlikte görülmektedir. Gelirler arasındaki mukayeseler, sosyal dışlanma ve yoksulluk sorunlarının ekonomik dönüşüme bağlı olduğunu göstermektedir.¹¹⁰

1.2.2.1.6. İstihdam ve İşsizlik

İşsizlik, hem kalkınmış hem de kalkınmakta olan ülkelerin büyük çoğunluğunda, ekonomik ve sosyal sorunların başında gelmektedir. Bu sorunun hafifletilmesi hatta mümkünse ortadan kaldırılması tüm ülkelerin en büyük amaçlarından birisidir. İşsizlik, birçok sorunun kaynağı ve destekleyicisidir. İşsizliği azaltmak için uygulamaya konan talep yönlü politikalar işsizlik sorununu çözmek için yetersiz kalmıştır. Pasif İşgücü Piyasası Politikaları (PİPP) ise, genellikle işsizlikle mücadele yerine işsizliğin olumsuz yönlerini bertaraf etmek gibi farklı işlev ve özelliklere sahip olması nedeniyle eksik ve yetersiz olarak kabul edilmiştir. Bu nedenlerden dolayı birçok ülke, işgücü piyasasındaki eksiklik ve aksaklıkları gidermek için aktif işgücü piyasası politikalarına (AİPP) başvurmaya başlamıştır.¹¹¹

Emek piyasasındaki bölünmeler özellikle kentlerde işsizlerin marjinal işlerde çalışmasına neden olacağından kayıt dışı artmaktadır. Böylece işsizlik veya gizli işsizlik yoksulluğun temel nedenlerinden birisi olmuştur. Küreselleşme süreci

¹¹⁰ Abdülkadir Şenkal, **Küreselleşme Sürecinde Sosyal Politika**, İstanbul, Alfa Yayınevi, 2005, s. 401.

¹¹¹ Alpaslan Karabulut, “Türkiye’deki İşsizliği Önlemede Aktif İstihdam Politikalarının Rolü ve Etkinliği,” Uzmanlık Tezi, **ÇSGB Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü**, Ankara, 2007, s. 2.

ile birlikte esnek üretim tarzının hayata geçmesi sonucu emek piyasalarında bölünmeler yaşanmıştır. Bu bölünmeler birincil sektör, ikincil sektör ya da başka bir ifadeyle formel sektör, enformel sektör olarak adlandırılmaktadır. Birincil sektörde; yüksek ücretli ve iş güvencesinin olduğu iyi eğitim almış işgücü istihdam edilirken, ikincil sektörde; düşük ücretli, eğitim düzeyi düşük, iş güvencesi olmayan işgücü istihdam edilmektedir. Yoksulluk tanımı içerisinde giren kitleye bakıldığında, bu bireylerin genellikle işgücü piyasalarında düzenli bir işi olmadığı, işsiz ya da eksik istihdam sorunuyla karşı karşıya oldukları izlenmektedir.¹¹²

1.2.2.2. Demografik ve Sosyal Nedenler

1.2.2.2.1. Hızlı Nüfus Artışı

Nüfus artışı, insanların başta toprak olmak üzere, doğal kaynaklara erişimlerini sınırlayan ve bunun sonucunda refah seviyesini büyük oranda etkileyen unsurlardan biridir. Hızlı nüfus artışının, özellikle, az gelişmiş ülkelerde önemli bir yoksulluk sebebi olduğu konusunda yaygın bir kanı bulunmaktadır. Dünya'nın en yoksul bölgesi olan Sahra Altı ülkelerinde gözlenen kitlesel yoksulluk da çoğu zaman bölgedeki hızlı nüfus artışlarına dayandırılmaktadır. Diğer taraftan, nüfus artışıyla yoksulluk arasındaki ilişkiye çok boyutlu bakan, nüfus artışını, yoksulluğun hem nedeni hem de sonucu olarak ele alan ve hızlı nüfus artışlarının ekonomik gelişmeye katkı sağlamasını merkezine alan bazı görüşler de literatürde kendilerine yer bulmaktadırlar.¹¹³

1.2.2.2.2. Ailenin Yoksullaşması ve Aile Yapısındaki Değişim

Yoksulluk düzey ve profilindeki değişiklikleri belirleyen ana faktörlerden biri de aile yapılarında zamanla meydana gelen değişiklikler ve sosyo-ekonomik değişimlerin sonucu olarak ortaya çıkabilen yeni hane halkı türleridir. Az gelişmiş ülkelerde, hızlı nüfus artışı sonucunda, çocuk sayısının artışı, boşanmaların artışı,

¹¹² Yücel Uyanık, "İşgücü Piyasalarında Esneklik ve Bölünme," **Kamu İş, İş Hukuku ve İktisat Dergisi**, C. 7, S. 2, 2003, s. 13.

¹¹³ Şenses, **a.g.e.**, s. 153-155.

çekirdek aileye dönüş ve yükseköğrenim seviyesinde ki öğrenci sayısındaki artışın hızlanması, ailelerinden bir ölçüde bağımsız öğrencilerden oluşan hane halklarının yaygınlaşması, bu tür değişiklikler arasında sayılabilmektedir. Gelişmiş ülkelerde ise, yaşlıların ayrı hane halkları oluşturmaları, boşanmaların artışı, çocuksuz, tek başına yaşayan bireylerin oluşturduğu hane halkları, yine aile yapılarında meydana gelen değişim-dönüşümleri temsil etmektedir.¹¹⁴

1.2.2.2.3. Göç

Göç; yoksulluğun hem nedeni hem de sonucu olabilmektedir. Kentte ve kırdaki yaşayan kesimlerin ve ailelerin yaşam kalitelerinin gerilemesi, yoksullaşma, işsizlik, gelir yoksunluğu, sosyal güvenlik haklarından yararlanamama gibi sorunlar göçü doğurabilmektedirler. Kırsal kesimde ve gelişmişlik düzeyi düşük kentlerde krize bağlı yaşanan yapısal çelişkiler, göç sürecini yoğunlaştırmakta ve ailelerin gelişmiş şehirlere göçüne neden olmaktadır. Göç eden nüfusun kentle bütünleşme, kentsel yaşama katılma, kentleşme ve kentlileşme beklentileri örgütlü hizmetlerle, plânlı ve programlı olarak karşılanamadığı için yoksulluk sorunsalı temel bir soruna dönüşmektedir.¹¹⁵

Göç ve yoksulluk ilişkisi üzerine yapılan tartışmalar, genel itibariyle dört odak noktada toplanmıştır. Birincisi, yoksulluğun itici bir faktör olarak göçe neden olması; ikincisi, yoksulluğun potansiyel göçmenlerin sosyal mobilitelerini sınırlayarak göçe engel olması; üçüncüsü, göçün yoksulluğa yol açması ve son olarak, göç yolu ile yoksulluğun engellenmeye çalışılmasıdır.¹¹⁶

Göç ve yoksulluk arasındaki ilişki basit genellemelere gidilemeyecek kadar derin bir konudur. Yoksulluk boyutu üzerinde çeşitli faktörler etkili olabilmektedir. Göç alan ve göç veren bölgelerin demografik ve sosyo-ekonomik yapıları, göçün

¹¹⁴ A.e., s. 157-158.

¹¹⁵ Özgökçeler, a.g.e., s. 145.

¹¹⁶ Savaş Çağlayan, “Göç ve Yoksulluk: Mutlak ve Doğrusal Olmayan Bir İlişki,” **Türkiye’de Yoksulluk Çalışmaları**, Der. Nurgün Oktik, Yakın Yayınları, 1. Bs., Ekim 2008, s. 302-303.

mevsimlik veya sürekliliği, göçmenlerin yaş, cinsiyet, çalışma ve eğitim durumları vb. faktörler yoksulluğun boyutu üzerinde etkide bulunabilmektedirler.¹¹⁷

1.2.2.2.4. Yerleşim Yeri

Yaşanılan fiziksel çevre, yoksulluğun oluşum koşullarına zemin hazırlayan faktörlerden biridir. Yoksulluğun, Dünya’da yoğun halde yaşandığı yerleşim yerleri bulunmaktadır. Bu yerleşim yerlerinin ortak özellikleri; alt yapı, kamusal hizmetlerin yetersiz kalması, nüfus yığılması ve bu sebebin yol açtığı konut sorunları, istihdam imkânlarının sınırlılığı gibi unsurlardır.

1.2.2.2.5. Yetersiz Eğitim Düzeyi

Yoksulluk, günümüzde de eğitim imkânlarından yararlanabilmek açısından önemli bir engel, eğitimsizlik ise halen önemli ve yaygın bir sorundur. Birçok gelişmekte olan ülkede olduğu gibi, Türkiye’de de okuma-yazma bilmeyen önemli bir nüfus bulunmaktadır. Bu yoksulluğun sürekliliğinde hayati bir faktördür. Eğitimsizlik, devam ettiği sürece, yoksulluk da kaçınılmaz olmakta ve toplumsal ayrışma ve kutuplaşmalara, çatışmalara, şiddete, suç oranlarında artışa yol açmaktadır. Dolayısıyla eğitimsizlik, toplumsal huzursuzluğun temelini oluşturmaktadır.¹¹⁸

Birçok ülkede, kaynakların etkin ve verimli kullanılmaması sonucu, finansman yetersizlikleri, çağdaş politikaların saptanmaması, eğitim politikası vizyonlarının eksik olması, popülist veya kısa vadeci bakış açısıyla girişimlerde bulunulması gibi hususlar, eğitim sorunlarının sürmesine neden olmaktadır.¹¹⁹

¹¹⁷ Şenses, **a.g.e.**, s. 163-164.

¹¹⁸ Meryem Koray, **Sosyal Politika**, İmge Yayınları, 3. Bs., Ekim 2008, s. 179-183.

¹¹⁹ Burhan Şenatalar, “Türkiye’de Eğitim Sorunları ve Çözümleri,” **Yoksulluğu Önleme Stratejileri: Sivil Toplum Kuruluşları Diyalogu**, Boyut Yayınları, 1. Bs., Nisan 1998, s. 142.

1.2.2.2.6. Ayrımcılık

Ayrımcılık olgusu, cinsiyete dayalı olabildiği gibi; yasa, medenî hâle ve/veya çalışma statüsüne bağlı olabilmektedir. Bu perspektifte, ayrımcılık kadınlar–erkekler; gençler–yaşlılar; bekârlar/evli olmayan çiftler–evliler; düzenli olmayan/esnek işlerde çalışanlar–düzenli işlerde çalışanlar; engelliler– engelli olmayanlar arasında meydana gelmektedir.¹²⁰

Ayrımcılık, farklı ülkelerde, farklı şekiller alabilen ve farklı toplum kesimlerini etkileyebilen çok boyutlu bir konudur.¹²¹ Ayrımcılığı, geniş anlamda ele aldığımızda; etnik ayrımcılık, toplumsal cinsiyet ayrımcılığı, sınıf ayrımcılığı, inanç ayrımcılığı, siyasal ayrımcılık türlerine yaygın olarak rastlamaktayız.

1.2.2.3. Coğrafi Nedenler

Yeryüzündeki doğa koşulları da ülke veya bölgelerin gerek ekonomik gerek siyasi şartlarını etkileme gücüne sahiptir. Ülke veya bölgeler stratejilerini sahip oldukları doğa koşullarına göre ayarlamaktadırlar. Orta Doğu veya Arap Bölgelerinde belirgin bir oranda doğal kaynağın (petrol) bulunması, bu bölgelerin ekonomik ve siyasi açılardan önemini arttırmaktadır. İklim koşulları, özellikle, ekonomik ve sosyal açıdan ülkeleri birbirinden ayırmaktadır. Sıcak ve soğuk iklime sahip ülke veya bölgelerin ekonomik organizasyonları farklılaşmakta, birbirlerine farklı alanlarda üstünlük kurdukları gerçeği göze çarpmaktadır. Bu yüzden, doğa koşulları ülke ve bölgelerin yoksul veya varıl olarak sınıflandırılmasında önemli bir role sahip olmaktadır.

¹²⁰ A.e., s. 149.

¹²¹ Şenses, a.g.e., s. 173.

1.2.2.4. Bölgesel Farklılıklar

Devlet Planlama Teşkilatı'nın (DPT) 2004–2006 yılları için hazırladığı Ön Ulusal Kalkınma Planı'na göre Türkiye'deki mevcut bölgesel eşitsizlikler yoksulluk sorununun önemli nedenlerini teşkil etmektedir. Bu eşitsizlikler¹²²:

- İstihdam olanaklarının kısıtlılığı ve insan kaynaklarının yetersizliği (yüksek işsizlik, düşük gelir düzeyi, yetersiz girişimcilik, nitelikli işgücünün bölgeler arasında dengesiz dağılımı),
- Sanayi ve ekonomik faaliyetlerin metropollerde aşırı yoğunlaşması ve geri kalmış bölgelerdeki sanayi sektörünün teknoloji, organizasyon, pazarlama ve finansman sorunları,
- Geri kalmış bölgelerdeki kentsel ve kırsal alanlarda fiziki ve sosyal altyapı yetersizliği,
- Coğrafi yapı ve iklim koşulları neticesinde ortaya çıkan dağınık ve düzensiz yerleşim,
- Özellikle geri kalmış bölgelerde tarımsal verimin düşüklüğü, ürün ve ekonomik faaliyet çeşitliliğinin azlığı,
- Bölgesel ve yerel kalkınma faaliyetlerini destekleyecek ve yürütecek merkezi ve bölgesel düzeyde idari mekanizmanın zayıflığı ve bunlar arasında işbirliği ve koordinasyon eksikliği,
- Uluslararası siyasi istikrarsızlıklar ve terörizm,
- Genel ekonomik dengesizlikler,
- Doğal afetler olarak sıralanmıştır.

¹²² DPT, “T.C. Ön Ulusal Kalkınma Planı (2004 – 2006),” Ankara, 2003, (Çevrimiçi) <http://ekutup.dpt.gov.tr/plan/o-ukp.pdf>, 06 Mayıs 2012.

Ön ulusal kalkınma planında, sosyal güvenlik sisteminin nüfusun tamamını kapsayacak şekilde yaygınlaştırılması hedeflenmiş, sosyal sigorta kapsamındaki aktif sigortalı nüfus artırılması, kayıt dışı istihdamın etkin bir denetimle azaltılması öngörülmüştür. İşsizlik sigortası programının etkin bir şekilde uygulanması ve oluşacak kaynakların fon yönetimi ilkeleri çerçevesinde değerlendirilmesi gerekli görülmüştür. Transfer sisteminin, yoksullar ve yoksullaşma tehlikesiyle karşı karşıya bulunan gruplar lehine, gelirin yeniden dağılımını sağlayacak bir yapıya kavuşturulması benimsenmiştir. Plana göre ayrıca, bu ve diğer dezavantajlı gruplara etkin sosyal koruma sağlanması için sosyal hizmet ve yardım sistemi yeniden yapılandırılacaktır. Bu çerçevede sosyal hizmet ve yardım sağlayan kamu kurum ve kuruluşları ile yerel yönetimler ve gönüllü kuruluşlar arasında işbirliği sağlanacaktır.¹²³

1.2.2.5. Siyasal Nedenler

Siyasal nedenler, yoksulluğun yalnızca ülke genelinde değil, dünya çapında yayılmasında yaşamsal bir etken ve yoksulluk araştırmalarında kayda değer bir araştırma alanı olarak göze çarpmaktadır.

Bir ülke içindeki iç çatışmalar, terör olgusu, çeşitli siyasal anlaşmazlıklar çok çeşitli maliyetlerle yoksulluğu tetiklemektedir. Bilhassa savaşılan ülkeler, savaşın yaratmış olduğu büyük ekonomik maliyetler dolayısıyla, yalnızca karşı tarafı değil, kendi halklarını da yoksulluğa sürükleyebilmektedir. Bu tip ülkelerde özellikle, sağlık ve konut sorunlarının yaygın olduğu gözlenmektedir.

1.2.2.6. Diğer Nedenler

Yoksulluğun azaltılmasında, hızlı büyüme ve gelirin daha eşit şekilde yeniden yapılandırılmasında, kamu harcamalarının önemli bir işlevi olduğu üzerinde görüş birliği bulunmaktadır. Kamusal harcamaların miktarı, harcama kalemlerine göre dağılımı ve farklı toplum kesimlerine ulaşma derecesi de yoksullukla yakından bağlantılıdır. Ülkelerin özellikle sağlık, eğitim, askeri, konut,

¹²³

A.e.

sosyal güvenlik gibi alanlarda yapmış oldukları transferler arasında önemli farklılıklar bulunmaktadır.¹²⁴

¹²⁴ Şenses, **a.g.e.**, s. 204-233.

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE’DE YOKSULLUK VE SOSYAL YARDIMLAŞMA VE DAYANIŞMA VAKIFLARININ YOKSULLUKLA MÜCADELEDEKİ ROLÜ

2.1. TÜRKİYE’DE YOKSULLUĞUN BOYUTU VE PROFİLİ

2.1.1. Türkiye’de Yoksulluğun Boyutu

Gelişmekte olan bir ülke olarak Türkiye’deki yoksulluk sorunu, dünyadaki 1980 sonrası ekonomik konjonktürden etkilenecek, diğer gelişmekte olan ülkelerle benzer bir seyir izlemiştir. Bu tarihten önce, yoksulluk sorunu daha çok ekonomide gelir eşitsizliğini gideren politikalarla ve geleneksel yardımlaşma ve dayanışma ile giderilmeye çalışılmış; tarımdaki destekleme politikaları, ücretsiz eğitim ve sağlık hizmetleri, kentlerde gecekondulaşma, sendikal hareketlerin gelişmişliği, içe dayalı bir büyüme modelinden kaynaklanan yüksek ücret politikası gelir dağılımındaki eşitsizliğin büyümesinin önüne geçilmiştir.¹²⁵

Araştırma ve çalışmalar Türkiye'nin, 1980'li yıllar boyunca izlenen ekonomi politikaları ve küreselleşmenin etkileri sonunda bir yanda hızlı bir ekonomik büyüme sergilerken öte yanda gelir dağılımı eşitsizliğinin ve yoksulluğun arttığı bir ülke olduğunu göstermektedir. Uzun süreli yüksek enflasyon, peş peşe yaşanan krizler, Güney Doğu Anadolu Bölgesi’nde yaşanan sıcak çatışma ve zorunlu göçler sonunda yoksulluk, 1990'lardan itibaren özellikle kentlerde görünür nitelik kazanmıştır. Kırsal bölgede daha yaygın olmakla birlikte, kentlerde yoksulluk daha derin ve yoğun olarak yaşanmaktadır. Ayrıca son ekonomik ve toplumsal gelişmelerle kentlerde ortaya çıkan yoksul kesimin toplumsal ve ekonomik sistemle bütünleşmesi giderek zor hatta imkânsız duruma gelmiştir. Düzenli geliri olan, sosyal güvenlik sunan

¹²⁵ Asuman Altay, “Yoksulluk Sadece Devletin Sorunu Mu? Kamu Harcamaları Açısından Bir Değerlendirme”, **Sosyo Ekonomi**, Temmuz-Aralık 2005, s. 176.

formel istihdam olanakları azalırken, enformel istihdam biçimleri, esnek çalışma, eve iş verme gibi modeller yaygınlık kazanmıştır. Bütün bu gelişmelerin yanı sıra geleneksel akraba ve aile dayanışmalarının etkinliğini yitirmesi resmi, kurumsal sosyal güvenlik mekanizmalarına duyulan gereksinimi artırmıştır. Ekonomik ve toplumsal dönüşümler sonunda yoksulluğun yeni görünüm ve biçimlerinin ortaya çıkması, yoksullukla mücadele politikalarında da yeni arayış ve yaklaşımların önem kazanmasını getirmiştir.¹²⁶

2.1.2. Türkiye’de Yoksulluğun Profili

Bir ülkenin yoksulluk profili, o ülkede mevcut olan yoksulluğun niteliği ve niceliği hakkında önemli tespit ve bilgileri ortaya koymaktadır. Aynı zamanda, yoksulluğun biçimini de araştırma imkanı verir. Yoksulluk profili, yoksulluğun, toplumun genel özelliklerine, hane halkı özelliklerine, nüfus alt gruplarına göre nasıl farklılaştığını karşılaştırmalı olarak göstermektedir.¹²⁷

Türkiye’de yoksulluk profili, tek boyutlu olarak ölçüldüğünde gerçekçi rakamlara ulaşabilmek mümkün görülmemektedir. Bu yüzden, yoksulluk sınırı yöntemlerine göre yoksulluk oranları, hane halkı büyüklüğüne göre yoksulluk oranları, hane halkı fertlerinin eğitim durumlarına göre yoksulluk oranları, hane halkı fertlerinin işteki durumlarına göre yoksulluk oranları ve hane halkı fertlerinin iktisadi faaliyetlerine göre yoksulluk oranları kullanılarak Parasal Yaklaşımına göre Türkiye’de yoksulluk ortaya konulmaya çalışılacaktır.¹²⁸

Yoksulluk sınırı yöntemlerine göre, Türkiye’de yoksulluk oranı azalma eğilimi göstermektedir. Gıda harcamaları göz önüne alınarak hesaplanan yoksulluk sınırına göre, Türkiye’de, aç insanların oranı 2004 yılında %1.29 iken, 2005 yılında %0.87’ye gerilemiştir. Hane halkı büyüklüğüne göre yoksulluk oranlarına

¹²⁶ Didem Gürses, “Türkiye’de Yoksulluk ve Yoksullukla Mücadele Politikaları,” **Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, C. 17, S. 1, Haziran-2007, s. 66.

¹²⁷ World Bank, “Describing Poverty: Poverty Profiles in Poverty Manual, “ (Çevrimiçi) <http://siteresources.worldbank.org/PGLP/Resources/PMch7.pdf>, s.107, 2005 Ağustos, 31 Mart 2013.

¹²⁸ Hatipler ve Aytaç, **a.g.e.**, s.109.

bakıldığında en yüksek yoksulluk oranları en kalabalık ailelerde görülmektedir. Hane halkı fertlerinin eğitim durumlarına göre yoksulluk oranları incelendiğinde, Türkiye’de eğitim düzeyi artarken yoksulluk oranının azaldığı bilinmektedir. Hane halkı fertlerinin işteki durumlarına göre yoksulluk oranlarına göz attığımızda, Türkiye’de en yüksek yoksulluk oranlarını ücretsiz aile işçilerinde ve yevmiyeli olarak çalışanlarda görmekteyiz. Hane halkı fertlerinin iktisadi faaliyetlerine göre yoksulluk oranları incelendiğinde, istihdam edilenler arasında en yüksek yoksulluk oranları tarım sektöründe görülmektedir.¹²⁹

2.1.2.1. Aile Bireylerinin İşsizlik ve İstihdam Durumları

Yoksulluğun önemli bir nedeni olan işsizlik, bireyleri hem ekonomik hem de sosyal açıdan olumsuz yönde etkilemektedir. Bu durum yalnızca bireyi değil, bakmakla yükümlü olduğu tüm aile fertlerini de etkilemekte ve bir nevi toplumsal erozyonu doğurmaktadır.

Bireyin istihdam durumu ve istihdamın türü, yoksulluk koşulları ile direkt olarak alakalıdır. İş sahibi olmak ve bir gelire kavuşmak, yoksulluğa karşı en iyi güvence olarak güçlü şekilde savunulmaktadır. Özellikle Batı Avrupa tarafından desteklenen “Öncelikle İş (Job First) Stratejisi” istihdam durumunu yoksullukla mücadelede ön koşul olarak belirtmektedir.

2.1.2.2. Kırsal ve Kentsel Yerleşim Yerleri

Türkiye’de kırsal alanda yaşayanların yoksulluk riski, kentsel yerlerde yaşayanlara göre daha fazladır. 2009 yılında Türkiye’de ücretli çalışanlarda yoksulluk oranı %6,05 iken, işverenlerde %2,33; kendi hesabına çalışanlarda ise %22,49 bulunmaktadır. Sektörel açıdan yoksulluk oranlarına baktığımızda; tarım sektöründe çalışanlarda yoksulluk oranı, 2009 yılında %33,01 iken, sanayi sektöründe çalışanlarda bu oran %9,63; hizmet sektöründe çalışanlarda ise %7,16 olarak belirtilmektedir.¹³⁰

¹²⁹ A.e., s. 110-114.

¹³⁰ A.e., s. 122-123.

2.1.2.3. Gelir Dağılımında Eşitsizlik ve Bölgesel Farklılıklar

Gelir dağılımında eşitsizlik çok önemli bir yoksulluk nedeni olarak uluslararası birçok kurum tarafından dikkate değer görülmektedir. Türkiye’de de gelir dağılımında eşitsizlik, bazı kamusal politikalarla (ekonomik ve sosyal) azaltılmaya çalışılsa da halen yüksek oranlarda seyretmektedir.

Dünyada da, ülkemizde de gelir eşitsizliğinde özellikle bölgeler arası dengesizlikler göze çapmaktadır. Dünyada özellikle Aşağı Sahra Afrika’sı denilen ve dünyanın en yoksul yeri olarak nitelendirilen bölgede birey başı milli gelir 1.946 ABD Doları iken, bu rakam OECD ülkelerinde ortalama 27.751 ABD Doları’dır.¹³¹

Türkiye’de özellikle 1980’li yıllarla birlikte siyasi, ekonomik ve sosyal nedenlerle, bölgelerarası gelir dağılımı eşitsizlikleri devam etmekte ve hem merkezi hem de yerel yönetimlerce eşitsizliği gidermeye yönelik çalışmalar sürdürülmektedir.

2.1.2.4. Hanehalkı Tür ve Özellikleri

Hane halkı büyüklüğü, 3 veya 4 kişi olan hanelerdeki fertlerin yoksulluk oranının, 7 ve daha fazla olan hanelerdeki fertlerin yoksulluk oranına göre çok daha az olduğu görülmektedir. 2009 yılı itibariyle, hane halkı türüne göre, geniş ailelerdeki fertlerin yoksulluk oranı % 24,48 iken, bu oran çocuklu çekirdek aile fertlerinde % 15,98; çocuksuz çekirdek aile fertlerinde % 9,86 oranına gerilemektedir.¹³²

2.1.2.5. Cinsiyet ve Eğitim Durumları

Günümüzde en önemli gündem maddelerinden birini yoksulluk teşkil etmekte ve yoksulluktan en çok etkilenen gruplardan biri olarak kadınlar göze çapmaktadır. Kadın- erkek arasındaki eşitsizlik hemen her alanda ve gelişmiş ülkeler dahil olmak üzere her ülkede görülmektedir. Çok gelişmiş ülkelerde dahi kadınların erkeklerden %20 ile %50 arası daha az gelire sahip oldukları belirlenmiştir. Bilhassa

¹³¹ Coşkun ve Tireli, **a.g.e.**, s. 13.

¹³² Hatipler ve Aytaç, **a.g.e.**, s. 122.

gelişmekte olan ülkelerde kadınlar eğitim açısından erkeklere oranla dezavantajlı olabilmekte ve birçok faktörün yanında bu durum onların iş gücü piyasalarından uzak kalmalarına neden olmaktadır.¹³³

Eğitim durumuna göre yoksulluk oranlarındaki değişiklikler çok çarpıcıdır. TÜİK'in çalışmasına göre, Türkiye'de 2009 yılında okur-yazar olmayan veya bir okul bitirmeyenlerin yoksulluk oranı %29,84 iken, bu oran ilkokul mezunlarında %15,34'e, lise ve dengi meslek okulları mezunlarında %5,34'e, yüksekokul, fakülte ve üstü mezunlarında %0,71'e düşmektedir. Bu rakamlar dünyadaki mevcut duruma paralel bir şekilde Türkiye'de de eğitim durumundaki yükselmenin yoksulluk riskini azalttığını kanıtlar niteliktedir.¹³⁴

2.2. TÜRKİYE'DE YOKSULLUKLA MÜCADELEDE BAŞLICA SOSYAL YARDIM KURUMLARI

2.2.1. Sağlık Bakanlığı

Yeşil Kart Programı, Türkiye'de kamusal sosyal yardım kapsamında değerlendirebileceğimiz bir programdır. Bu program, esas olarak sağlık hizmetleriyle ilişkili uygulamaları içermesine karşın, “sosyal yardım” kapsamında ele alınabilmektedir. Çünkü, Yeşil Kart sahibi olabilmenin yolu “muhtaçlık” koşulundan geçmesi ve daha da önemlisi, kriterin “yoksulluk” ekseninde işlemesidir. Bu sebeple de Yeşil Kart Programı için, sosyal yardıma muhtaç durumda bulunan bireylere devletçe yapılan bir çeşit ayni nitelikli kamusal sosyal yardım uygulaması denilebilir.¹³⁵

Yeşil Kart Programı, sosyal dayanışma ve yardımlaşmanın teşviki için kurulan fon tarafından finanse edilen bir programdır, 13.5 milyon bireyi

¹³³ Coşkun ve Tireli, **a.g.e.**, s. 19.

¹³⁴ **A.e.**, s. 122.

¹³⁵ Taşçı, **a.g.e.**, s. 89.

kapsamaktadır ve 1992 yılında uygulamaya geçmiştir. Programın amacı hiçbir sosyal güvencesi olmayan yoksul insanlara sağlık hizmetleri sağlamaktır.¹³⁶

1992 yılında yoksulların sağlık hizmetini karşılamak amacıyla başlatılan ve 1998 yılında sokak çocuklarının da kapsama alındığı Yeşil Kart uygulamasından yararlanma şartı, iki ana noktada toplanmıştır. İlkinde, hiçbir sosyal sigorta sisteminden faydalanılmaması, diğerinde ise aylık gelirin, asgari ücretin üçte birinden az olması olarak belirtilmektedir.¹³⁷

2.2.2. Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK)

Bilinen eski adı ile Sosyal Sigortalar Kurumu'nun (SSK) temelini 1945 tarihinde ve 4792 sayılı kanunla Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığına bağlı olarak kurulan İşçi Sigortaları oluşturmuştur. 1965 tarihinde yürürlüğe konulan 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu ile de mevzuat yeniden şekillenmiştir.¹³⁸

20 Mayıs 2006 tarihinde ve 26173 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 5502 sayılı kanun ile SSK Başkanlığı'nın, Bağ-Kur Genel Müdürlüğü'nün ve T.C. Emekli Sandığı Genel Müdürlüğü'nün tek çatı altında toplandığı Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığı kurulmuştur.¹³⁹

Türkiye sosyal güvenlik sistemi içerisinde yer alan primsiz ödemeler açısından yürürlükte bulunan temel kanun 2022 sayılı kanundur. Bu kanun ile 65 yaşın üzerindeki bireylere, %40-69 arasında engelliliği bulunanlara, %70 üzerinde engelliliği bulunan bakıma muhtaç bireylere ve 18 yaşını henüz tamamlamamış engelliye fiilen bakmak şartı ile engelli yakınlarına SGK tarafından aylık bağlanmaktaydı.¹⁴⁰ Ancak, 633 sayılı Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının

¹³⁶ Elveren, **a.g.e.**

¹³⁷ Arın, **a.g.e.**, s. 86.

¹³⁸ Çelik ve Tatar, **a.g.e.**, s. 279.

¹³⁹ T.C. Sosyal Güvenlik Kurumu, (Çevrimiçi)
<http://www.sgk.gov.tr/wps/portal/tr/kurumsal/tarihce>, 5 Nisan 2013.

¹⁴⁰ Mehmet Bulut, "Sosyal Güvenlik Sistemlerinde Sosyal Yardım Yaklaşımı ve Türkiye'de Durum," **Yardım ve Dayanışma Dergisi**, Ankara, C. 2, S. 3, Ocak-Haziran 2011, s. 62-63.

Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname gereğince 2022 sayılı kanun kapsamında yapılan ödemeler Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü'ne aktarılmıştır.¹⁴¹

Dolayısıyla 2012 yılı itibarıyla SYGM ve aracı durumda olan SYDV'ler tarafından 2022 Sayılı “65 Yaşını Doldurmuş Muhtaç, Güçsüz ve Kimsesiz Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkında Kanun” uyarınca; herhangi bir sosyal güvenlik kurumundan bir gelir veya aylık hakkından faydalanmayan, muhtaç türk vatandaşlarından, 65 yaşını doldurmuş yaşlılar ile 18 yaşından büyük engelliler ve kanunen bakmakla yükümlü olduğu 18 yaşını tamamlamamış engelli yakını bulunan bireylere (engelli yakınına fiilen bakmak şartı ile) aylık bağlanmaktadır. 6111 sayılı kanunun geçici 2. maddesi ile de sosyal güvenlik mevzuatına tabi olarak çalışmayan, sosyal güvenlik kurumlarından veya yabancı bir ülke sosyal güvenlik kurumundan her ne ad altında olursa olsun herhangi bir gelir veya aylık almayan ve silikozis hastalığı nedeniyle meslekte kazanma gücünü en az % 15 kaybettiğine Sosyal Güvenlik Kurumu Sağlık Kurulu'na meslek hastalıkları tespiti hükümleri çerçevesinde karar verilen bireylere aylık bağlanması imkânı getirilmiştir. Aylıklar her yılın Mart, Haziran, Eylül ve Aralık aylarında olmak üzere üç ayda bir ve peşin olmak suretiyle ödenmektedir.¹⁴²

2.2.3. Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü (SYGM)

SYGM, ilk adıyla Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu Genel Sekreterliği, esas olarak 1986 yılında çıkarılmış olan 3294 sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Teşvik (SYDT) Kanunu'nun bir uzantısıdır. Kanun çerçevesinde, amacı hiçbir sosyal sigorta programının kapsamına dahil olmayan ve acil muhtaç durumda bulunanlara ayni ve nakdi olmak üzere yardım yapılması olan SYDT Fonu kurulmuştur.¹⁴³

¹⁴¹ T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü, “Sosyal Yardım İstatistikleri Bülteni,” Ankara, 2012, s. 20.

¹⁴² A.e., s. 41.

¹⁴³ Tülay Arın, “Refah Devleti: Sosyal Güvenliğin Yoksulluğu,” *Neoliberalizmin Tahribatı 2*, Haz. Neşecan Balkan ve Sungur Savran, İstanbul, Metis Yayınları, 2004, s. 87.

2004 yılında ve 5263 sayılı Kanun ile yeni isim olarak SYDGM oluşturulmuştur.¹⁴⁴ 2011 yılına gelindiğinde 633 sayılı KHK ile T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü adını almıştır.¹⁴⁵

¹⁴⁴ DPT, **Dokuzuncu Kalkınma Planı: Sosyal Güvenlik Özel İhtisas Komisyonu Raporu**, Ankara, DPT Yayınları, 2006, s. 44.

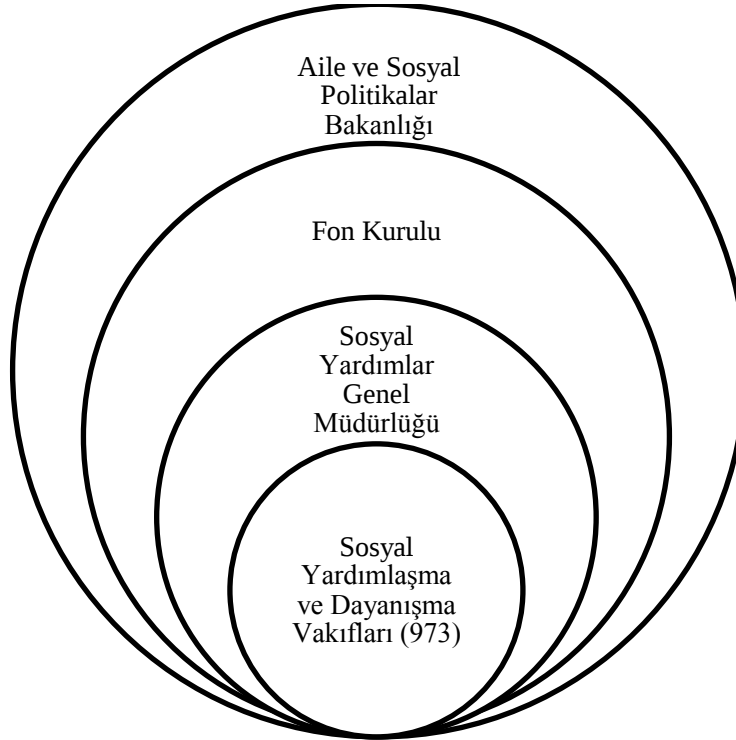
¹⁴⁵ T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, SYGM, **a.g.e.**, s. 9.

Şekil 1: Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü Yasal Tarihçe

Kaynak: T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı SYGM, “2012 Sosyal Yardım İstatistikleri Bülteni,” Ankara, s. 9.

Şekil 2: Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü Kurumsal Yapı

Kaynak: T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı SYGM, “2012 Sosyal Yardım İstatistikleri Bülteni,” Ankara, s. 10.

Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü (SYGM) hem kaynak bakımından hem de yardım ve projelerinin kapsadığı kesimler açısından, sosyal yardım alanında Türkiye'nin en önemli kurumudur.¹⁴⁶ Genel bir çerçeveden bakıldığında Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğünün görevleri şu şekildedir¹⁴⁷:

- Yoksullukla mücadele ve sosyal yardım alanında strateji oluşturmak,
- Sosyal yardım programları ile yoksulluğun etkilerini azaltmak,
- Objektif yararlanma ölçütleri ve merkezi bir sosyal yardım veri tabanı oluşturmak,
- Kamu kaynakları ile aktarılan tüm sosyal yardımları yürütmek ve genel sağlık sigortası gelir testini yapmak,
- 3294 sayılı kanunu uygulamak.

633 Sayılı Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname gereğince, Sosyal Güvenlik Kurumu Primsiz Ödemeler Genel Müdürlüğü, Kanun Hükmünde Kararnamenin yürürlüğe girdiği tarihte kapatılmış, iş ve işlemler ile 2022 kapsamında yapılan ödemeler Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü'ne aktarılmıştır.¹⁴⁸ Aşağıda sıralanan çeşitli yardım, proje ve programlar SYGM çatısı altında sunulmaktadır:

- Sağlık Destek Programları
- Eğitim Destek Programları
- Aile Destek Yardımları
- Sosyal ve Özel Amaçlı Yardımlar
- Şartlı Nakit Transferi Programı (ŞNT)
- Bütünleşik Sosyal Yardım Hizmetleri Projesi
- Engelli İhtiyaç Yardımları
- İstihdam Amaçlı Eğitim Projeleri

¹⁴⁶ Coşkun ve Tireli, **Avrupa Birliğinde Yoksullukla Mücadele Stratejileri ve Türkiye**, Ankara, Nobel Yayınları, 2008, s. 127.

¹⁴⁷ T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, SYGM, **a.g.e.**, s. 12.

¹⁴⁸ **A.e.**, s. 20.

- Gelir Getirici Projeler
- Kırsal Alanda Sosyal Destek Projesi (KASDEP)
- Periyodik Yardımlar
- Yerel Girişimler

2.2.4. Vakıflar Genel Müdürlüğü

1984 tarihli ve 227 Sayılı Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname (KHK) ile vakıflar için de sosyal yardım faaliyetlerinde bulunabilecekleri öngörülmüştür. (madde 2, 13) Özellikle “gerekli yerlerde öğrenci yurtlarının, aş ocaklarının, eğitim tesislerinin açılabilceği, bunların yönetilmesi, imkânlar çerçevesinde muhtaç durumda bulunanlara ve engellilere aylık bağlanması” (madde 13) Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün (VGM) görev ve sorumlulukları olarak belirtilmiştir.¹⁴⁹

Sosyal yardımlar salt devlet merkezli, vatandaşlara bir nevi transfer yardımları olarak nitelendirilemezler, aynı zamanda insanlar arasında karşılıklı bir dayanışmanın uzantısıdır. Bu yüzden, geçmişte ve günümüzde vakıflar, sosyal yardımların dayanışma ve yardımlaşma fonksiyonu niteliğini gösteren yapılarıyla ön plana çıkmaktadırlar.

2.2.5. Yerel Yönetimler (Sosyal Belediyecilik)

Yerel yönetimlerin, özellikle yaşlılar, acizler ve korunmaya muhtaç diğer kitleler ile ilgili sosyal alanlarda koordinasyon sağlama hususunda artan bir rolü bulunmaktadır.¹⁵⁰

Belediyelerin, yasal olarak sosyal birtakım sorumluluklarını yerine getirebilmeleri için, bütçelerinden ayırmak zorunda oldukları paylar bulunmaktadır.

¹⁴⁹ T.C. Başbakanlık V.G.M. “227 Sayılı Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname,” (Çevrimiçi) <http://www.vgm.gov.tr/db/dosyalar/webicerik65.pdf>, 28 Mart 2013.

¹⁵⁰ Halis Yunus Ersöz, **Sosyal Politika Perspektifinden Yerel Yönetimler: İngiltere, İsveç ve Türkiye Örneği**, İstanbul, Filiz Kitabevi, 2004, s. 106.

Bunlardan bir tanesi, SYDV'lere ayrılan paylardır. Belediyelerin bir diğer yasal sorumluluğu, 2464 sayılı Belediye Gelirleri Kanunu hükmü uyarınca sosyal amaçlı kurumlara yardım yapılması zorunluluğudur. Ayrıca, 2828 sayılı SHÇEK Kanunu uyarınca da belediyelerin sosyal yardım sorumlulukları bulunmaktadır. Bütçe ile ilgili olmayan; ancak yasal olarak yine mecburi tutulan bazı sosyal yardım alanları da bulunmaktadır. Bunlar, 1580 sayılı Belediyeler Kanunu'na göre belediyelerin muhtaçlara yönelik sosyal yardım faaliyetleri, 1593 sayılı Umumi Hıfzıssıhha Kanunu'na göre muhtaçlara yönelik sosyal yardım sorumlulukları ve 3030 sayılı Büyükşehir Belediyelerinin Yönetimi Hakkındaki Kanun'a göre muhtaçlara yönelik sosyal yardım faaliyetleri şeklinde izah edilebilmektedir.¹⁵¹

Yerel yönetimlerin, sosyal politika alanındaki performanslarını incelediğimizde, çarpıcı sonuçlara ulaşmaktayız. Öncelikle, ülkemizdeki belediyeler geçmişte sosyal politika alanında yeterli seviyede fonksiyon üstlenememişler, bu yüzden bu alana uzun zamandır yabancı kalmışlardır. 5393 sayılı Belediye Kanunu ile sosyal politika alanına daha fazla eğilebilme fırsatı bulan belediyelerin, sosyal politika performanslarının nispi olarak arttığı söylenebilmektedir.

Belediyelerin sosyal politika hizmetlerine göz attığımızda, sosyal yardımlar, sosyal hizmetler, sağlık, konut gibi alanlarda faaliyet gösterdikleri bilinmektedir. Sosyal yardımlar alanında, en fazla gıda ve giyecek yardımı yapılmakta; sosyal hizmetler alanında belediyeler ne yazık ki, kapsamlı ve kurumsal organizasyon gerektiren hizmetleri sağlamada yetersiz görülmektedir. Bu alanda sunulan hizmetler içerisinde sadece aşevleri ve ramazan çadırı hizmeti yaygın şekilde uygulanmaktadır.¹⁵²

Türkiye'de belediyelerin sağlık alanında da yeterli hizmet üretebildikleri söylenememekte; ancak 5393 sayılı yasa belediyelere sağlıkla ilgili her türlü tesisi açabilme ve işletebilme olanağı tanımıştır. Yaşlılara evde bakım ve sağlık hizmeti

¹⁵¹ Ali Ekber Asker, "Belediyelerin Sosyal Hizmet ve Sosyal Yardım Faaliyetleri," (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) **Gazi Üniversitesi, S.B.E.**, Ankara, 1997, s. 54-64.

¹⁵² Murat Aydın, **Sosyal Politika ve Yerel Yönetimler**, Yedi renk Yayınları, 1. Bs., İstanbul, 2008, s. 152-154.

sunulması, sağlık taraması yapılması, hasta nakli için ambulans hizmeti verilmesi belediyelerin sağlık alanındaki hizmet faaliyetlerindendir. Yoksul ve dar gelirli vatandaşların barınma ihtiyaçlarının giderilmesi maksadıyla sosyal konut üretilmesi ülkemiz belediyelerinin sosyal politika hizmetlerinden bir diğeridir. Ancak bu alana birkaç büyük şehir belediyesi ilgi göstermektedir. Konut üretiminde daha çok TOKİ ile işbirliği yapılmaktadır.¹⁵³

2.2.6. Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları

Sosyal yardım ile çok yakından ilintili bir kavram olan sosyal yardımlaşma kavramı, ufak nüanslarla sosyal yardımdan ayrılabilir. Sosyal yardımlaşma esas itibarıyla, insanların kendi aralarındaki yardımlaşmaları olarak ele alınmaktadır. Sosyal yardımlaşma aynı zamanda isteğe bağlı bulunmaktadır. Sosyal yardım ise şartları esas olarak önceden mevzuat ile çizilmiş bir çerçeve içerisinde yapılmaktadır.¹⁵⁴

Vakıflar, değişen sosyal ihtiyaç ve sorunlara nispeten hızlı uyum sağlamalarından ötürü sosyal yardımların önemli bir aracısı ve dağıtıcısı konumundadırlar.

Dünyanın diğer ülkelerinde olduğu gibi Türkiye’de de yoksullukla mücadele, yoksulluğu azaltma ve yoksulluğun olumsuz etkilerini hafifleterek toplumsal bütünlüğü koruma amacını taşıyan kurum ve kuruluşlardan biridir.¹⁵⁵

SYDGM bünyesinde bulunan SYDV’ler sayesinde ortaya çıkan en önemli avantaj, yardımların yapılmasında hızlı bir reaksiyon gösterebilmesidir. Çünkü, yardımlarla ilgili kararların, SYDV’lerin il ve ilçelerde oluşturulan Mütevelli

¹⁵³ A.e., s. 156- 157.

¹⁵⁴ Kadir Arıcı, **Sosyal Güvenlik Dersleri**, Ankara, Sargın Ofset, 1999, s. 137-139.

¹⁵⁵ İlhan Karakoyun, “Yoksullukla Mücadele ve STK’lar,” **Her Yönüyle Dernekler Dergisi**, S. 4, 2008, s. 30.

Heyetlerce muhtaç durumdakiler bilinerek yapılması nedeniyle hızlı bir harekete geçiş imkanı mevcuttur.¹⁵⁶

Yoksullara, SYDTF'den; sağlık, yiyecek, eğitim, proje desteği, yakacak, geçim sağlama, gündelik (periyodik), barınma, giyecek, ortopedik malzeme, taşımali eğitim, engelli, afetzede yardımları gibi pek çok konuda düzenli olarak yardım yapılmakta ve ülkedeki gelir dağılımı bu sayede bir parça olsun dengelenebilmektedir.¹⁵⁷

633 Sayılı KHK ile T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı çatısı altında faaliyette bulunan Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü, sosyal yardım faaliyetlerini, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu kaynaklarını kullanarak, ülke genelindeki tüm il ve ilçelerde bulunan 973 Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı aracılığıyla yürütmektedir.¹⁵⁸

2.2.6.1. SYD Vakıflarının Kuruluş Amacı, Hukuki Yapısı ve Organları

2.2.6.1.1. Amacı

Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları, 3294 sayılı kanunun amacına uygun çalışmalar yapmak ve ihtiyaç sahibi vatandaşlara ayni ve nakdi yardımda bulunmak amacıyla ülkemizin tüm il ve ilçelerinde kurulmuştur. Vakıflar, sosyal yardımların doğrudan ve en kısa zamanda vatandaşa ulaştırılması açısından devlet ile yoksul vatandaşlarımız arasında bir köprü görevi görmektedirler.¹⁵⁹

¹⁵⁶ Nusret Ekin, Yusuf Alper ve Tekin Akgeyik, **Türk Sosyal Güvenlik Sisteminde Arayışlar: Özelleştirme ve Yeniden Yapılanma**, İstanbul, İTO Yayınları, 1999, s. 135.

¹⁵⁷ Erol, **a.g.e.**, s. 107.

¹⁵⁸ T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, SYGM, **a.g.e.**, s. 10.

¹⁵⁹ **A.e.**, s. 11.

2.2.6.1.2. Hukuki Yapısı

Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları ile Genel Müdürlük arasında hiyerarşik bir ilişki olmayıp; vakıflar, özel hukuk tüzel kişiliği şeklinde örgütlenmişlerdir.¹⁶⁰

Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları birer hükmü şahsiyet olmaları dolayısıyla tüm hakları iktisap ve borçları iltizam etmektedirler. Menkul ve gayrimenkul mülkiyetine, intifa haklarına, zilyetliğe ve bütün alacak haklarına sahip olabilmektedirler. Şunu da belirtmemiz gerekir ki bu vakıflar ancak amaçlarını gerçekleştirmek üzere gayrimenkul ve gayrimenkul malları iktisap edebilmektedirler. Amaçlarının dışında herhangi bir maksat için gayrimenkul iktisap edememektedirler¹⁶¹

Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları organları aracılığıyla bu hakları kullanmaktadır. Hukuki muamele ehliyeti, hukuken makul ve geçerli bir irade beyanında bulunabilmektir. Bu ehliyet vakfın amacı ile sınırlı bulunmaktadır. Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarının organlarının hukuka aykırı fiillerinden dolayı vakfın sorumluluğu doğar.¹⁶²

2.2.6.1.3. Organları ve Görevleri

Vakıfların organları Başkan ve Mütevelli Heyeti'dir. Vakfın kurulu bulunduğu yerin Mülki İdare Amirleri Vakfın tabi başkanlarıdır. İllerde Valiler, ilçelerde ise Kaymakamlar vakfın tabi başkanları sıfatına nâildirler.

02/ 11/2011 tarih 662 sayılı “Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Hükmünde Kararname” nin 9. maddesi ve 1/7/1976 tarih ve 2022 sayılı 65 Yaşını Doldurmuş,

¹⁶⁰ T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, SYGM, **a.g.e.**, s. 12.

¹⁶¹ Ali Oğuz, “Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları,” Ankara, **Türk İdare Dergisi**, S. 384, Eylül 1989, s. 77.

¹⁶² **A.e.**, s. 77-78.

Muhtaç, Güçsüz ve Kimsesiz Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkında Kanunun 1. maddesinin birinci fıkrasında yapılan değişiklikle Vakıf Mütevelli Heyetleri “Karar Organı” olarak görev yapmaktadırlar.¹⁶³

2004 yılında Mütevelli Heyetlerin yapısında değişiklik yapılarak seçimle gelen üyelerin sayısı ve seçim koşulları değiştirilmiştir. Bu doğrultuda mahalle ve köy muhtarlarının kendi aralarından seçeceği üyeler ile sosyal yardım alanında çalışan Sivil Toplum Kuruluşlarının seçeceği üyelerin ve İl Genel Meclisi tarafından seçilen hayırsever vatandaşların Mütevelli Heyetinde yer alması sağlanabilmiştir. Böylece Mütevelli Heyetlerindeki atanmış ve seçilmiş üye sayısı eşitlenerek demokratik katılım sağlanmak istenmiş ve modern kamu yönetiminin en temel ilkelerinden olan “yönetişim” hayata geçirilmeye çalışılmıştır.¹⁶⁴

Daha öncede değinildiği üzere, vakıfların kurulu bulunduğu yerin Mülki İdare Amirleri, vakfın tabii başkanı olup, Mütevelli Heyeti illerde; Belediye Başkanı, Defterdar, İl Milli Eğitim Müdürü, İl Sağlık Müdürü, İl Tarım Müdürü, İl Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Müdürü ve İl Müftüsü’nden meydana gelmektedir. İlçelerde ise; Belediye Başkanı, Mal Müdürü, İlçe Milli Eğitim Müdürü, Sağlık Bakanlığının İlçe Üst Görevlisi varsa İlçe Tarım Müdürü ve İlçe Müftüsü Vakfın Mütevelli Heyetini oluşturmaktadır. Ayrıca gerek il gerekse ilçelerde her faaliyet dönemi için; Köy ve Mahalle Muhtarlarının aralarından seçecekleri birer muhtar üye, ilde/ilçede kurulu ve 3294 sayılı Kanunda belirtilen amaçlara uygun faaliyet gösteren Sivil Toplum Kuruluş yöneticilerinin kendi aralarından seçecekleri temsilci (ilde 2, ilçede 1 temsilci) ve hayırsever vatandaşlar arasından İl Genel Meclisinin seçeceği iki birey Vakıfların Mütevelli Heyetinde görev almaktadır.¹⁶⁵

Organların görevlerine göz atacak olduğumuzda Başkan ve Mütevelli Heyeti’nin sorumluluklarını ayrı ayrı incelemek konunun anlaşılması bakımından faydalı olacaktır.

¹⁶³ Kırklareli SYDV Faaliyet Raporları.

¹⁶⁴ T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, SYGM, **a.g.e.**, s. 11.

¹⁶⁵ Ersin Kaya, “Yoksullukla Mücadelede Avrupa’nın ve Türkiye’nin Sosyal Yardım Modeli,” (Uzmanlık Tezi), Ankara, Haziran 2009, s. 71-72.

Vakıf Başkanı, asli görevleri olan kanunlara uygun olarak vakfın kurulması ve tescilinin sağlanması iş ve işlemlerini yerine getirmekten başka, vakıf müteveli heyetine başkanlık etmek, vakfı müteveli heyet adına yönetmek ve vakıf iş ve işlemlerinin yürütülmesini sağlamak yetki ve görevlerine haizdir.¹⁶⁶

Vakıf Müteveli Heyetinin görev ve yetkileri Vakıf Resmi Senedinin 10. maddesinde hüküm altına alınmıştır. Buna göre, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları'nın hizmetlerini ve çalışmalarını yürütmek amacıyla oluşturulan Müteveli Heyeti¹⁶⁷;

- Görev alanı içerisinde muhtaç durumda olan bireyleri tespit etmek,
- Muhtaç bireylerin sağlık ve tedavi giderlerini karşılamak ve bunun için sağlık kuruluşlarıyla işbirliği yapmak,
- Geçici olarak küçük yardım veya eğitim ve öğretim sağlanması halinde topluma faydalı hale getirilecek, üretken duruma geçirilebilecek bireylerin müracaatlarını değerlendirmek, bunlara gerekli yardımları yapmak ve yardım sonrası takip etmek,
- Bilanço, gelir-gider hesabı, çalışma raporu, bütçe ve yıllık programları hazırlamak,
- Mahalli şartlara uygun olarak vakıf gelirlerinin dağıtımının usul ve esasları ile yardım miktarlarını tespit etmek,
- Vakıf işlerinde uygulanacak prensipleri tespit etmek ve vakfın amacına ulaşabilmesi için gerekli kararları almak,

¹⁶⁶ M.U. Saran, "Vakıf Statüsünün İşlev ve Gerekleri Açısından Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları," (Uzmanlık Tezi) **Türkiye ve Ortadoğu Amme İdaresi Enstitüsü**, Ankara, 1990, s. 42.

¹⁶⁷ Mezitli Kaymakamlığı, "SYD Vakfı Senedi," (Çevrimiçi) <http://www.mezitli.gov.tr/4-2.asp?donemid=106&see=1599&kimid=3>, 15 Nisan 2013.

- Vakfın amacına ulaşabilmesini sağlamak için bağış yapılmasını teşvik etmek ve bunları kabul etmek, vakfa menkul ve gayrimenkul mal almak ve satmak, bunları işletmek ve mevcut gelirlerin artması için her nevi kararları almak,
- Vakıf personel ihtiyacı ve kadrosunu tespit ve tayin etmek, bunlara ödenecek ücretleri belirlemek ve gerektiğinde mevzuattaki nedenlere dayanarak görevlerine son vermek,
- Vakfın amacının gerçekleştirilmesi için sağlık ve sosyal yardım tesisleri kurmak, işletmek ve işlettmek, görev ve yetkilerine haizdir.

2.2.6.2. SYD Vakıflarının Gelirleri, Giderleri ve Bağışlıklar

2.2.6.2.1. Gelirleri

SYDV'lerin gelirleri¹⁶⁸;

- Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu'ndan aktarılan miktardan,
- Her nevi fitre-zekât-kurban derileri ve bağışak yardımlarından,
- İşletme ve iştiraklerden elde edilecek gelirler,
- Diğer gelirlerden meydana gelmektedir.

Fonda biriken kaynak, Fon Kurulu kararları ile ülke genelinde kurulu bulunan 973 vakfa aktarılmakta, bu kaynakların yanı sıra vakıfların kendi gelirleri de kullanılarak, ihtiyaç sahibi yoksul vatandaşlara ayni ve nakdi yardımlar şeklinde ulaştırılmaktadır.¹⁶⁹

07.12.2004 tarih ve 5272 sayılı kanun ile SYDV'lerin gelirleri arasından “mahalli idare bütçelerinden %2 oranında ayrılacak pay” kalemi çıkarılmış olup. 1986 yılından beri Vakıfların temel gelir kalemlerinden birisini ortadan kaldıran bu

¹⁶⁸ T.C. Başbakanlık SYDGM, “2008 Yılı Faaliyet Raporu,” Ankara, **Strateji Geliştirme Müdürlüğü Yayını**, Nisan 2009, s. 11.

¹⁶⁹ Gökhan Kalağan, “Türkiye’de 1980 Sonrası Bürokratik Dönüşüm: Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü (SYDGM) Örneği,” (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Isparta, **Süleyman Demirel Üniversitesi S.B.E.**, 2009, s. 235.

değişiklik, 2004 yılı sonrasında gelir açısından vakıfları fona daha fazla bağımlı hale getirmiştir.¹⁷⁰

2.2.6.2.2. Giderleri

Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarının giderlerini; Vakıf Yönetim Giderleri, Vakıf Faaliyet Giderleri, Vakıf Amacına Yönelik Giderler olmak üzere üç ana başlık altında toplamak mümkündür. Vakıf Yönetim Giderleri; mütevelli heyeti huzur hakkı, personel giderleri, sosyal sigorta primleri, tazminatlar, harcırahlar, kiralar, kırtasiye, ısıtma, PTT, temizlik malzemeleri giderleridir. Vakıf Faaliyet Giderleri; kâğıt baskı giderleri, tanıtım-reklam giderleri, yardım toplama giderleri, araç giderleri ve benzeridir. Vakıf Amacına Yönelik Giderleri ise vakfın amacı doğrultusunda ayni ve nakdi her türlü yapılan yardımlar oluşturmaktadır. Ayrıca vakfın amacını gerçekleştirmesine yardımcı olabilecek, yurt, okul gibi bina ve tesislerin yapım ve onarım giderleri de amaca yönelik giderler kapsamında değerlendirilmektedir.¹⁷¹

2.2.6.2.3. Bağışlıklar

3294 sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanununun, 5263 sayılı kanunla değişik, 9. maddesine göre: Bu kanunla kurulan Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu ile Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları¹⁷²;

- 1) Kurumlar Vergisinden (iktisadi işletmeler hariç),
- 2) Yapılacak bağış ve yardımlar sebebiyle Veraset ve İntikal Vergisinden,
- 3) Sahip oldukları taşınır ve taşınmaz mallar ve yapacakları tüm muameleler dolayısıyla her türlü vergi, resim, harç ve fonlardan,

¹⁷⁰ T.C. Başbakanlık SYDGM, **a.g.e.**, s. 15.

¹⁷¹ Refik Ali Uçarcı, “Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Fonu ve Vakıflar,” **Türk İdare Dergisi**, S. 438, 2003, s. 48-49.

¹⁷² Erhan Yalçın, “Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarında Vergi ve Muhasebe Uygulamaları,” **T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, SYGM**, Ankara, 2012, s. 25.

4) Vakıflar, Vakıflar Genel Müdürlüğü'nce vakıflardan tahsil edilen teftiş ve denetleme masraflarına katılma paylarından muaf bulunmaktadır.

Fona ve vakfa yapılacak bağış ve yardımlar her türlü vergi, resim ve harçtan da muaftır. Bu bağış ve yardımlar kurumlar ve gelir vergisi matrahından indirilebilmektedirler.¹⁷³

2.2.6.3. SYD Vakıflarının Denetimi ve Sona Ermesi

Vakıfların denetimi, hesap yönünden Vakıflar Genel Müdürlüğü, idari yönden ise İçişleri Bakanlığı tarafından yapılmaktadır. Ayrıca, 5263 sayılı Kanunla Vakıfların harcamalarını, iş ve işlemlerini araştırmak ve incelemek, izlemek ve denetlemek görev ve yetkisi Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü'ne de verilmiştir. Bunun için SYDGM, vakıfların yürüttükleri yardım programları ile proje uygulamalarının yerindelik yönünden denetimini sosyal yardım uzmanları ve sosyal yardım uzman yardımcıları aracılığıyla yürütmektedir.¹⁷⁴

Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları'nın genel itibariyle, vakfın amacının gerçekleşmesi veya amacın gerçekleşmesinin imkânsız hale gelmesi durumunda kendiliğinden; vakfın amacının sonradan yasaklanması ve değiştirilmesine de olanak bulunmaması halinde ise mahkeme kararı ile sona ermesi mümkündür. Sona erme halinde, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı borçlarının tasfiyesinden artakalan mal ve haklar Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları Resmi Senedinin mezkûr hükmü karşısında, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu'na intikal edecektir.¹⁷⁵

¹⁷³ **A.e.**

¹⁷⁴ T.C. Başbakanlık, SYDGM, **a.g.e.**, s. 11.

¹⁷⁵ Ahsen Arıöz Bozkuş, "Genel Esaslarıyla Türk Hukuku'nda Vakıf Müessesesi ve Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları," (Uzmanlık Tezi) **T.C. Başbakanlık SYDGM**, Ankara, 2010, s. 122-124.

2.2.6.4. SYD Vakıflarının Medeni Kanuna Göre Kurulan Vakıflardan Farkı

Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları özel bir kuruluş olmayıp, kamu kuruluşu niteliğindedir. Vakıfların görevleri de devlet görevlileri tarafından yürütülmekte ve gelirleri 3294 sayılı yasanın ek 1. maddesinde kamu alacağı mahiyetinde tanımlandığından kamu kuruluşu niteliğinde bulunmaktadır. Bu nedenle SYDV'ler medeni kanunun öngörmüş olduğu vakıflar olarak değil, kamu hukuku gereklerine göre kurulmuş vakıflar olarak öngörülebilmektedir. Çünkü, özel hukuk tüzel kişiliğine haiz vakıflar kanunla kurulmamaktadırlar. Türkiye'de SYDV'ler kamu tüzel kişiliğine sahip olduklarından dolayı yasa ile kurulmuşlardır. Amaç ise SYDV'lerde biriken kaynakların dağıtımını bu yolda sağlamaktır.¹⁷⁶

2.2.6.5. SYD Vakıflarının Sorunları

Sosyal yardım ve sosyal hizmetlerle ilgili sorun alanlarından ilki, yoksullukla mücadelede ve adil bir gelir dağılımı sağlamada etkili bir politikanın olmamasıdır. Bu soruna çözüm olarak kurumsal dağınıklığın olabildiği kadar giderilmesi ve yoksullukla mücadele eden kurumların bir çatı altında toplanması önerilmektedir. Diğer bir sorun alanı, gelir dağılımı ve yoksullukla mücadelede devletin sorumluluğunun öne çıkarılması, konunun piyasa ve aile dayanışması ilişkilerine bırakılmasıdır. Ancak sistemli ve sürdürebilir bir çözüm için güçlü bir siyasi irade ve kamu öncülüğünde gelir dağılımındaki bozuklukların hafifletilmesi gerekmektedir.¹⁷⁷

Diğer bir sorun alanı ise, sosyal yardım kurumlarının kapasitelerinin yetersizliği ve koordinasyon eksikliği olarak belirlenmiştir. Bunun için dikkate değer alanlar olarak; politika araştırma, izleme ve değerlendirme kapasiteleri, yönetim

¹⁷⁶ Ali Oğuz, "Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları," **Türk İdare Dergisi**, Ankara, S. 384, Eylül 1989, s. 76.

¹⁷⁷ Neşe Şahin Taşgın, Hüseyin Özel, "Türkiye'de Sosyal Hizmetlerin Dönüşümü," C. 22, S. 2, Ankara, Ekim 2011, s. 184-185.

bilgi sistemi, bilgi teknolojilerinin geliştirilmesi, personel gelişimi ve eğitim üzerinde durulmaktadır.¹⁷⁸

Türkiye, uzun yıllar yoksullukla mücadeleye yönelik kurumsal bir kimlik yaratamamıştır. Bazı kesimlerce, kurumsal yapının oluşturulamamasında 1991 ve 1994 yılında yaşanan krizlerin engel teşkil ettiği de ifade edilmektedir.¹⁷⁹

3294 sayılı kanuna göre kurulan Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu (SYDTF) ile yine bu kanun gereğince il ve ilçelerde kurulan SYDV'ler tarafından gerçekleştirilen sosyal yardımların, 2828 sayılı kanun esas alınarak Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumu (SHÇEK) tarafından verilen ayni ve nakdi yardımların, 2022 sayılı kanun gereği Emekli Sandığı tarafından sağlanan sosyal yardımların, Sağlık Bakanlığı bünyesindeki Yeşil Kart Programı'nın ve diğer pek çok yasal düzenleme içerisinde yer alan çeşitli tip ve özellikteki sosyal yardımların, kaynak, örgütsel etkinlik ve uygulama standartları açısından büyük ölçüde dağınık bir görüntü vermesi de önemli bir sorundur.¹⁸⁰

Sosyal yardım ve hizmetler alanında yasa ve örgütlerin çokluğuna karşılık yoksulluk ve sosyal yardım ölçütlerine ilişkin net tanımların olmaması, hizmet tekrarı, verimsizlik, hatta zaman zaman keyfi uygulamalara neden olabilmektedir. Başka pek çok alanda olduğu gibi, sosyal yardım ve hizmetlerde de işbirliği ve koordinasyon eksikliği kendini göstermektedir. Ayrıca sosyal yardımlardan yararlananlara ilişkin merkezi bilgi ağının olmaması kaynak israfına, hizmetlerin tekrarına ve sosyal yardımların parçalı ve dağınık bir nitelik taşımasına neden olmaktadır.¹⁸¹

¹⁷⁸ Sosyal Riski Azaltma Projesi, (Çevrimiçi) <http://www.worldbank.org/tr/country/turkey>, 23 Mayıs 2013.

¹⁷⁹ Hatipler ve Aytaç, **a.g.e.**, s. 99.

¹⁸⁰ Komisyon, "Avrupa Birliği'ne Uyum Süreci'nde Sosyal Hizmetlerin Yeniden Yapılandırılması; Ön Komisyon Raporu," **Birinci Sosyal Hizmetler Şurası, 19-21 Nisan 2004**, Ankara, Sosyal Hizmetler Genel Müdürlüğü Yayınları, 2004, s. 88.

¹⁸¹ Didem Gürses, "Türkiye'de Yoksulluk ve Yoksullukla Mücadele Politikaları," **Balıkesir Üniversitesi SBE Dergisi**, C. 17, S. 1, 2007, s. 71.

Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarının sorunlarını birkaç başlık altında toplayacak olduğumuzda, sorunları, ekonomik, kurumsal-bürokratik, teknik ve sosyal sorunlar olarak sınıflandırabiliriz.

2.2.6.5.1. Ekonomik Sorunlar

Ekonomik kaynakların yetersizliği ve devamlı bir gelirden uzaklıkları SYDV'ler için ana sorunlardır. Gelir kaynaklarının henüz çok sınırlı olması, bilhassa bürokratik unsurlar dolayısıyla kendi gelirlerini yaratacak kurumsal ergenliğe erişememiş olmaları, SYDV'lerin maddi açıdan sağlıklı bir yapıya kavuşmalarına engel teşkil eden faktörlerdendir.

2.2.6.5.2. Kurumsal-Bürokratik Sorunlar

Kalifiye eleman yetersizliği, idarecilerin sürekli değişimleri dolayısıyla çalışmalarda kesintilerin meydana gelmesi ve bunun sürekliliğe ket vurması, vizyon yetersizliği, uzun dönemli öngörülerin zayıf oluşu SYDV'lerin sorunlarından bazılarıdır.¹⁸² Sosyal yardım uygulayan çok fazla kurum ve kuruluşun varlığı, çok başlılığı ve hizmet tekrarlarını doğurması açısından ciddi bir sorundur.¹⁸³ SYDGM çalışmalarında merkez ilçesi bulunmayan illerdeki vakıfların işlevsiz kaldıkları, vakıfların norm kadroları ve standart bir ücret politikaları olmadığından, nitelikli eleman sağlanmasında güçlük çekildiği ve denetimin de birtakım sıkıntılar olduğu saptanmıştır.¹⁸⁴ Mütevelli heyetinde yoksulluk konusunda uzman bireylerin eksikliği göze çarpmaktadır. Dolayısıyla heyetin yoksulluğa ilişkin değerlendirmeleri sağlıklı olamamaktadır. Bu sorunun ilgili ve gönüllü kimselerin heyete katılım ve katkılarıyla bir nebze olsun giderilebileceği savunulabilir.¹⁸⁵

¹⁸²

A.e.

¹⁸³

DPT, "Sosyal Hizmetler ve Yardımlar Özel İhtisas Komisyonu Raporu," Ankara, 2001, s. 67.

¹⁸⁴

CDDK, "SYDGM Eylem ve İşlemlerine İlişkin Araştırma ve Denetleme Raporu," (Çevrimiçi) <http://www.tccb.gov.tr/ddk/ddk20.pdf>, 16 Mayıs 2013.

¹⁸⁵

Ruhat Yaşar, Reşat Açıkgöz, "Yoksullukla Mücadelede Bütüncül Bir Politika: İnsani Gelişme ve Yardım Merkezi," **Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi**, C. 10, S. 36, 2011, s. 413.

Kurumsal ve bürokratik sorunlara çözüm olarak, merkez ilçesi bulunmayan illerdeki vakıfların işlevlerinin yeniden gözden geçirilmesi, vakıfların iş yoğunluğuna göre gruplandırılarak, standart kadro ve ücret politikası oluşturulması, vakıfların denetimi açısından 5263 sayılı Yasa ile Genel Müdürlüğe verilen görevlerin etkili biçimde yerine getirilmesine yönelik olarak bir iç denetim birimi kurulması gibi öneriler de gündeme gelmektedir.¹⁸⁶

2.2.6.5.3. Teknik Sorunlar

Yoksul vatandaşların tespitinde yaşanan sorunlar teknik sorunların başında gelmektedir. Sosyal yardımlardan faydalanan bireylere yönelik çok fonksiyonlu merkezi bir veri tabanının oluşturulmasında eksiklikler bulunmaktadır.¹⁸⁷ Mükerrer yardımları önlemek ve hak etmeyenlerin yardımlardan yararlanmalarını engellemek için vakıflar hem birbirleriyle hem de genel müdürlükle bağlantı içerisinde bulunmalıdır. Bunun için de teknolojik altyapının geliştirilmesinde fayda bulunmaktadır.¹⁸⁸ Ayrıca tüm il ve ilçe vakıflarının, sosyal yardıma müracaat ve hak kazanma aşamalarının tümünün şeffaf biçimde belirtilebileceği internet adreslerine sahip olmalarında da yarar bulunmaktadır.

2.2.6.5.4. Sosyal Sorunlar

Nakdi sosyal yardımlar, yoksullukla mücadelede sürdürülebilirlikle tek başına ilişkilendirilemeyeceğinden, uygulamaların mutlaka aile odaklı psiko-sosyal hizmetlerle de desteklenmesi ve yoksulluk olgusuna yönelik etkin politikalar oluşturulması gerekmektedir.¹⁸⁹ Bunun için de mutlaka reklam ve kampanya araçlarından faydalanılmalıdır.

¹⁸⁶

A.e.

¹⁸⁷

DPT, “Sosyal Hizmetler ve Yardımlar Özel İhtisas Komisyonu Raporu,” s. 68.

¹⁸⁸

Aziz Yıldırım, “Türkiye’de Yoksullukla Mücadele ve Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü,” **Yardım ve Dayanışma Dergisi**, s. 14.

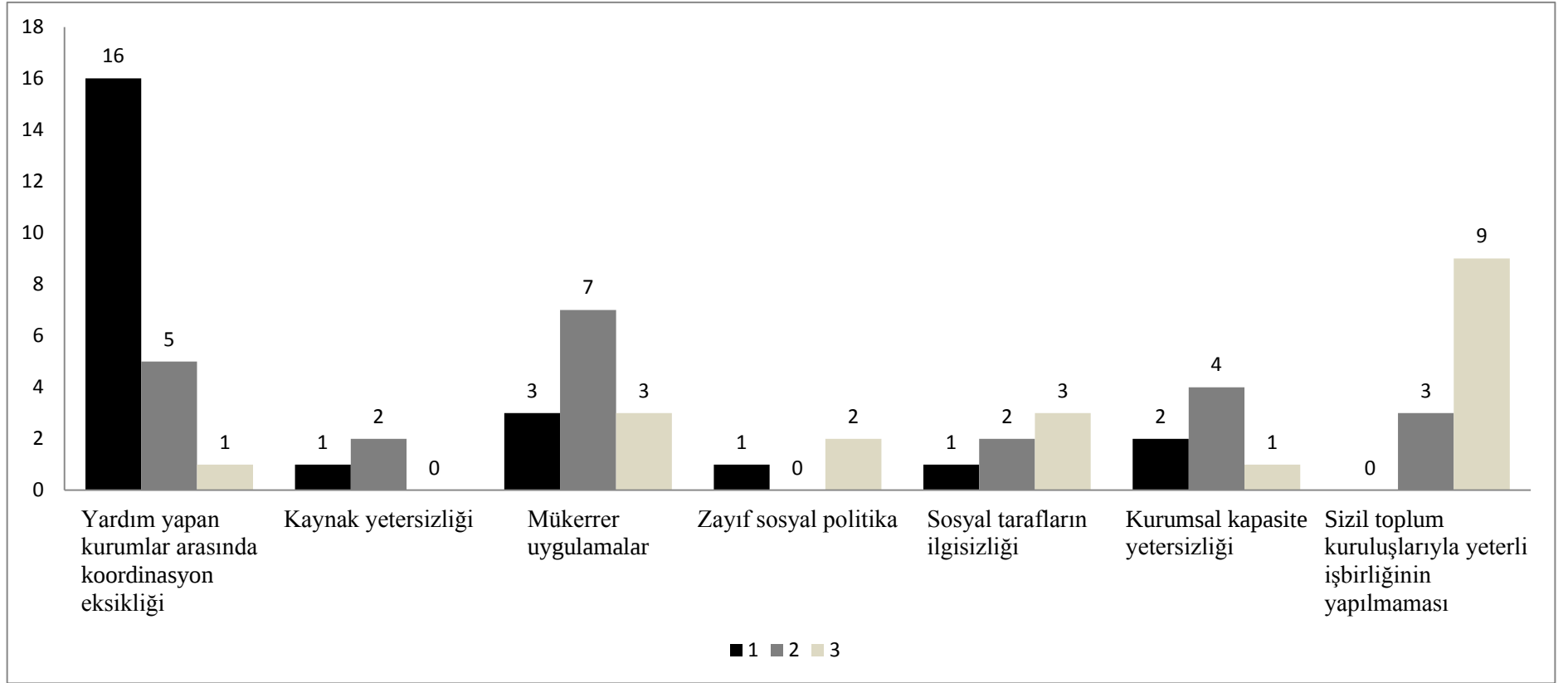
¹⁸⁹

Neşe Şahin Taşgın, Hüseyin Özel, “Türkiye’de Sosyal Hizmetlerin Dönüşümü,” Ankara, 2009, s. 185.

Gerçek ihtiyaç sahipleri dışında kimselerin vakıflara müracaatları da önemli bir sorundur. Bunun önüne geçilmesi başvuru aşaması ve sonrasında güçlü ve yerinde bir denetim mekanizmasıyla mümkün olacaktır.

Vakıfların birçok kesim tarafından son çare şeklinde görölmemesi ve kesimleri herhangi bir tembellik durumuna sevk etmemesi için özellikle eğitim ve istihdam projelerinin desteklenmesi hayati bir önem taşımaktadır.

Tablo 4: Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarının Sorunları

Kaynak: Ozan İlter, “Sosyal Yardım Alanında SYDV ve STK İşbirliği, Sorunlar, Çözüm Önerileri,” Sosyal Yardım Uzmanlık Tezi, Ankara, 2010, s. 73.

Yukarıdaki tabloda siyah renkli kutucuklar vakıfların sosyal yardım alanında en büyük eksiklikler olarak gördükleri konuları, gri renkli olanlar ikinci, beyaz renkliler ise üçüncü derecede önemli görülen eksiklikleri simgelemektedir. Tablodan da anlaşılacağı gibi vakıfların % 64'ü “yardım yapan kurumlar arasında koordinasyon eksikliği” şikkını en önemli sorun olarak ifade etmişlerdir. % 12'si ise en büyük sorun olarak mükerrer uygulamaları belirtmişlerdir. “STK’larla yeterince işbirliği yapılmaması” hiçbir vakfın birinci sorun olarak görmediği bir husus olarak göze çarpmıştır. % 12'si STK’larla yeterli işbirliği yapılmamasını 2. derecede önemli bir problem şeklinde algılarken, % 36'sı STK’larla fazla işbirliği halinde olunmamasını 3. en önemli sıkıntı şeklinde belirtmişlerdir. 3. öncelikler arasında STK’larla yeterince işbirliği yapılmaması en fazla işaretlenen şıktır. Ancak STK’larla işbirliği eksikliği, birinci problem olarak görülmeyen bir seçenek olarak dikkat çekmektedir. Araştırma kapsamındaki vakıfların % 28'inin en büyük 2. sorun olarak yine mükerrer uygulamaları gördüğü tespit edilmiştir ve “2. sorun olarak” en fazla işaretlenen şık mükerrer uygulamalardır. Bu tablodan anlaşılacağı üzere vakıfların yaklaşık 3'te 1'i STK’larla kâfi işbirliği yapılmamasını 3. öncelikli mesele olarak ele almaktadır.¹⁹⁰

2.2.6.6. SYD Vakıflarının Eleştirisi ve Öneriler

Türkiye’de sosyal yardım ve sosyal hizmet uygulamalarına ilişkin çeşitli eleştiriler, kurumların uygulamalarıyla alakalı sorunlar kamuoyunda sıkça yer işgal etmektedir. En çok tartışma da Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu ile 973 il ve ilçede kurulu Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarının uygulamaları üzerine yapılmaktadır. Fon ve vakıfların işleyişine ilişkin eleştiriler, ulusal düzeyde tanımlanmış yoksulluk ölçütü bulunmadığından sosyal yardımların yapılışında objektif değerlendirme kriterlerinin bulunmaması, bununla alakalı bazı keyfi uygulamalar ve özellikle siyasi etkilere açıklık üzerinde yoğunlaşmaktadır.¹⁹¹

¹⁹⁰ Ozan İlter, “Sosyal Yardım Alanında SYDV ve STK İşbirliği, Sorunlar, Çözüm Önerileri,” Sosyal Yardım Uzmanlık Tezi, Ankara, 2010, s. 73-74.

¹⁹¹ Neşe Şahin Taşgın, Hüseyin Özel, “Türkiye’de Sosyal Hizmetlerin Dönüşümü,” Ankara, 2009, s. 183.

Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarının düzeltilmesi gereken önemli sorunlarının yanında birçok avantaja da sahip olduğunu göz ardı edemeyiz. Belki de en başında muhtaç kesime olan yakınlıkları gelmektedir. Gerçekten de vakıfların çok geniş bir ağa sahip olması, muhtaç vatandaşların ihtiyaçlarına en hızlı şekilde reaksiyon gösterebilmesini beraberinde getirmektedir.

Vakıf Başkanının Vali/Kaymakam olması sebebiyle sosyal yardım ve proje destek programlarının idari açıdan bölgedeki en yüksek idari amir tarafından desteklenmesi ve bölgedeki diğer kamu hizmetleri ile bağlantısının kurulabilmesi bunlardan biridir. Sahadaki uygulamalarda görülmektedir ki, Vali ve Kaymakamlar vakıflar aracılığıyla bir haneye ulaştıklarında ihtiyaç durumuna göre diğer kamu birimlerini (Sağlık birimleri, Emniyet birimleri veya Sosyal Hizmetler gibi) de harekete geçirebilmekte veya tam tersi şekilde diğer kamu birimlerinin ulaştığı hanelerden vakıfların da haberi olmakta ve yardım yapılmaktadır.¹⁹²

Vakıflar, bir nevi devlet güvencesi imajı ile faaliyetlerini sürdürmekte olup, devlet tarafından kurulmuş devlet dışı örgütlenmeler kavramına da dâhil edilebilmektedirler.¹⁹³

Hizmet alan kesime en yakın olan noktadan mahaldeki birimlerin kararı ile sosyal yardım ve proje destek programlarının uygulanması Avrupa Birliği'nde önem verilen subsidiarite ilkesinin (yerellik/ yetki ikamesi) yıllardır nasıl başarı ile uygulanabildiğinin de bir göstergesidir. Sosyal yardım ve proje destek programları için yapılan başvurularda vakıf çalışanlarının yaptığı merkezi veri tabanı sorgulamaları ve sosyal incelemeler göz önünde bulundurularak nihai karar Vakıf Mütevelli Heyetleri tarafından verilmektedir. Vakıf örgütlenmesinin bir diğer avantajı da bu noktada ortaya çıkmaktadır. Vakıf Mütevelli Heyetleri bölgedeki diğer kamu birimlerinin temsilcileri olan atanmış üyeler ile yerel aktörler arasından

¹⁹² T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, SYGM, (Çevrimiçi) <http://www.sosyalyardimlar.gov.tr/tr/html/11818/SYDVlerin-Yapisi>, 12 Nisan 2013.

¹⁹³ Ali Yılmaz, "Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarının Yoksullukla Mücadeleye Etkisi: "Hilvan Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı Örneği," (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), **Kırıkkale Üniversitesi S.B.E.**, 2009, s. 159.

seçilmiş üyeleri barındırarak yönetim kavramının önemli bir uygulamasını sergilemektedir.¹⁹⁴

Sosyal güvenliğin, sosyal yardımların, sosyal hizmetlerin ve tabii ki önemli bir uygulayıcı konumundaki Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarının fonksiyonlarını daha etkin kullanabilmeleri için birçok faktörün mevcut olması gerekmektedir.

Sosyal güvenliğin yoksulluğa karşı etkin bir araç olarak kullanılabilmesi için sosyal güvenlik tabanı genişletilmelidir. Bunun için işgücüne katılım artırılmalı, kayıt dışılık azaltılmalıdır. Kayıt dışılığın salt ücretli çalışanları değil, kendi hesabına ve yevmiyeli çalışanları kapsayan, bu anlamıyla geniş bir alana yayılmış bir sorun olduğu göz önünde tutularak politikalar geliştirilmelidir.¹⁹⁵

Sosyal hizmet alanında uygulanan politikaların biçimlerinin etkinliğine ilişkin izleme-değerlendirme çalışmaları yapılmalıdır. Örneğin engelli yardımlarının istismar edildiğine dair güçlü kanılar mevcuttur; ancak engelli yardımlarının amacına uygun kullanılıp kullanılmadığının tespiti, ya da sonuçlarının ne olduğuna ilişkin etkin bir değerlendirme-izleme mekanizması bulunmamaktadır.¹⁹⁶

SYDV'lerin etkinliklerinin artırılmasında her yardım talep edene değil, gerçekten muhtaç olana yardım yapılması esas olmalıdır. Bu açıdan sosyal yardım sistemi güçlendirilerek, yapılan çalışmalar daha organize, etkin ve uzmanlığa dayalı hale getirilmelidir.¹⁹⁷

SYDV'ler tarafından yapılan yardımların etkin olarak uygulamaya geçirilebilmesi için, bölgesel gelişmişlik farklılıkları, kır-kent ayrımı, yardım

¹⁹⁴ T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, SYGM, (Çevrimiçi) <http://www.sosyalyardimlar.gov.tr/tr/html/11818/SYDVlerin-Yapisi>, 12 Nisan 2013.

¹⁹⁵ Ülker Şener, "Yoksullukla Mücadelede Sosyal Güvenlik, Sosyal Yardım Mekanizmaları ve İşgücü Politikaları," **TEPAV**, (Çevrimiçi) http://www.tepav.org.tr/upload/files/1271313906r3055.Yoksullukla_Mucadelede_Sosyal_Guvenlik.pdf, 20 Aralık 2012.

¹⁹⁶ **A.e.**

¹⁹⁷ Nazım Öztürk, Yasin Öztürk, **Yoksullukla Mücadelede Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları**, Palme Yayıncılık, 1. Bs., Ankara, 2010, s. 231.

kategorileri dikkate alınmalıdır. Sosyal yardım uygulamalarında yararlanıcılara dönük doğru hedefleme yapılabilmesi ve bu uygulamaların objektif kıstaslara göre gerçekleştirilmesi için, etkin bir veri tabanı oluşturulmalı ve yardımlar objektif ölçütlere göre dağıtılmalıdır. Dezavantajlı grupları hedef alan, yoksulluk ve sosyal dışlanmaya maruz veya bu risk altında bulunan bireylerin sosyal hayata aktif katılımlarını sağlayan sosyal hizmet projelerine daha fazla destek verilmelidir. Bu bağlamda, sosyal güvenlik kapsamında olmayan bireylere yapılan sosyal yardımlar ile bir yandan gelir dağılımının iyileştirilmesine, diğer yandan da sosyal adaletin tesisine katkı sağlanmaktadır. Özellikle yoksullara yapılan sosyal yardımlarda yoksul birey veya ailesi çalışabilir durumda ise, bu bireylerin üretici ve kendi hayatını kazanabilir duruma gelebilmesi için bu kesime yapılan sosyal yardımlarda bu durum göz önüne alınmalıdır.¹⁹⁸

SYDV'ler tarafından yapılan yardımlar, siyasilerin seçmenlerine bir lütfu olarak değil, sosyal devlet anlayışının doğal bir sonucu olarak hak temelli olarak verilmelidir. Ancak sosyal yardımların bir hak olarak verilmesi halinde sosyal yardımların fayda sahipleri üzerinde bir beklenti oluşturarak vatandaşların kolaycılığa alışmasına, üretim ve istihdamdan uzaklaşmasına neden olabileceği de dikkate alınmalıdır. Bu nedenle çalışabilecek nitelikte olan bireyler istihdam piyasasına yönlendirilmeli, sakat, yaşlı, çocuk vb. gibi çalışamayacak nitelikte olan gruplara ihtiyaçlarını karşılayacak nitelikte sosyal yardımlar yapılmalıdır. Yardımlar istihdam piyasasına erişim ve toplum hizmetleri ile entegre hale getirilmeli, tüm sosyal yardım uygulamalarında sosyal rehabilitasyon, bütünleştirici bir boyut olarak yer almalıdır. Yardımlarda toplumsal dayanışma boyutu da güçlendirilmelidir. Vakıflar tarafından yapılan özellikle eğitim ve sağlık yardımlarının yoksullukla mücadeledeki önemi göz önünde bulundurularak kapsam ve içeriği genişletilmelidir.¹⁹⁹

SYDV'ler sosyal güvenliğin bir hak olarak değerlendirilmediği ve devletin de bu hakkı sağlamakla yükümlü tutulmadığı bir yapı arz ettiğinden modern sosyal

¹⁹⁸ A.e., s. 232-233.

¹⁹⁹ A.e., s. 234.

güvenlik sistemi içerisinde kabul edilemez bir nitelik taşımaktadır. Gelirin yeniden dağıtımı yoluyla eşitsizlikleri azaltan ve yoksullukla mücadelede bir araç olan SYDV'ler kendilerine tahsis edilen kaynakların düşüklüğü ve yoksulluğun bu denli yaygın olması nedeniyle tam anlamıyla başarılı olamamaktadır. Sosyal sigorta kapsamı dışında bulunan kesimlerin yoksulluk riskini azaltmak amacıyla oluşturulan SYDV'ler ortaya koydukları uygulamalarla yoksullukla mücadelede kalıcı bir işlevsellik sergileyememektedirler. Bu durumun oluşmasında, vakıflara ayrılan kaynakların yetersizliği büyük önem arz etmektedir. Mevcut kaynakların dağılımı nesnel ölçütlere dayanmamaktadır.²⁰⁰

Sosyal devlet anlayışının kaçınılmaz bir sonucu olarak hızlı ekonomik büyümenin sağlanması yanında başta eğitim, sağlık ve konut hizmetlerine de gerekli özen gösterilmelidir. Kayıt dışı ekonomi kayıt altına alınmalıdır. İşsizlik ve enflasyonla etkin olarak mücadele edilmelidir. Yoksulluk tuzağından kurtulabilmek için, vergi yapılarında değişiklikler yapılmalı ve sosyal güvenlik yeniden düzenlenmelidir. Sosyal yardım ve hizmetler alanında nitelikli personel eksikliği giderilmeli ve hizmetlerin kalitesi arttırılmalıdır. Sosyal hizmet ve yardımlar alanında yürütülen sosyal yardım ve proje desteklerinin fayda sahipleri üzerindeki etkisi araştırılmalıdır. SYDV'lerin harcamaları şeffaf, adil ve objektif kriterlere dayalı şekilde gerçek ihtiyaç sahiplerine ulaştırılmalıdır.²⁰¹

2.3. SYD VAKIFLARININ YARDIMLARININ KAPSAMI VE YARDIMLARDAN YARARLANMA ŞARTLARI

3294 sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu'nun 2 nci maddesine göre; "Fakru zaruret içinde ve muhtaç durumda bulunan, kanunla kurulu sosyal güvenlik kuruluşlarına tabi olmayan ve bu kuruluşlardan aylık ve gelir almayan vatandaşlar ile geçici olarak küçük bir yardım veya eğitim ve öğretim imkânı sağlanması durumunda topluma faydalı hale getirilecek, üretken duruma geçirilebilecek bireylerin bu Kanun kapsamında olduğu" belirtilmektedir. Kanun metni lafzından anlaşıldığı gibi, 3294 sayılı kanuna göre yapılan yardımlardan

²⁰⁰ A.e., s. 236-237.

²⁰¹ A.e., s. 237-239.

yararlanabilmek için muhtaç durumda bulunmak, herhangi bir sosyal güvenliğe tabi olmamak ve bu kuruluşlardan aylık veya gelir elde etmemek gerekmektedir.²⁰²

2.4. SYD VAKIFLARININ SOSYAL YARDIM PROGRAMLARI

Türkiye’de kamusal sosyal yardımlar az veya çok, dağınık veya düzenli, sistemli veya sistemsiz biçimlerde de olsa varlığını sürdürmektedir. Bu durum, kamusal sosyal yardımların, yalnızca muhtaçlara yardım etmede “sürekli” olması, yani belli süreçleri takip eden zaman dilimlerinde yardımların sunulması anlamına gelmemektedir. Kamusal sosyal yardımlarda süreklilik, yapılan sosyal yardımların, “genel anlamda” muhtaçlara sunulmasının hem prensip ve yasal olarak geçerliliğini sürdürdüğü, hem de uygulamanın devam ettiği anlamına gelmektedir. Bu açılarından bakıldığında, 1980 sonrası dönemde Türkiye’de kamusal sosyal yardımlarda “süreklilik” esastır.²⁰³

Son yıllarda ise sosyal alana ayrılan bütçede artış görülmektedir. 1980’ler ile birlikte, özellikle SHÇEK ve SYDGM aracılığıyla kamusal sosyal yardımda gözle görülebilir bir artış yaşanmıştır.²⁰⁴

Sosyal yardımlardaki azlık, dağınıklık ve sistemsizlik (dalgalanma), beraberinde sosyal yardımlar alanında çeşitli düzenlemelerin yapılması gerektiği yönünde güçlü bir ortam yaratmıştır. Bu ortam, özellikle 2000’li yıllarla beraber, kendisine yasal anlamda yer edinmeye başlamıştır. Bunun sonucunda, gerek kamu yönetiminde reformun, gerekse sosyal güvenlik sisteminin yeniden düzenlenmesine yönelik çalışmaların su yüzüne çıktığı görülmüştür. Bu manada kamusal sosyal yardımlarda “değişim” söz konusu olmuştur.²⁰⁵

²⁰² Yavuz Selim Yalman, “Mütala-3294 Sayılı Kanun Kapsamı,” (Çevrimiçi) <http://www.sosyalyardimlar.gov.tr/tr/html/11395/Mutala-3294-Sayili-Kanun-Kapsami>, 15 Nisan 2013.

²⁰³ Taşçı, **a.g.e.**, s.112.

²⁰⁴ Süleyman Özdemir, “Başlangıcından Günümüze Refah Devletlerinde Sosyal Harcamaların Analizi,” **Sosyal Siyaset Konferansları, Prof. Dr. Nevzat Yalçıntaş’a Armağan**, 50. Kitap, 2006, s. 168.

²⁰⁵ Taşçı, **a.g.e.**, s. 115.

2.4.1. Aile Destek Yardımları

Barınma yardımları, gıda yardımları ve yakacak yardımları aile yardımları içerisinde değerlendirilmektedir.

Gıda yardımları, sosyal ve ekonomik açıdan muhtaç durumda bulunan vatandaşların temel gereksinimlerini karşılamak amacıyla dini bayramlar öncesinde SYDV'lere kaynak aktarılmaktadır.²⁰⁶

Tablo 5: Gıda Yardımları

YIL	AKTARILAN KAYNAK (MİLYON TL)
2003-2011	1.265,95
2011	106,35
2012	131,37

Kaynak: SYGM, 2012 Sosyal Yardım İstatistikleri Bülteni, s. 24.

Yakacak yardımları, 2003 yılından itibaren Türkiye Kömür İşletmeleri tarafından sağlanan kömür şeklinde sunulmaktadır ve SYDV'ler aracılığı ile tespit edilen ihtiyaç sahibi ailelere en az 500 kg olmak üzere ve standartlara uygun torbalanarak evlere teslim edilmektedir.²⁰⁷

Tablo 6: Yakacak Yardımları

YIL	KÖMÜR MİKTARI (TON)	AİLE SAYISI
2003-2011	13.510.078	
2011	1.960.203	2.095.636
2012	1.974.455	2.082.620

Kaynak: SYGM, 2012 Sosyal Yardım İstatistikleri Bülteni, s. 24.

²⁰⁶ Öztürk ve Öztürk, **a.g.e.**, s. 199.

²⁰⁷ **A.e.**, s. 201.

Barınma yardımları, oturulamayacak derecede eski, bakımsız ve sağlıklı evlerde yaşayan muhtaç vatandaşlara evlerinin bakım ve onarımı için aynı veya nakdi olarak yapılan yardımlardır.²⁰⁸

Tablo 7: Barınma Yardımları

YIL	AKTARILAN KAYNAK (MİLYON TL)	KİŞİ SAYISI
2006-2011	137,65	
2011	29,29	3.469
2012	50,24	5.372

Kaynak: SYGM, 2012 Sosyal Yardım İstatistikleri Bülteni, s. 25.

2.4.2. Eğitim Yardımları

Eğitim yardımları içerisinde eğitim materyalleri yardımları, şartlı nakit transferi eğitim yardımları, taşınmalı eğitim sisteminde öğle yemeği yardımı, ücretsiz kitap yardımı, yükseköğrenim bursları ve engelli öğrencilerin ücretsiz taşınması yardımı sayılabilmektedir.²⁰⁹

Eğitim materyalleri yardımları, ilköğretim ve lise çağındaki olan çocukların okul ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla ihtiyaç sahibi ailelere yapılan aynı ve nakdi yardımlardır. SYDV'ler her eğitim-öğretim yıllarının başlangıç dönemlerinde ihtiyaç sahibi ailelerin çocuklarının kitap, kırtasiye, önlük, ayakkabı ve çanta gibi temel okul ihtiyaçlarını karşılamaktadır.²¹⁰

Tablo 8: Eğitim Materyali Yardımı

YIL	AKTARILAN KAYNAK (MİLYON TL)
2003-2011	683,76
2011	103,44
2012	117,12

Kaynak: SYGM, 2012 Sosyal Yardım İstatistikleri Bülteni, s. 25.

²⁰⁸ T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı SYGM, **a.g.e.**, s. 25.

²⁰⁹ **A.e.**, s. 202.

²¹⁰ T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı SYGM, **a.g.e.**, s. 25.

Şartlı eğitim yardımları, 3294 sayılı Kanun kapsamında yer alan ve maddi imkânsızlıklar nedeniyle çocuklarını okula gönderemeyen ailelere, çocuklarının okula devam etmeleri koşuluyla yapılmaktadır. Ödemeler ise Ziraat Bankası ve PTT'ler aracılığı ile doğrudan anneler adına açılan hesaplara olmaktadır. Kız çocuklarına yapılan yardım miktarı erkek çocuklarına yapılan yardım miktarından daha yüksektir.²¹¹

Tablo 9: Şartlı Eğitim Yardımı

YIL	AKTARILAN KAYNAK (MİLYON TL)	ÖĞRENCİ SAYISI*
2003-2011	2.013,48	
2011	397,48	1.863.099
2012	501,49	2.017.810

*Öğrenci sayısı sütununda yazan değerler, belirtilen dönem içerisinde Şartlı Eğitim Yardımından en az bir defa faydalanan toplam öğrenci sayısını ifade etmektedir.

Kaynak: SYGM, 2012 Sosyal Yardım İstatistikleri Bülteni, s. 26.

Taşınmalı sistem öğle yemeği yardımı, 1997 yılında başlatılan 8 yıllık temel eğitim kapsamında uygulanmaya başlanan ve okulların bulunduğu merkezlere taşınan öğrencilere öğle yemeği verilmesini içeren bir uygulama olup, 2003- 2004 öğretim yılından itibaren kaynağı fondan karşılanmak suretiyle İl ve İlçe Milli Eğitim Müdürlükleri tarafından yürütülmektedir.²¹²

Tablo 10: Öğle Yemeği Yardımı

YIL	AKTARILAN KAYNAK (MİLYON TL)
2003-2011*	1.331,04
2011	200
2012	235

*2003 yılında SYDV'lerce eğitim desteği amacıyla yapılan öğle yemeği yardımları da 2003-2011 yıllarında yapılan aktarımlara dahil edilmiştir.

Kaynak: SYGM, 2012 Sosyal Yardım İstatistikleri Bülteni, s. 27.

²¹¹ A.e., s. 26.

²¹² T.C. Başbakanlık SYDGM, a.g.e., s. 33.

Ücretsiz kitap dağıtımı uygulamasına istinaden 2003-2004 öğretim yılından itibaren ilköğretim öğrencilerinin kitapları ücretsiz verilmektedir.²¹³ Bu yardım uygulamasının kaynağı da Milli Eğitim Bakanlığına fondan doğrudan aktarılmaktadır.²¹⁴

Tablo 11: Ücretsiz Kitap Yardımı

YIL	AKTARILAN KAYNAK (MİLYON TL)
2004-2011	1.702,65
2011	265
2012	265

Kaynak: SYGM, 2012 Sosyal Yardım İstatistikleri Bülteni, s. 28.

1989 yılından itibaren, ailesi dar gelirli yükseköğrenim öğrencilerine başarılı olmaları esas alınarak, her yıl 9 ay boyunca fon kaynaklarından karşılıksız olarak burs verilmekteydi. Yükseköğrenim bursları, 2003–2004 öğretim yılından beri Kredi ve Yurtlar Kurumu’na devredilmiştir. Fondan, önceki yıllarda burs almaya hak kazanan başarılı öğrencilerin burs ödemelerine devam edilmektedir.²¹⁵

Tablo 12: Yüksek Öğrenim Bursları

YIL	AKTARILAN KAYNAK (MİLYON TL)	ÖĞRENCİ SAYISI
2003-2011	413,87	
2011	0,29	194
2012	0,05	22

Kaynak: SYGM, 2012 Sosyal Yardım İstatistikleri Bülteni, s. 27.

Engelli öğrencilerin okullarına ücretsiz taşınması projesi 2004–2005 eğitim öğretim yılından beri uygulanmaktadır. Proje kapsamında özel eğitime ihtiyaç duyan öğrencilerin okullara erişimi ücretsiz olarak sağlanmaktadır.²¹⁶

²¹³ **A.e.**

²¹⁴ T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı SYGM, **a.g.e.**, s. 28.

²¹⁵ **A.e.**, s. 27.

²¹⁶ **A.e.**, s. 29.

Tablo 13: Engelli Öğrencilerin Okullarına Ücretsiz Taşınması Projesi

YIL	AKTARILAN KAYNAK (MİLYON TL)	ÖĞRENCİ SAYISI
2005-2011	215,6	
2011	60,59	40.223
2012	77,3	40.915

Kaynak: SYGM, 2012 Sosyal Yardım İstatistikleri Bülteni, s. 29.

2.4.3. Sağlık Yardımları

SYDV'ler aracılığıyla yapılan sağlık yardımları olarak, şartlı nakit transferi sağlık yardımları ve sağlık tedavisi destek yardımları sayılabilmektedir.²¹⁷

Şartlı Sağlık Yardımı kapsamında, nüfusun en yoksul kesiminde yer alan ailelere 0-6 yaş arası çocuklarını düzenli olarak sağlık kontrollerine götürmeleri şartı ile düzenli yardım yapılmaktadır. Ödemeler yine Ziraat Bankası ve PTT'ler aracılığı ile doğrudan anneler adına açılan hesaplara yapılmaktadır. Bu alanda yapılan aylık ödemeler 23.12.2010 tarihli Fon Kurulu kararı ile Ocak 2011 döneminden başlamak üzere çocuk başına 30 TL'dir. Gebe bayanların doğumlarını hastanede gerçekleştirmeleri ve düzenli olarak doktor kontrolüne gitmeleri koşuluyla verilen Şartlı Sağlık Yardımı Gebelik yardımları 23.12.2010 tarihli Fon Kurulu kararı ile Ocak 2011 döneminden başlamak üzere şu şekildedir²¹⁸;

- Doğumun hastanede yapılması halinde 1 kereye mahsus 70 TL,
- Düzenli muayenelerin yapılması halinde doğumdan önce aylık 30 TL, doğumdan sonra 2 kereye mahsus 30 TL'dir.

²¹⁷ SYDGM, Sosyal Yardım Programları ve Proje Destekleri, Ankara, 2005, s. 3.

²¹⁸ T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı SYGM, **a.g.e.**, s. 30-31.

Tablo 14: Şartlı Sağlık Yardımı

YIL	AKTARILAN KAYNAK (MİLYON TL)	ÇOCUK SAYISI*
2003-2011	750,10	
2011	142,29	747.507
2012	188,13	887.926

*Çocuk sayısı sütununda yazan değerler belirtilen dönem içerisinde Şartlı Sağlık Yardımından en az bir defa faydalanan çocuk sayılarını belirtmektedir.

Kaynak: SYGM, 2012 Sosyal Yardım İstatistikleri Bülteni, s. 31.

Tablo 15: Tedavi Destekleri

YIL	AKTARILAN KAYNAK (MİLYON TL)	BİREY SAYISI
2003-2011*	924,85	
2011	11,23	215
2012	0,48	13

*2003-2011 yılı toplamına Sağlık Bakanlığı'na Yeşil Kart kapsamında yapılan aktarımlar da eklenmiştir.

Kaynak: SYGM, 2012 Sosyal Yardım İstatistikleri Bülteni, s. 30.

2.4.4. Engelli İhtiyaç Yardımları

3294 sayılı kanun kapsamındaki yoksul olan engelli vatandaşların topluma uyumunu kolaylaştıracak her türlü araç gereç ihtiyaçlarının giderilmesine yönelik yürütülen bir sosyal yardım programıdır.²¹⁹

Tablo 16: Engelli İhtiyaç Yardımları

YIL	AKTARILAN KAYNAK (MİLYON TL)	BİREY SAYISI
2003-2011	16.652.148	
2011	991.600	410
2012	97.722	10

Kaynak: SYGM, 2012 Sosyal Yardım İstatistikleri Bülteni, s. 32.

²¹⁹

A.e., s. 32.

2.4.5. Özel Amaçlı Yardımlar

Aşevi faaliyetleri, özel amaçlı olarak yapılan sosyal yardım faaliyetlerinden biridir. İşsizliğin ve yoksulluğun belirgin biçimde yaşandığı yer ve bölgelerde, aşevleri tarafından muhtaçlara günlük sıcak yemek verilmektedir.²²⁰

Tablo 17: Aşevleri

YIL	AKTARILAN KAYNAK (MİLYON TL)	BİREY SAYISI
2003-2011	63,63	
2011	10,82	30.131
2012	11,38	44.139

Kaynak: SYGM, 2012 Sosyal Yardım İstatistikleri Bülteni, s. 32.

Afet ve terörden zarar görenlere yönelik yardımlar da özel amaçlı yardımlar kapsamında değerlendirilmektedir. Deprem, sel, yangın gibi afetlerden zarar gören vatandaşlarımıza fondan destek verilmektedir.²²¹

Tablo 18: Afet ve Terörden Zarar Görenlere Yönelik Yardımlar

YIL	AKTARILAN KAYNAK (MİLYON TL)
2007-2011	29,83
2011	17,24
2012	32,08

Kaynak: SYGM, 2012 Sosyal Yardım İstatistikleri Bülteni, s. 33.

2.4.6. Periyodik Transferler

Vakıflara, ihtiyaç sahibi vatandaşlarımızın ikamet yerlerinde temel ve acil ihtiyaçlarının giderilmesi ve cari harcamaları için gönderilen periyodik yardımlar, il ve ilçe nüfusları, TÜİK tarafından belirlenen sosyo-ekonomik gelişme endeksi esas alınarak hesaplanmakta ve SYD Vakıflarına aylık olarak aktarılmaktadır. SYD Vakıfları, periyodik olarak aldıkları bu paylar ile ekonomik ve sosyal yoksunluk içinde bulunan vatandaşlarımızın gıda, giyim, yakacak, barınma, sağlık, eğitim vb.

²²⁰ A.e.

²²¹ A.e., s. 33.

acil ve güncel mecburi ihtiyaçlarını karşılamaktadır. 2003 yılından itibaren periyodik payların Fon bütçesinden yapılan giderler arasındaki oranı %10'lardan %15'e, 2007 yılında %21'e ve 2008 yılında ise %23,6 'e yükselmiştir.²²² Periyodik aktarmalar 2012 yılında %21 oranında gerçekleşmiştir.²²³

Tablo 19: Periyodik Transferler (2006-2012)

Yıllar	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012*
SYDV Vakıflarına Periyodik Transferler (TL)	221.602.300	295.112.100	423.730.400	459.982.200	538.449.000	596.635.200	650.912.200

Kaynak: 2011 ve 2012 SYGM Faaliyet Raporları

*2012 Yılı Periyodik Transfer tutarı, SYDTF kaynaklarıyla yapılan yardımlara aktarılan 3.099.582.115 tutarındaki giderlerin 2012 faaliyet raporunda bahsedildiği üzere tüm giderler pastasındaki % 21'lik Periyodik Transfer gider payı üzerinden hesaplanarak elde edilmiştir.

2.4.7. Eşi Vefat Etmiş Kadınlara Düzenli Nakit Sosyal Yardım Programı

29.12.2011 tarih ve 2011/8 sayılı Fon Kurulu kararı ile eşi vefat etmiş kadınlara yönelik düzenli nakdi sosyal yardım programı başlatılması kararı alınmıştır. Düzenli nakit yardım programının hedef kitlesi; 3294 sayılı kanun kapsamında olan eşi vefat etmiş kadınlar olarak belirlenmiştir. Hedef kitledeki eşi vefat etmiş kadınların kayıtlı oldukları il ve ilçe sınırları içinde bulunan Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfına başvuru yapması ile süreç başlamakta ve başvuru sürecinden yardımın ödenmesine kadar tüm işlemler Bütünleşik Sosyal Yardım Bilgi Sistemi (BSYBS) üzerinden yürütülmektedir. Mütevelli Heyeti tarafından yardım programından yararlanmasına yönelik karar verilen eşi vefat etmiş kadınlara muhtaçlık durumları devam ettiği süre içerisinde aylık 250 TL olmak üzere 2 aylık periyodlar ile 500 TL düzenli yardım verilmektedir. 2012 yılı Şubat ayı

²²² T.C. Başbakanlık, SYDGM, **a.g.e.**, s. 30.

²²³ T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı SYGM, **a.g.e.**, s. 23.

itibariyle SYD Vakıfları tarafından başvurular alınmaya başlanmıştır. 2012 yılı itibariyle eşi vefat etmiş kadınlara yönelik sosyal yardım programı kapsamında Bütünleşik Sosyal Yardım Bilgi Sistemi üzerinden elde edilen bilgiler aşağıdaki tabloda verildiği şekildedir²²⁴:

Tablo 20: Eşi Vefat Eden Kadınlara Yönelik Sosyal Yardım Programı

2012	
KABUL EDİLEN KİŞİ SAYISI	244.108
TOPLAM ÖDEME	371.492.750,00 TL

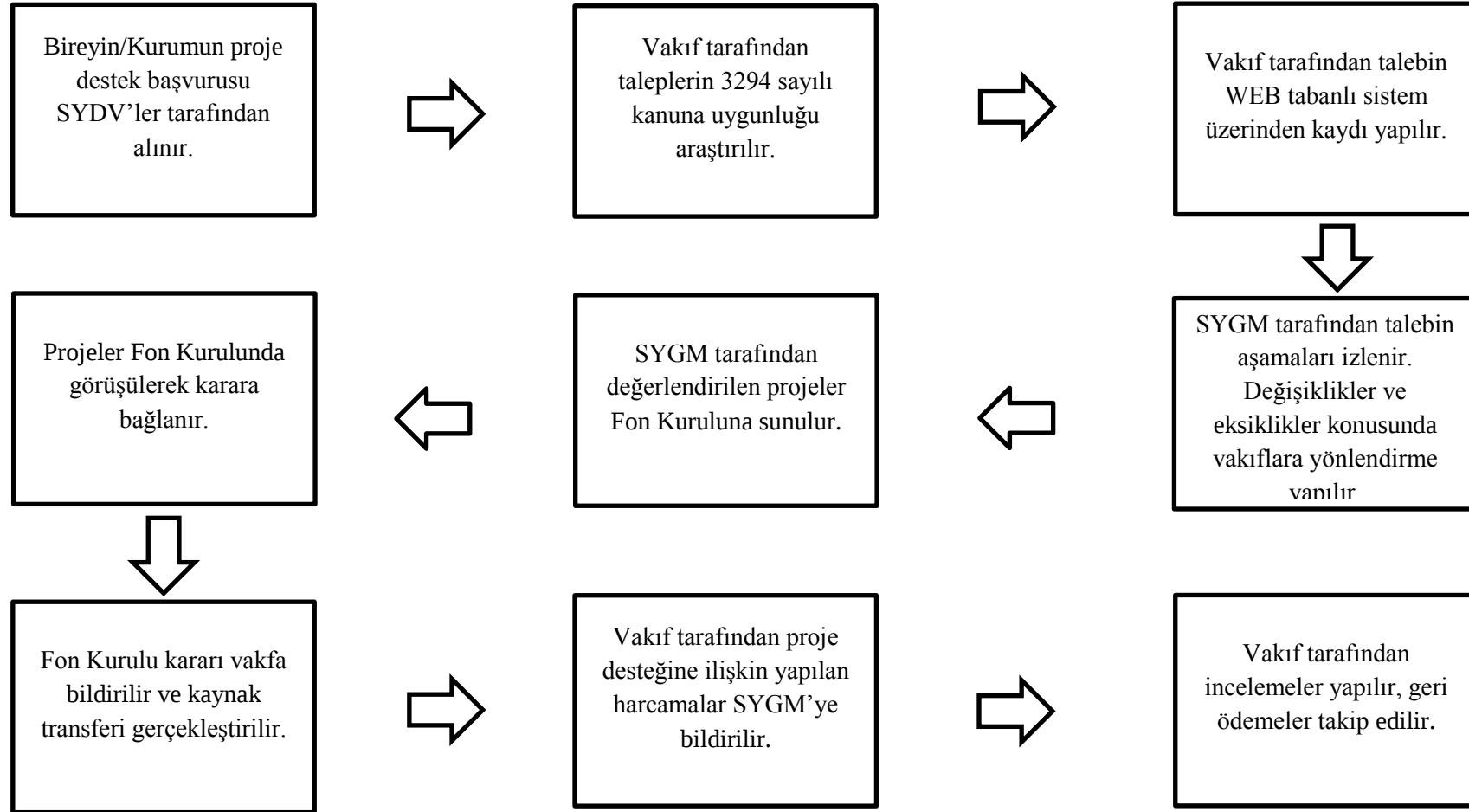
Kaynak: T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı SYGM, “2012 Sosyal Yardım İstatistikleri Bülteni,” Ankara, s. 47.

- Yardım programı kapsamında 2012 yılında ödeme oluşturulmuş sistemdeki hak sahibi sayısı 244.108 toplam ödeme miktarı ise 371.492.750 TL’dir.
- Bu bireylerden 229.807’u yardım ödemesini almış ve alınan ödeme toplamı 340.216.750TL’dir.

²²⁴ T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı SYGM, **a.g.e.**, s. 46.

2.5. SYD VAKIFLARININ DESTEKLEDİĞİ PROJELER

Şekil 3: Proje Desteklerine Başvuruda İzlenecek Yol

Kaynak: T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, SYGM, (Çevrimiçi)

http://www.sosyalyardimlar.gov.tr/upload/sosyalyardimlar.gov.tr/mce/2012/genel/proje_destekleri_birlestirilmis.pdf, 24 Nisan 2013.

2.5.1. Gelir Getirici Projeler

Sosyal ve ekonomik açıdan yoksunluk içinde bulunan vatandaşların toplumsal ihtiyaçları karşılanarak topluma entegre olmaları ve ekonomide aktif üretken duruma geçerek, sürdürülebilir gelire ulaşmaları amacıyla, kentsel alanda iş kurmalarına yönelik, kırsal alanda ise yöre şartlarına uygun, sürdürülebilir faaliyetler ile gelir getirici proje destekleri sunulmaktadır.²²⁵

Gelir getirici projelerin amacı, yoksul birey ya da hanelerin geçimlerini sağlayacak işleri kurmaları, gelir elde etmeleri ve başlattıkları çalışmalarını sürdürebilmeleridir. Uygulanacak projelerin teknik ve ekonomik açıdan yerel koşullara uygunluğunun yanında üretilecek ürün veya hizmetin yöresel satış ve pazarlama olanaklarının bulunması da gerekmektedir. Bitkisel-hayvansal üretim, tarımsal ürün işleme, hediyelik-turistik eşya üretimi, market işletmeciliği, kuaförlük, terzilik, elektronik eşya satışı, el sanatları, mobilya üretimi ve satışı, konfeksiyon, çiçekçilik, lokantacılık, kırtasiyecilik, elektrikçilik, tornacılık, gümüş eşya üretimi, doğalgaz, sıhhi tesisatçılık vb. konulardaki projelere destek verilmektedir.²²⁶

Gelir getirici projeler ile yoksul bireylerin düzenli bir gelir sahibi olmaları, kendi işlerini kurmaları ve sosyal güvenlik kapsamına girmeleri amaçlanmaktadır. Bu çerçevede kentsel ve kırsal konularda bireyleri kendi işlerinin sahibi yapmaya yönelik destekler verilmektedir. Bu aynı zamanda bireylerin motive edilmesinde ve bu tür desteklerinin başarısının ölçülmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Proje sahibi bireylerin bir sorumluluk üstlenip iş sahibi olmaları da kendilerine olan öz güvenlerinin artışında önemli bir etken olmaktadır.²²⁷

²²⁵ Kalağan, **a.g.e.**, s. 237.

²²⁶ **A.e.**

²²⁷ Ferhat Odabaşı, “Yoksullukla Mücadelede İstihdamın Rolü,” **SYDGM**, (Sosyal Yardım Uzmanlık Tezi), Ankara, 2010, s. 55.

Gelir getirici projeler geri ödemeli olarak uygulanırken; diğer projeler geri ödemesiz (hibe) şekilde uygulanmaktadır.²²⁸

2.5.2. Sosyal Hizmet Projeleri

Sosyal hizmet projeleri, toplumsal dayanışma ve bütünleşmenin sağlanması amacıyla, sokak çocukları, yaşlılar, engelliler, korunmasız kadın ve erkekler, işsiz gençler gibi hedef kitlede bulunan dezavantajlı grupların sosyal ve ekonomik hayata katılımlarının sağlanması amacıyla oluşturulmuş projelerden oluşmaktadır. Sosyal hizmet projeleri geri ödenmeksizin yapılmaktadır. Bu projelerde, öncülüğü, bazı kurum ve kuruluşların yapması beklenmekte olup, bu kurum ve kuruluşlar; sivil toplum kuruluşları ile SYGM olarak görülmektedir.²²⁹ Sosyal Hizmet Projeleri adı altında desteklenen konular ise şu şekildedir²³⁰:

- Engellilere yönelik projeler.
- Dezavantajlı kadınlara yönelik danışma merkezleri ve sığınma evleri.
- Toplum Merkezleri.
- Gençlik Merkezleri.
- Yaşlı ve hastaların evde bakımı.
- Sosyal Marketler.
- Okul Öncesi Eğitim Projeleri.
- Sınavlara Hazırlık Projeleridir.

2.5.3. Kırsal Alanda Sosyal Destek Projeleri (KASDEP)

Gelir getirici projeler kapsamına giren Kırsal Alanda Sosyal Destek Projesi ile özellikle kırsal alanda yaşayan yoksul bireylerin kooperatiflere üye olarak veya kooperatif kurarak hayvancılık yapımları ve gelir elde etmeleri hedeflenmektedir. Proje kapsamında süt sığırcılığı, koyunculuk ve seracılık projeleri desteklenmekte,

²²⁸ T.C. Başbakanlık SYDGM, “Stratejik Plan 2009-2013,” Ankara, 2008, s. 43.

²²⁹ Pınar Kan, “Fakirlikle Mücadelede Kamu Politikaları ve Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları Üzerine Bir İnceleme,” Isparta, T.C. Süleyman Demirel Üniversitesi S.B.E., 2011, s. 106.

²³⁰ T.C. Başbakanlık SYDGM, **a.g.e.**, s. 80.

projeden yararlanılacak vatandaşlar ilgili SYD Vakfı tarafından belirlenmekte, kooperatif temelinde teşkilatlandırılmaları ise İl Tarım Müdürlükleri tarafından gerçekleştirilmektedir.²³¹

Kırsal Alanda Sosyal Destek Projesi, kır yoksullarını yararlanıcı olarak seçmesi ile diğer sosyal destek programlarından farklılık arz etmektedir. Kır yoksullarını desteklemenin yanında, projeye başvuran bireylerin Tarım Kredi Kooperatifleri aracılığı ile organize bir yapının içinde koordinasyonunu sağlamaktadır. Böylece yoksul yararlanıcılar üretim mekanizmasının içinde yer almakta ve bu da onlara bir nevi güvence teşkil etmektedir. Proje, yoksullara yönelik olması ve bireylerin organize ve müşterek şekilde üretime katılmaları ile diğer çiftçilere yönelik ekonomik programlardan farklı olarak sosyal boyutu güçlü olan bir proje şeklinde öne çıkmaktadır.²³²

2.5.4. Toplum Kalkınması Projeleri

Toplum kalkınması projelerinin amacı, entegre bir yaklaşımla birbirini tamamlayıcı birden fazla projenin birlikte uygulanması veya çeşitli çalışmalar ile gelir getirici, eğitim içerikli veya sosyal hizmet projelerinin birlikte uygulanabilmesine imkan vermektir.²³³

2.5.5. İstihdam Amaçlı Eğitim Projeleri

İstihdam Eğitimi Projelerinin amacı, yoksul kadınlara, işsiz gençlere, düzenlenecek kısa süreli kurslarla çeşitli teknik ve sosyal beceriler kazandırılması ve daha nitelikli istihdam fırsatları sunmaktır. Eğitimlerde benzer konularda çalışma yapan kamu ve sivil toplum kuruluşları (vakıflar, dernekler, sanayi, ticaret ve esnaf odaları, kooperatifler, birlikler vb.) ile işbirliği yapılarak iş güvencesi sağlanmaya çalışılmaktadır.²³⁴

²³¹ Odabaşı, **a.g.e.**, s. 54.

²³² Zeki Bildirici, “Avrupa Birliğinde Yoksullukla Mücadele ve Türkiye’nin Uyum Sürecindeki Yeni Uygulamalar,” İstanbul, **T.C. İstanbul Üniversitesi S.B.E.** (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 2011, s. 130.

²³³ T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı SYGM, **a.g.e.**, s. 38.

²³⁴ T.C. Başbakanlık SYDGM, **a.g.e.**, s. 28.

Ancak, Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü'nün (İŞKUR) görev alanına girmesi nedeniyle, istihdam amaçlı eğitim projelerinin 2008 yılı sonundan itibaren İŞKUR işbirliğinde yürütülmesi hususunda SYD Vakıfları yönlendirilmektedir.²³⁵

İstihdama yönelik eğitim içerikli uygulamalarda mutlaka göz önünde tutulması gereken bazı hususlar bulunmaktadır. Bunlar²³⁶;

- Proje başlangıcında kursiyerlerin önemli bir kısmının istihdam edileceğine ilişkin taahhütlerin temin edilmesi,
- Kurs programının proje başlangıcında belirlenmesi,
- Eğitim sonunda kursiyerlere eğitime katıldığına dair geçerliliği olan sertifika, belge verilmesi,
- Proje sonrasında kursiyerlere mümkünse staj imkânı sağlanması,
- Kursiyerlerin işe yerleştirildikten sonra bu işlerde süreklilik sağlamalarına katkıda bulunacak olan bireyler arası iletişim, stres yönetimi, profesyonel davranış, günlük giyim kuşam, pazarlama, çalışma bilinci, çalışma sorumluluğu vb. konularda da eğitim almalarının sağlanmasıdır.

2.5.6. Geçici İstihdam Projeleri

Geçici istihdam projelerinin amacı ise, toplumun ortak yararı için uygulanacak çeşitli projelerde gereksinim duyulan işgücünün kısa süreli istihdam yoluyla karşılanması, yoksul işsizlerin çalıştırılması ve bu bireylerin geçici de olsa para kazanıp aile geçimine katkı sağlama olanağı bulmasıdır.²³⁷ Geçici istihdam kavramı aynı zamanda toplum yararına çalışma kavramı ile bir nevi özdeş kavramlardır. Yoksul bireylerin geçici bir süreyle sosyal faydanın da sağlanabileceği işlerde ücretli olarak ve sosyal güvenlik koruyuculuğu altında çalıştırılmasını ifade etmektedir. Bu kapsamdaki faaliyetlerin faydası, yoksul durumdaki bireyleri geçici bir süreyle de olsa iş ve gelir sahibi yapacak olması, bireyleri emek piyasasına

²³⁵ T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı SYGM, **a.g.e.**, s. 37.

²³⁶ Odabaşı, **a.g.e.**, s. 57.

²³⁷ T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı SYGM, **a.g.e.**, s. 38.

yakınlaştırması, yapılacak iş nedeniyle bir sosyal faydanın oluşması ve bireylere kendi kendine yetebilmenin öz güvenini ve rahatlığını yaşatmasıdır.²³⁸

²³⁸ Odabaşı, **a.g.e.**, s. 57.

Tablo 21: Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü (SYGM) Proje Destekleri

PROJE DESTEKLERİ						
YIL	2003-2011			2012		
ALT PROGRAMLAR	DESTEKLENEN PROJE SAYISI	DESTEKLENEN BİREY/AİLE SAYISI	AKTARILAN KAYNAK (TL)	DESTEKLENEN PROJE SAYISI	DESTEKLENEN BİREY/AİLE SAYISI	AKTARILAN KAYNAK (TL)
Gelir Getirici Projeler	17.556	73.386	352.235.415,95	2.185	15.983	52.082.730
Geçici İstihdam Projeleri	739	4.344	9.312.684,67	30	13.835	4.467.807
İstihdam Eğitimi Projeleri	489	10.673	12.880.438,95	1	50	84.227
Koyun Yetiştiriciliği Projeleri	112	406	5.363.251,00	216	653	8.368.292
Sosyal Hizmet Projeleri	3.112	1.416	96.673.696,47	262	199.547	12.420.940
Süt Sığırcılığı Projeleri	329	1.896	24.914.204,00	489	2.655	31.160.144
Toplum Kalkınması Projeleri	103	371	35.665.499,29	255	189.336	55.531.428
Damızlık Koyun (KASDEP)	160	7.854	98.201.705,00	6	300	5.477.852
Seracılık (KASDEP)	5	337	4.975.547	-	-	-
Süt Sığırcılığı (KASDEP)	928	62.817	826.605.737,00	82	4.138	84.811.016
TOPLAM	23.533	163.499	1.467.319.539,33	3.526	426.497	254.404.436

Kaynak: SYGM, Sosyal Yardım İstatistikleri Bülteni, 2012, s. 39-40.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YOKSULLUKLA MÜCADELEDE SOSYAL YARDIMLAŞMA VE DAYANIŞMA VAKIFLARININ ETKİLERİ: KIRKLARELİ İLİNDE BİR ALAN ARAŞTIRMASI

3.1. KIRKLARELİ SOSYAL YARDIMLAŞMA VE DAYANIŞMA VAKFI ORGANİZASYON YAPISI

3.1.1. Kuruluşu

Kırklareli Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı (KSYDV) 3294 sayılı Kanunla 25.07.1986 tarihinde kurulmuş, 21 Ağustos 1986 tarih ve 19188 sayılı Resmi Gazetede yayınlanarak ilimizde faaliyete başlamıştır.

3.1.2. Teşkilat Yapısı

Vakfın ve Mütevelli Heyetin Başkanı mahallin en büyük Mülki İdare Amiri olan Vali'dir. Mütevelli Heyeti, vakfı yönetmeye, karar almaya ve temsile yetkilidir. Mütevelli Heyeti, 5263 sayılı Kanunla değiştirilmiş ve 09.12.2004 tarih ve 25665 sayılı resmi gazetede yayımlandığına göre şöyle oluşmuştur; Başkanı Vali olup, Belediye Başkanı, Defterdar, İl Milli Eğitim Müdürü, İl Sağlık Müdürü, İl Tarım Müdürü, İl Sosyal Hizmetler Müdürü, İl Müftüsü ile her faaliyet dönemi için il dâhilinde köy ve mahalle muhtarlarının Vali'nin çağrısı üzerine yapacağı toplantıya katılanların salt çoğunluğuyla kendi aralarında seçecekleri birer muhtar üye ile ilde kurulan ve bu kanunla belirtilen amaçlara yönelik faaliyette bulunan sivil toplum kuruluşların yöneticilerinin kendi aralarında seçecekleri iki temsilci ve hayırsever vatandaşlar arasından İl Genel Meclisin seçeceği iki bireyden oluşur. İlde belirtilen amaçla sivil toplum kuruluşu olmaması halinde hayırsever vatandaşlar arasından İl Genel Meclisinin seçeceği bir birey Mütevelli Heyetinde görev alabilir.

Vakıf personeli, vatandaşların vakfa yaptığı müracaat dilekçelerini alıp her müracaat eden aileye bir dosya açar, müracaatçının Bütünleşik Sosyal Yardım Hizmetleri Programına bilgisayardan girişini yapar, sosyal incelemelerde bulunur. Vakfa yapılan müracaatlar, Mütevelli Heyeti toplantılarında görüşülüp karara bağlanır. Vakıf personeli, alınan kararları uygulayıp, yapılan yardımları hak sahiplerine ulaştırır.

3.1.3. Kadro ve Personel Durumu

Vakıfta sözleşmeli olarak 3 Sosyal İnceleme Görevlisi, 1 muhasebeci, 2 Büro görevlisi, 4 Yardımcı Hizmetli olmak üzere 10 personel çalışmaktadır.

3.1.4. Mal Varlığı ve Gelirleri

Vakfa ait 144 kişilik öğrenci yurdu olup, 29 yıllığına Milli Eğitim Müdürlüğü'ne verilmiştir.

Mardin İli, Bilge Köyünden gelen vatandaşların barındırılmaları için 2009 yılında alınan 32 daire mevcuttur.

Vakfın demirbaşına kayıtlı 2 adet pikap ve 1 adet Midibüs bulunmakta; 1 adet kuka vidanjör Kırklareli Belediyesince kullanılmaktadır. Yine vakıf demirbaşına kayıtlı, vakıfta kullanılan 15 adet bilgisayar bulunmaktadır. Ayrıca, 5 adet diyaliz makinesi Kırklareli Devlet Hastanesinde kullanılmaktadır.

3.2. KSYD VAKFININ YOKSULLUKLA MÜCADELE FAALİYETLERİ

3.2.1. Yardımların Kapsamı ve Muhtaç Bireylerin Tespiti

Türkiye’de her il ve ilçede 3294 Sayılı Kanunla kurulu bulunan Vakıfların amacı: Kanunla kurulu sosyal güvenlik kuruluşlarına tabi olmayan ve bu kuruluşlardan aylık gelir almayan, fakr-u zaruret içinde ve muhtaç durumda bulunan vatandaşlar ile gerektiğinde her ne suretle olursa olsun Türkiye’ye kabul edilmiş veya gelmiş bireylere yardım etmek, geçici olarak küçük bir yardım yapılması

halinde topluma faydalı hale getirilecek, üretken duruma geçirilebilecek bireylere yardım etmek ve sosyal adaleti pekiştirici tedbirler almak suretiyle, gelir dağılımının adilane bir şekilde tevzi edilmesini sağlamak ve yardımlaşmayı teşvik etmektir.

08.06.2011 tarih ve 633 sayılı Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile Sosyal Güvenlik Kurumu Primsiz Ödemeler Genel Müdürlüğü kapatılmış ve 2022 sayılı Kanuna göre yürütülen aylık işlemleri Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü eliyle yürütülmek üzere Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığına devredilmiştir.

Ayrıca 04.07.2012 tarih ve 6353 sayılı “Kanun ile 3294 sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu’ nun 2’ inci maddesine eklenen 3’ üncü ve 4’ üncü fıkra olarak “Ayrıca, kanunla kurulu sosyal güvenlik kuruluşlarına tabi olmakla birlikte Fon Kurulunca belirlenecek ölçütlere göre; hane içindeki birey başına düşen geliri, on altı yaşından büyükler için belirlenen net asgari ücretin 1/3’ ünden az olan bireylerden fakir ve muhtaç durumda bulunanlar da bu Kanun kapsamındadır. Her türlü afetten zarar görenler ve şehit yakınları ile gaziler ise, Fon Kurulu ile Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarınca belirlenecek kriter ve süreler çerçevesinde bu Kanun ile sağlanacak haklardan yararlandırılır” hükümleri eklenmiştir.

08.06.2011 tarih ve 633 sayılı Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile Sosyal Güvenlik Kurumu Primsiz Ödemeler Genel Müdürlüğü kapatılmış ve 2022 sayılı Kanuna göre yürütülen aylık işlemleri Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü eliyle yürütülmek üzere Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığına devredilmiştir. Bununla birlikte 2022 sayılı Kanunun birinci maddesi 11.10.2011 tarih ve 662 sayılı KHK ile “...muhtaçlığının İl veya İlçe Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarında alacakları belgelerle kanıtlayan...” şeklinde değiştirilmiştir. Bu hükümden hareketle muhtaçlık kararlarının alınması ve belgelendirilmesi görevi verilen Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları tarafından başvuruların alınması gerekmektedir.

28/12/2011 tarih ve 28156 sayılı resmi gazetede yayınlanan Genel Sağlık Sigortası Kapsamında Gelir Tespiti, tescil ve İzleme Sürecine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik Gereğince “Gelir testi uygulaması kapsamında SYD Vakıfları, kapsamdaki bireylerin başvurularının alınması, başvuru sahiplerinin işlemlerinin Bütünleşik Sosyal Yardım Hizmetleri Projesi ile yazılacak modül üzerinden yürütülmesi, bireylerin merkezi veri tabanı sorgulamalarının SOYBİS üzerinden yapılması, bireylerin gelirlerinin harcama ve servet durumlarının göz önüne alınarak raporlanması, vakıfların müteveli heyetinde SOYBİS sorgusu ve hane ziyaretleri sonucunda oluşacak puanlama formülü sonucu doğrultusunda gelir durumlarının tespitine ilişkin karar alınması ve gelir durumunun sistem üzerinden SGK’ya iletilmesi görevini yürütmektedir.

3.2.2. Sağlanan Yardımlar

Vakıf, yıllar itibari ile Ramazan aylarında, Kurban bayramlarında, eğitim öğretim yılları başında ve çeşitli zamanlarda müteveli heyeti kararlarıyla barınma, eğitim, sağlık, geçimini temin edici ve bir defaya mahsus nakdi yardımlar yapmaktadır.

Tablo 22: Kırklareli İli Merkez İlçe Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfının Öz Kaynaklarından Yapılan Yardımlar (TL)

Yıl	2008	2009	2010	2011	2012**
Aile destek yardımları	264.938,79	1.210.178,73	102.973,00	272.413,59	585.723,54
Eğitim yardımları	173.926,80	202.847,64	129.345,62	107.729,67	130.131,00
Sağlık yardımları	56.564,93	81.693,71	24.633,97	53.597,54	-
Özel amaçlı yardımlar	7.109,00	-	-	-	3.900,00
*Diğer yardımlar	199.467,55	438.933,29	*992.397,58	*794.202,24	47.620,00
TOPLAM	702.007,07	1.933.653,37	1.249.350,17	1.227.943,04	767.374,54
Yardım alan birey Sayısı	10.013	17.465	11.671	12.211	6340

Kaynak: Kırklareli SYDV Faaliyet Raporları

3.2.2.1. Aile Destek Yardımları

Tablo 23’de aile destek yardımları içerisinde, tüm yıllarda; gıda ve barınma yardımları yer almaktadır. 2008 yılı gıda yardımları kapsamında Ramazan ayı boyunca yapılan aynı gıda yardımlarının 92.408,00 TL, Kurban Bayramı süresince yapılan nakdi gıda yardımlarının 112.750,00 TL ve çeşitli zamanlarda yapılan gıda yardımlarının 15.019,63 TL olduğu görüldü. Barınma yardımı kapsamında; hotelde kalma, ev tamiri vb. yardım faaliyetleri yapılmış olup, 44.761,16 TL harcanmıştır. 2009 yılı aynı ve nakdi olarak yapılan gıda yardımlarının 421.644,96; barınma yardımlarının 788.513,77; 2010 yılı aynı ve nakdi olarak yapılan gıda yardımlarının 80.080,00 TL; barınma yardımlarının 22.893,00 TL; 2011 yılı aynı ve nakdi olarak yapılan gıda yardımlarının 247.684,59 TL; barınma yardımlarının 24.729,00 TL; 2012 yılı aynı ve nakdi olarak yapılan gıda yardımlarının 95.998,54 TL; barınma

yardımlarının 48.655,00 TL ve diğer nakdi aile yardımlarının 441.070,00 TL olduğu gözlemlendi.

Yakacak yardımı çerçevesinde, 2008 yılında 2894 aileye 2894 ton, 2009 yılında 3120 aileye 6240 ton, 2010 yılında 3120 aileye 6240 ton, 2011 yılında 3000 aileye 4500 ton, 2012 yılında 3000 aileye 4500 ton yardım yapılmıştır.

3.2.2.2. Eğitim Yardımları

2008 yılı eğitim yardımları kapsamında; nakdi ve kırtasiye yardımları yer almaktadır. Toplamda 173.926,80 TL aktarma yapılmıştır. 2009 yılı eğitim yardımları kapsamında; nakdi ve kırtasiye yardımları yer almaktadır. Toplamda 173.926,80 TL aktarma yapılmıştır. 2010 yılı eğitim yardımlarının aynı (öğrencilere öğle yemeği, kitap yardımı vb.) ve nakdi olarak toplamda 129.345,62 TL; 2011 yılı eğitim yardımlarının aynı (öğrencilere öğle yemeği, eğitim materyali yardımı) ve nakdi olarak toplamda 107.729,67 TL; 2012 yılı eğitim yardımlarının nakdi olarak toplamda 130.131,00 TL olduğu gözlemlendi.

3.2.2.3. Sağlık Yardımı

2008 yılı sağlık yardımları kapsamında; tıbbi alet, sarf malzemeler ve ortopedik birtakım malzeme yardımı için toplamda, 56.564,93 TL ayrılmıştır. 2009 yılı sağlık yardımlarının 81.693,71 TL; 2010 yılı sağlık yardımlarının aynı (tedavi destek) ve nakdi (bez, ortopedik bot, gözlük vb.) toplamda 24.633,97 TL; 2011 yılı sağlık yardımlarının nakdi olarak toplamda 53.597,54 TL olduğu gözlemlendi.

3.2.2.4. Özel Amaçlı Yardımlar

2008 yılı özel amaçlı yardımlar kapsamında; sel ve yangından dolayı ihtiyaç sahiplerine eşya yardımında bulunulmuş, 7.109,00 TL harcama yapılmıştır. 2012 yılı özel amaçlı yardımların aynı (yangın yardımı) ve nakdi (deprem yardımı) olarak toplamda 3.900,00 TL olduğu gözlemlendi.

3.2.2.5. Diğer Yardımlar

2008 yılı diğer yardımlar kapsamında; yol ve diğer bazı ihtiyaçlar için 165.992,73 TL, iş kurma (simit arabası vb.) amacıyla 11.383,12 TL vb. sorun ve ihtiyaçlara yönelik yardımlar yer almaktadır. 2009 yılı diğer yardımların 438.933,29 TL; 2010 yılı diğer yardımların ise (ev eşyası, soba parası ve çeşitli nakdi yardımlar vb.) toplamda 992.397,58 TL; diğer yardımların ise (ev eşyası, çeşitli ayni ve nakdi yardımlar vb.) toplamda ayni ve nakdi olarak toplamda 794.202,24 TL; 2012 yılı diğer yardımların ise (ev eşyası, tek seferlik yardım) toplamda 47.620,00 TL olduğu görülmüştür. *Ayrıca, diğer yardımlar kapsamında; Mardin İlinden gelenler için vakıf öz kaynaklarından 2010 yılında 622.047,51 TL; 2011 yılında 389.321,46 TL ve 2012** yılında merkezi olarak 397.980,60 TL tutarında harcama yapılmıştır.

3.2.3. Sosyal Riski Azaltma Projesi'nin Amacı ve Bileşenleri

3.2.3.1. Amacı

SRAP, 2001 yılında, Dünya Bankası ile imzalanan ikraz anlaşması çerçevesinde uygulanmış ve 2007 yılında da sona ermiştir.²³⁹ Proje esas itibarıyla, en yoksulları hedef alan bir güvenlik ağı oluşturmak, yoksulluktan kurtulabilmeleri sağlamak ve sosyal yardım sistemini güçlendirmek amacıyla başlatılmıştır.²⁴⁰

Kırklareli Merkez İlçe Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı, Sosyal Riski Azaltma Projesi (SRAP) kapsamında proje destek yardımı olarak; Şartlı Nakit Transferi ve Yerel Girişimler Bileşenlerini yürütmektedir.

3.2.3.2. Şartlı Nakit Transferi Bileşeni

Dünya çapında son yıllarda birçok ülkede farklı kapsamlarda ve farklı bütçelerle uygulanmakta olan Şartlı Nakit Transferi (ŞNT) yardım programları

²³⁹ T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, SYGM, “2011 Yılı Faaliyet Raporu,” Ankara, 2011, s. 102-103.

²⁴⁰ Çetin Çiftçi, “Sosyal Riski Azaltma Projesi Start Alıyor,” (Çevrimiçi) http://www.zaman.com.tr/sehir_sosyal-riski-azaltma-projesi-start-aliyor_12426.html, 13 Nisan 2013.

yoksulluğu azaltmada kullanılan sosyal politika uygulamaları arasında önemli bir yer tutmaktadır. ŞNT yardımları, diğer yardımlardan farklı olarak yardım alan kişilerin temel sağlık ve eğitim hizmetlerine katılımları şartıyla ödemelerin devam ettirildiği şartlı bir yardım programıdır.²⁴¹

Vakıf, 2006 yılı içerisinde toplam 355.929,00TL ŞNT yardımını Ziraat Bankası aracılığı ile çocukların annelerine dağıtmıştır.

2008 yılı içerisinde, 0-6 yaş grubu sağlık yardımı aylık 20TL; 1 ile 11 sınıfta okuyan öğrencilere öğrenim yardımı aylık ilköğretim erkek 20TL, kız 25TL, ortaöğretim erkek 35TL, kız 45TL, gebelik yardımı ise gebelik süresince aylık 20TL, doğumu hastane yaptığında 2 ay 50TL olarak ödenmiştir.

Şartlı Nakit Transferiyle ilgili 2008 yılı içinde başvuru yapan aile sayısı 1214'e, hak eden aile sayısı 718'e, bunlardan öğrenim yardımı alanların sayısı 904'e, sağlık yardımı alanların sayısı 496'ya, gebelik yardımı alanların sayısı 36'ya yükselmiştir. 2008 yılında bu ailelere toplam 183.994,00TL ödeme yapılmıştır.

2009 yılında, 0-6 yaş grubu sağlık yardımı aylık 20TL, 1 ile 11 sınıfta okuyan öğrencilere öğrenim yardımı aylık ilköğretim erkek 20TL, kız 25TL, ortaöğretim erkek 35TL, kız 45TL, gebelik yardımı gebelik süresince aylık 20TL, doğumu hastane yaptığında 2 ay 50TL verilmiştir.

Şartlı Nakit Transferiyle ilgili 2009 yılı içinde başvuru yapan aile sayısı 1345'e, hak eden aile sayısı 755'e, bunlardan öğrenim yardımı alanların sayısı 913'e, sağlık yardımı alanların sayısı 477'e, gebelik yardımı alanların sayısı 41'e yükselmiştir. 2009 yılında bu ailelere toplam 124.550,00TL ödeme yapılmıştır.

2010 yılında, 0-6 yaş grubu sağlık yardımı aylık 20TL, 1 ile 11 sınıfta okuyan öğrencilere öğrenim yardımı aylık ilköğretim erkek 20TL, kız 25TL, ortaöğretim erkek 35TL, kız 45TL, gebelik yardımı gebelik süresince aylık 20TL, doğumu hastane yaptığında 2 ay 50TL verilmiştir.

²⁴¹ Caner Esenyele, "Türkiye'de ve Dünya'da Şartlı Nakit Transferi Uygulamaları," (Uzmanlık Tezi) Ankara, 2010, s. 9.

2011 yılında, 0-6 yaş grubu sağlık yardımı aylık 20TL, 1 ile 11 sınıfta okuyan öğrencilere öğrenim yardımı aylık ilköğretim erkek 30TL, kız 35TL, ortaöğretim erkek 35TL, kız 45TL, gebelik yardımı gebelik süresince aylık 20TL, doğumu hastane yaptığında 2 ay 50TL ödenmiştir.

2012 yılından bu yana 0-6 yaş grubu sağlık yardımı aylık 30TL, 1 ile 11 sınıfta okuyan öğrencilere öğrenim yardımı olarak aylık erkek 30TL, kız 35TL, gebelik yardımı olarak gebelik süresince aylık 30TL verilmektedir.

3.2.3.3. Yerel Girişimler Bileşeni

Yerel girişimler bileşeni ise, kırsal ve kentsel alanlarda yaşayan yoksul insanlarımızın gelirlerini artırmak, sürekli bir işe sahip olmalarını sağlamak ve hayat standardını yükseltmeye yönelik projelere destek olmayı amaçlamaktadır. Ayrıca uygulamaları düzenli şekilde izleme ve değerlendirme yoluyla, yöre ve yararlanıcı koşullarına daha uygun projelerin geliştirilmesine imkân sağlanması amaçlanmaktadır. Yerel girişimler kapsamında gelir getirici projeler, istihdam eğitimleri, sosyal hizmet amaçlı merkezler, kamu yararına geçici çalışma programları gibi projeler uygulanabilmektedir.²⁴²

SRAP (Sosyal Riski Azaltma Projesi) kapsamında, yerel girişimler projeleri olarak;

1) Toplum Merkezi Projesi: Bu proje kapsamında, kentin daha çok yoksul hanelerinin yaşadığı mahallelerde, ilçe merkezlerinde ve merkezi köy yerleşimlerinde kurulan, topluma dayalı ve katılımcılığı esas alan bir merkez oluşturulmaya çalışılmıştır. Yapılan araştırmalar yoksulluktan en fazla etkilenen grupların kadınlar ve çocuklar olduğunu göstermiştir. Kadınların sosyal ve ekonomik konumlarının iyileşmesi için doğrudan çalışmalar yapılmıştır. Amaç; yoksulların, sorunlarının farkına varmalarına, onları tanımlamalarına ve çözümü için inisiyatif kullanabilmelerine fırsat yaratmak; kamusal alana daha fazla katılımlarını ve kamusal hizmetlerden daha fazla yararlanmalarını sağlamak; özellikle kadın

²⁴² T.C. İstanbul Valiliği, (Çevrimiçi) <http://www.istanbul.gov.tr/Default.aspx?pid=5171>, 23 Mayıs 2013.

istihdamını ve kadın girişimciliğini teşvik etmek; farklı kesimler arasında fırsat eşitliğinin sağlanmasına katkıda bulunmak olarak belirlenmiştir.

2) Kapalı Cezaevi Elektrik Eğitim Projesi: SRAP kapsamında elektrik tesisatçılığı eğitim atölyesi, İŞKUR Projesi kapsamında bilgisayar işletmenliği eğitim atölyesi ile bu atölyelerin faaliyet alanları inşa edilerek faaliyete hazır hale getirilmiş; atölyeler faaliyete hazır hale gelir gelmez hükümlü ve tutuklular bu atölyelerde iş ve meslek eğitimine alınarak hem üretim yapmaları hem de meslek sahibi olmaları hedeflenmiştir.²⁴³

3) Köy Yolları Ağaçlandırma ve Bakımı Projesi: Toprak erozyonunu önleyici, giderici ve azaltıcı tedbirler ile toprak ve su dengesinin kurulması ve korunması, köy yolları kenarlarında tarım arazilerinde rüzgâr erozyonunun önlenmesi amacıyla bakım ve ağaçlandırma çalışmaları yapılmıştır. Bu projeyle aynı zamanda, ihtiyaç sahibi kesimlere geçici istihdam yoluyla gelir desteği sağlanmıştır.

4) Engelli ve Ailelerine Psiko-Sosyal Destek Projesi: Kırklareli Merkez ilçede yaşayan engelli bireyler ve ailelerine psiko-sosyal destek projesi kapsamında eğitimler verilmiştir. Hizmete açılan Aile Danışma ve Rehabilitasyon Merkezi'nde verilen hizmetler arasında; engelli bireyler ve aile bireylerine yönelik olarak, araştırma, danışma, eğitim, rehabilitasyon faaliyetleri, psikolojik ve sosyal destek hizmetleri yer almıştır. Aile Danışma ve Rehabilitasyon Merkezinde; engelli bireyler hakkında detaylı araştırmalar yapılmış, engelli bireyler ve ailelerinin sorunları tespit edilerek, öncelikli sorunların çözümlenmesi için gerekli adımlar atılmıştır. Engelli bireylere, temel yaşam becerilerini kazandırarak, yaşamlarını bağımsız olarak devam ettirmeleri için verilen eğitimde ayrıca, bireysel temizlik ve bakım eğitimi, beslenme eğitimi, basit ev işlerini yapma eğitimi, ev kazalarından korunma eğitimi vb. konulara yer verilmiştir. Engelli bireylere ve ailelerine de, sahip oldukları,

²⁴³ Kırklareli E tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu, (Çevrimiçi)
<http://www.kirklarelicik.adalet.gov.tr/krumhak.htm>, 20 Mayıs 2013.

yararlanabilecekleri haklar ve hizmetler konusunda bilgilendirme yapılmıştır.²⁴⁴ Projeler tamamlanmış olup, toplam itibariyle 145.210,00 TL harcama yapılmıştır.

İstihdama Yönelik Beceri Kazandırma Eğitim Projesi kapsamında, İŞKUR, Halk Eğitim Merkezi ve Kırklareli Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı tarafından ortak olarak istihdama yönelik Beceri Kazandırma Kursları faaliyete açılmıştır.

Kırklareli Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı tarafından ihtiyaç sahibi ailelerin çocuklarını eğitim konusunda motive etmek, okuma alışkanlıklarını geliştirmek, bireysel gelişimlerine katkıda bulunmak, okul başarılarını arttırmak, sınavlara hazırlanabilecekleri, ödev ve etüt çalışmalarını yapabilecekleri bir ortam oluşturmak amacıyla Mehmet Akif Ersoy Eğitim Merkezi Projesi uygulamaya konulmuştur.

3.2.4. KSYD Vakfının Sorunları

Vakıf işlerinde kullanılmak üzere araç ihtiyacı bulunmaktadır. İncelemelerin daha sağlıklı bir şekilde yürütülebilmesi ve yardım dağıtımı için araç sayılarının artırılması da gerekmektedir. Vatandaşlar kömür dağıtımı ve vakıftaki işlemleri sırasında sık sık personele tehdit ve hakaret ettiğinden sürekli olarak güvenlik görevlisi bulundurulması hizmetlerin güvenli bir şekilde verilmesi için gerekli bulunmaktadır. Vakfın hizmet kalitesi ve vatandaşların hizmet sunumuna tepkileri açısından vakıf kamera sistemi ile güvenlik görevlisince takip edilmesine ihtiyaç duyulmaktadır.

İşlemler için fotokopi makinesine ihtiyaç vardır. Vakfın düzenli dağıtım yaptığı gıda ve kömür yardımlarının depolanması için dağıtım deposuna ihtiyaç vardır. Ayrıca Vakfın hizmet verdiği oda sayısı yetersiz olup bekleme salonu da bulunmadığından vatandaşlarca yığılmalar ve aşırı gürültü olması vakıf çalışmalarını olumsuz etkilemektedir. Personelin çalışma odası, dosya arşiv odası ve vatandaşın

²⁴⁴ Gazete Trakya, (Çevrimiçi) http://www.gazetetrakya.com/Haber-Bu_proje_ozurlulerin_umut_isigi_olacak-103845.gazetetrakya, 21 Mayıs 2013.

bekleme odası olarak kullanılmak üzere daha geniş hizmet binasına ihtiyaç vardır. Vakıf personeli vakıf iş ve işlemlerini yapmak, incelemelere gitmek, vatandaşla ilgilenmek ve bilgisayara giriş yapmakta personel eksikliğinden dolayı yetersiz kalmaktadır.

3.3. ALAN ARAŞTIRMASI

3.3.1. Araştırmada Kullanılan Yöntem ve Sınırlılıklar

Araştırmada kantitatif yöntemlerden faydalanılmış olup, hazırlanan anket yüz yüze görüşme yöntemiyle ilgili örnekleme uygulanmıştır. Araştırmaya katılan bireylerden sözlü izin alınmıştır.

Ayrıca araştırmada vakıf bünyesinde belge taraması da yapılmıştır. Verilerin güvenilirliği görüşme formunun özellikleriyle sınırlı bulunmaktadır.

3.3.2. Evren ve Örneklem Seçimi

Örneklem seçiminde rasgele örneklem seçim yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntemde her bireyin örnekleme alınma şansı eşit olmaktadır. Çünkü evreni oluşturan birimler arasında herhangi bir ayrıcalık yapılmamakta, hepsinin seçilme ihtimali eşit bulunmaktadır. Dolayısıyla, örneklemin evreni temsil edebilme gücü yüksektir.²⁴⁵ Kırklareli Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı'na kayıtlı 7500 adet dosya bulunmaktadır. Bu da evrenimizi teşkil etmektedir. Aşağıdaki tabloda verilen örneklem büyüklükleri göz önüne alınarak da araştırmamız için 240 kişilik bir örneklem büyüklüğü seçilmiştir.

²⁴⁵ Ahmet Özmen, (Çevrimiçi) <http://w2.anadolu.edu.tr/aos/kitap/ioltp/2294/unite03.pdf>, 10 Ekim 2013.

Tablo 23: $\alpha= 0.05$ İçin rneklem Büyüklükleri

Evren Büyüklüğü	+0.03 rneklem hatası			+0.05 örneklem hatası			+0.10 örneklem hatası		
	(d)			(d)			(d)		
	p=0.5 q=0.5	p=0.8 q= 0.2	p=0.3 q=0.7	p=0.5 q=0.5	p=0.8 q=0.2	p=0.3 q=0.7	p=0.5 q=0.5	p=0.8 q=0.2	p=0.3 q=0.7
100	92	87	90	80	71	77	49	38	45
500	341	289	321	217	165	196	81	55	70
750	441	358	409	254	185	226	85	57	73
1000	516	406	473	278	198	244	88	58	75
2500	748	537	660	333	224	286	93	60	78
5000	880	601	760	357	234	303	94	61	79
10000	964	639	823	370	240	313	95	61	80
25000	1023	665	865	378	244	319	96	61	80
50000	1045	674	881	381	245	321	96	61	81
100000	1056	678	888	383	245	322	96	61	81
1000000	1066	682	896	384	246	323	96	61	81
100 Milyon	1067	683	896	384	245	323	96	61	81

Kaynak: Yazıcıoğlu, Y. ve Erdoğan, S., **SPSS Uygulamalı Bilimsel Araştırma Yöntemleri**, Ankara, Detay Yayıncılık, s. 50.

3.3.3. Veri Toplama Teknikleri ve Verilerin Toplanması

Araştırma anketinde toplam 26 soru bulunmakta olup, değişkenler arası ilişkileri belirlemede frekans ve yüzde istatistikleri kullanılmış, değişkenler arası anlamlılıkları değerlendirmede ki-kare testi uygulanarak, anlamlılık $p < 0.05$ olarak değerlendirilmiştir. Veriler SPSS 10 paket programı ile değerlendirilmiştir.

Görüşülecek kişilerin belirlenmesinde vakıf yetkililerinden yardım alan kişilerin dökümü alınmış, daha sonra rasgele seçim yöntemi uygulanarak adreslere gidilerek yüz yüze görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Aynı zamanda dosyaların arşiv incelemeleri de yapılmıştır.

3.3.4. Araştırmanın Hipotezleri

- 1) Geliri en düşük ve dolayısıyla muhtaç vatandaşlar sosyal yardımların asıl hedef kitesidir.
- 2) Sosyal yardımlar, hanelerin yoksulluklarında sürdürülebilir bir iyileşme meydana getirememekte, asgari seviyede temel ihtiyaçlarını gidermektedir. Sosyal yardımlar, hedef kitlenin yoksulluktan kurtulmalarına kalıcı bir çözüm getirmemektedir.
- 3) Proje destek yardımları, sosyal yardım programlarına göre yoksullukla mücadelede sürdürülebilir olmasından dolayı daha etkili olmaktadır.
- 4) Yoksulların, istihdam piyasasından dışlanması önemli bir nedeni yetersiz eğitim durumlarıdır. Eğitim düzeyi ile çalışma durumu arasında, istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır.
- 5) Türkiye’de tüm il ve ilçelerde organize olmuş Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları, yoksullukla mücadele konusunda işlevseldirler.

3.3.5. Araştırmanın Profili

Bu çalışma, Kırklareli ili Merkez İlçesindeki Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı'ndan ayni ve nakdi yardım alan 240 kişilik bir örneklem büyüklüğü belirlenmiş, bu örneklem üzerinden 190 kişiye ulaşılmıştır. Çalışma, nicel araştırma yönteminde hazırlanan anket ile yüz yüze görüşme yöntemi kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Araştırma için gerekli ve yeterli veri elde etmede, Kırklareli SYDV'nın kayıtları da incelenmiş, örnekleme girenlerin vakıftaki verileri de araştırmaya dâhil edilmiştir.

3.3.6. Bulgular ve Yorumlar

3.3.6.1. Hanelerin Demografik Yapıları

Tablo 24: Görüşülen Kişilerin Mahallelere Göre Dağılımı

	Frekans	Yüzde %	Kümülatif %
Akalar Mahallesi	11	5,79	5,79
Bademlik Mahallesi	18	9,47	15,26
Cumhuriyet Mahallesi	15	7,89	23,15
Demirtaş Mahallesi	7	3,68	26,83
Doğu Mahallesi	29	15,26	42,09
İstasyon Mahallesi	8	4,21	46,30
Karacaibrahim Mahallesi	20	10,53	56,83
Karahıdır Mahallesi	23	12,10	68,93
Karakaş Mahallesi	14	7,38	76,31
Kocahıdır Mahallesi	20	10,53	86,84
Pınar Mahallesi	12	6,32	93,16
Yayla Mahallesi	13	6,84	100,00
Toplam	190	100,00	

Tablo 25: Görüşülen Kişilerin Cinsiyete Göre Dağılımı

	Frekans	Yüzde (%)	Kümülatif %
Erkek	106	55,79	55,79
Kadın	84	44,21	100,00
Toplam	190	100,00	

Araştırma kapsamında görüşülen kişilerin cinsiyet durumlarına baktığımızda, % 55,79'unun erkek, % 44,21'inin ise kadın olduğu görülmektedir.

Tablo 26: Görüşülen Kişilerin Yaş Gruplarına Göre Dağılımı

	Frekans	Yüzde (%)	Kümülatif %
18-24	7	3,68	3,68
25-34	22	11,57	15,25
35-44	53	27,89	43,14
45-54	29	15,26	58,40
55-64	32	16,84	75,24
65 ve üstü	47	24,76	100,00
Toplam	190	100,00	

Araştırma kapsamında yardım alan bireyleri yaş gruplarına ayırdığımızda, 35-44 yaş arası bireylerin yardım alan kesim içerisinde % 27,89'luk oranla en yoğun yaş grubunu oluşturduğunu görmekteyiz. 65 yaş ve üzeri bireyler % 24,76'luk oran ile ikinci sırayı izlemektedir. Bunun sebebi olarak, çalışma gücünden yoksunluk ve dolayısıyla muhtaçlık durumunu belirtebiliriz.

Tablo 27: Görüşülen Kişilerin Medeni Durumları

Medeni Durumu	Frekans	Yüzde (%)	Kümülatif %
Eşi vefat etmiş	42	22,10	22,10
Evli	109	57,37	79,47
Bekâr	24	12,64	92,11
Boşanmış	15	7,89	100,00
Toplam	190	100,00	

Yardım alan bireylerin medeni durumlarına göz attığımızda, % 57,37'sinin evli, & 22,10'unun eşlerinin vefat etmiş olduğunu görmekteyiz. Ayrıca, yardım alanların % 12,64'ü bekar iken, % 7,89'u ise boşanmış bulunmaktadır.

Tablo 28: Görüşülen Kişinin Sosyal Güvence Durumu

Sosyal Güvence Durumu	Frekans	Yüzde (%)	Kümülatif %
SGK (4A-4B-4C)	38	20	20
Sosyal güvencesi yok.	122	64,21	84,21
Genel Sağlık Sigortası	30	15,79	100,00
Toplam	190	100,00	

Görüşülen kişilerin sosyal güvence durumları da yardımların gerçekten adil dağıtılıp dağıtılmadığı konusu üzerinde fikir yürütebilmek açısından çok önemlidir. Araştırma kapsamında yardım alan bireylerin % 65'inin herhangi bir sosyal güvenceye sahip olmaması, yardımların yerine çok önemli ölçüde ulaştığını göstermektedir. GSS'den özellikle hiçbir sosyal güvencesi olmayanlar yararlanmaktadır. Ancak % 20'lik kesimin SGK çatısı altında sosyal güvenceye sahip olması da azımsanmayacak bir oran olarak dikkat çekmektedir. % 15'in ise Genel Sağlık Sigortası kapsamı altında olduğunu görmekteyiz. Bu yüzden yardım dağıtımı için belirlenmiş objektif ölçütlere daha fazla dikkat edilmesi ve denetim mekanizmasının daha işlevsel hale getirilmesi, üzerinde daha fazla durulması gereken bir konu olarak güncelliğini korumalıdır.

Tablo 29: Görüşülen Kişilerin Şu An Çalışma Durumları

	Frekans	Yüzde (%)	Kümülatif %
Evet	47	24,75	24,75
Çalışmıyor	143	75,25	100,00
Toplam	190	100,00	

Araştırmamızda, yardım alan bireylerin çalışma durumlarını incelediğimizde, çalışmayan bireylerin oranı % 75,25 iken, çalışanların oranının % 24,75 olduğunu görmekteyiz.

Tablo 30: Görüşülen Kişilerin Çalışmama Süreleri

	Frekans	Yüzde (%)	Kümülatif %
Hiç Çalışmadım	45	31,47	31,47
1-3 ay	7	4,89	36,36
4-7 ay	26	18,18	54,54
8-12 ay	14	9,79	64,33
1-3 yıl	21	14,69	79,02
4-6 yıl	13	9,09	88,11
7 ve üzeri yıl	17	11,89	100,00
Toplam	143	100,00	

Çalışmayan bireylerin çalışmama sürelerine göz attığımızda önemli sonuçlar ile karşılaşmaktayız. Hiç çalışmayanların oranı % 31,47'dir. Bu oran oldukça yüksektir. Bunun önemli bir sebebi ev hanımlarının bu oran içerisinde kendilerine yer bulmasıdır. 4-7 ay çalışmayanların oranı % 18,18, 1-3 yıl çalışmayanların oranı % 14,69'dur. 7 ve üzeri yıl çalışmayanların oranı ise % 11,89'dur. Burada bazı çıkarımlara zemin hazırlayan bir tablo ile karşılaşmaktayız. Çalışmayanların oranının yüksek olması yardımlardan gerçekten muhtaç durumdakilerin faydalandığı anlamına gelmekte ise de, süreler itibarıyla incelediğimizde ne kadar ev hanımları, engelli veya emekli vatandaşların sayıları azımsanmayacak seviyede olsa da; oranlar içerisinde çalışabilecek yaşta ve çalışma gücünde olanlar da bulunmaktadır. Öyle ki, bu husus yüz yüze görüşmelerde daha net görülmüştür. Dolayısıyla, yardımların insanları bir derece tembelliğe alıştırdığı ne yazık ki bir gerçektir. Bu da yapılan yardımların sürdürülebilirliği konusunda olumsuz bir yapının mevcut olduğunu göstermektedir. Bu konuda bir bilincin olması ve gereken çalışmaların yapılmasına rağmen, bu bilincin toplumda yaratılmasına da ihtiyaç vardır.

Tablo 31: Görüşülen Kişilerin Ne İş Yaptıkları

	Frekans	Yüzde (%)	Kümülatif %
Ücretli-Maaşlı	16	34,04	34,04
Kendi Tarımsal İşinde Çalışan	6	12,76	46,8
Kendi Hesabına Çalışan	22	46,82	93,62
Geçici İşçi	3	6,38	100,00
Memur	0	0	100,00
Toplam	47	100,00	

Araştırma kapsamında görüşülen, çalışan bireylerin % 46,82'si kendi hesabına çalışmakta iken, % 34,04'ü ücretli-maaşlı çalışmaktadır. Kendi tarımsal işlerinde çalışanların oranı ise % 12,76'dır.

Tablo 32: Görüşülen Kişilerin Şu An Neden Çalışmadığı

	Frekans	Yüzde (%)	Kümülatif %
Sağlık Problemi	27	18,88	18,88
Emekli	8	5,59	24,47
Ev Hanımı	44	30,77	55,24
İş Bulamamış	38	26,58	81,82
Mevsimlik İşçi Olarak Çalışıyor	11	7,69	89,51
Bedensel Engelli	15	10,49	100,00
Toplam	143	100,00	

Araştırmada, çalışmayan kişilerin neden çalışmadıkları sorusuna verilen yanıtların % 30,77 oranında ev hanımı şikkında toplandığı görülmüştür. % 26,58'lik

dilim ise iş bulamadıkları için çalışmadıklarını ifade etmişlerdir. Bu da çok önemli bir pay olarak dikkat çekmektedir. % 18,88'i ise sağlık probleminden ötürü çalışmadıkları-çalışamadıklarını ifade etmişlerdir. Diğerleri ise mevsimlik çalışanlar, engelli ve emekli vatandaşlarımızdır.

Tablo 33: Görüşülen Kişi Dışında Haneye Gelir Getiren Kişi Sayısı

	Frekans	Yüzde (%)	Kümülatif %
Çalışan yok	85	44,73	44,73
1 kişi	24	12,64	57,37
2 kişi	40	21,06	78,43
3 kişi	19	10	88,43
4 kişi	15	7,89	96,32
5 kişi	6	3,16	99,48
6 ve üzeri kişi	1	0,52	100,00
Toplam	190	100,00	

Görüşülen bireyler dışında hane geçimine katkıda bulunan kişilerin oranını incelediğimizde, % 44,73'lük oranla başka bir çalışanın olmadığını görüyoruz. Bu da aslında yoksulluğun ve sosyal yardım taleplerinin önemli bir nedenidir. Özellikle hane reisi dışında evin geçimine herhangi bir katkının olmaması, yükün büyük bir kısmının hane reisinin üzerinde olması ve ailenin yaşamını idame ettirebilmede güçlüklerle karşılaşma olasılığını arttırmaktadır.

Tablo 34: Sosyal Yardımlar Dâhil Hane Halkı Aylık Gelir Durumu

	Frekans	Yüzde %	Kümülatif %
Hiç geliri yok	43	22,63	22,63
150 TL'den az	27	14,21	36,84
150-250 TL arası	38	20	56,84
251-500 arası	46	24,21	81,05
501-750 arası	20	10,53	91,58
751-1000 TL arası	4	2,10	93,68
1001-1500 TL arası	0	0	
1501-2000 TL arası	0	0	
Bilmiyor	11	5,79	99,47
Diğer (belirtiniz).....	1	0,53	100,00
Toplam	190	100,00	

Sosyal yardımlar ile birlikte hane halklarının aylık gelirlerinin incelenmesi konumuz açısından önem arz etmektedir. Ortaya çıkan sonuçlarda görülmektedir ki, sosyal yardımların hane gelirlerine katkısı azımsanacak seviyededir. Dolayısıyla sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakıfları tarafından yapılan sosyal yardımların sürdürülebilirliği konusu tekrar gündeme gelebilmektedir. Tabloda özellikle sosyal yardımlar dâhil aylık hiç geliri olmayanların yüksekliği düşündürücüdür. Bu husus akla, sosyal yardımların toplumu tembelliğe sevk edebilme ihtimalini getirmektedir. Bu sebeple yardımların aktif politikalarla desteklenmesi önemlidir.

3.3.6.2. Sosyal Yardım Programları ve Proje Destekleri

Tablo 35: Aile Yardımı Alanların Hane Tipine Göre Dağılımı

	Frekans	Yüzde (%)	Kümülatif %
Tek Kişi	15	8,52	8,52
Tek Ebeveynli Aile	28	15,90	24,42
Çekirdek Aile (Anne-Baba-Çocuk)	81	46,03	70,45
Geniş Aile	52	29,55	100,00
Toplam	176	100,00	

Araştırmamız içerisinde aile yardımı alanların hane tipine göre dağılımına baktığımızda, % 46,03 oranı ile çekirdek aileler ilk sıradadır. Geniş ailelerin oranı % 29,55’dir. Tek ebeveynli ailelerin oranı % 15,90’dır. En küçük orana sahip hane tipi ise % 8,52’lik oranıyla tek kişilerdir.

Tablo 36: Eğitim Yardımı Alanların Hane Tipine Göre Dağılımı

	Frekans	Yüzde (%)	Kümülatif %
Tek Kişi	6	7,22	7,22
Tek Ebeveynli Aile	18	21,68	28,90
Çekirdek Aile (Anne-Baba-Çocuk)	47	56,63	85,53
Geniş Aile	12	14,47	100,00
Toplam	83	100,00	

Araştırma kapsamında eğitim yardımlarından faydalananları hane tipine göre incelediğimizde, çekirdek ailelerin % 56,63’lük oranla ilk sırada olduğunu görmekteyiz. Tek ebeveynli ailelerin oranı % 21,68; geniş ailelerin oranı % 14,47’dir.

Tablo 37: Sağlık Yardımı Alanların Hane Tipine Göre Dağılımı

	Frekans	Yüzde (%)	Kümülatif %
Tek Ebeveynli Aile	8	14,03	14,03
Çekirdek Aile (Anne-Baba-Çocuk)	36	63,16	77,19
Geniş Aile	13	22,81	100,00
Toplam	57	100,00	

Sağlık yardımı alanları hane tipine göre ayırdığımızda benzer oranları görmekteyiz. Çekirdek ailelerin oranı % 63,16, geniş ailelerin oranı % 22,81, tek ebeveynli ailelerin oranı ise % 14,03 bulunmaktadır.

Tablo 38: Aile Yardımlarından Faydalanma Durumu

	Frekans	Yüzde (%)	Kümülatif %
Evet	176	92,63	92,63
Hayır	14	7,37	100,00
Toplam	190	100,00	

Araştırma kapsamında sosyal yardım alanların % 92,63 gibi çok büyük bir kısmı, aile yardımlarından faydalanmaktadır. Aile yardımı almayanların oranı ise % 7,37'dir.

Tablo 39: Aile Yardımı Alanların Ne Tür Aile Yardımı Aldıkları

	Frekans	Yüzde (%)	Kümülatif %
Gıda	14	7,96	7,96
Yakacak	18	10,23	18,19
Barınma	3	1,70	19,89
Gıda+Yakacak	122	69,33	89,22
Gıda+Barınma	9	5,11	94,33
Yakacak+Barınma	3	1,70	96,03
Hepsi	7	3,97	100,00
Toplam	176	100,00	

Aile yardımı alanların ne tür yardım aldıklarını incelediğimizde ise gıda ve yakacak yardımlarını birlikte alanların oranının % 69,33 ile en yüksek olduğunu görmekteyiz.

Tablo 40: Aile Yardımı Alanların Aldıkları Yardımların Yaşamlarını Rahatlatma Durumu

	Frekans	Yüzde (%)	Kümülatif %
Kesinlikle Hayır	11	6,25	6,25
Hayır	52	29,54	35,79
Kararsızım	34	19,32	55,11
Evet	68	38,64	93,75
Kesinlikle Evet	11	6,25	100,00
Toplam	176	100,00	

Aile yardımı alanların % 38,64'lük kısmı, aile yardımlarının yaşamlarını rahatlatıp rahatlatmadığı sorusuna evet yanıtını vermişlerdir. % 6,25'lik kısım ise kesinlikle evet yanıtını vermiştir. Bu yüzden çoğunluk, aldıkları aile yardımlarının yaşamlarını rahatlattığını ifade etmiştir. Hayır yanıtını verenlerin oranı % 29,54 iken, kesinlikle hayır yanıtını verenlerin oranı % 6,25 olarak gözlenmiştir. Kararsızların dağıtılmasıyla birlikte, aile yardımlarının yaşamlarını rahatlattığını söyleyenlerin oranı % 55, yaşamlarını rahatlatmadığını söyleyenlerin oranı ise % 45'dir. Oransal olarak rahatlatma durumları arasında çok büyük bir fark olmaması, yardımların nitelik ve nicelik olarak sorgulanabilmesini beraberinde getirebilmektedir.

Tablo 41: Aile Yardımı Alanların Aldıkları Yardımları Yeterli Bulma Durumu

	Frekans	Yüzde (%)	Kümülatif %
Kesinlikle Hayır	20	11,36	11,36
Hayır	71	40,34	51,7
Kararsızım	35	19,89	71,59
Evet	46	26,14	97,73
Kesinlikle Evet	4	2,27	100,00
Toplam	176	100,00	

Görüşülen kişilerden aile yardımı alanların, aldıkları aile yardımlarını yeterli bulup bulmadıkları sorusuna verdikleri cevaplar ise rahatlatma durumundan biraz daha farklıdır. Rahatlatma durumundan çoğunluk memnun iken, yeterlilik durumundan çoğunluk memnun değildir. Bunun sebebi olarak da sosyal yardımların arttırılmasının istendiği düşünülebilir. Bu da genelde istismar konusuyla paralel olarak gündeme gelen bir konudur. Bu yüzden sosyal yardım arzı, talebi ve yeterliliği konusunda uyumsuzluklar bir şekilde gündemden düşmeyecektir.

Tablo 42: Eğitim Yardımlarından Faydalanma Durumu

	Frekans	Yüzde (%)	Kümülatif %
Evet	83	43,68	43,68
Hayır	107	56,32	100,00
Toplam	190	100,00	

Eğitim yardımlarından faydalananların oranı % 56,32 iken, faydalanmayanların oranı % 43,68’dir.

Tablo 43: Eğitim Yardımı Alanların Ne Tür Eğitim Yardımı Aldıkları

	Frekans	Yüzde %	Kümülatif %
Şartlı Nakit Transferi Eğitim Yardımı (Nakit Yardım)	41	49,40	49,40
Yüksek Öğrenim için Nakdi Yardım	5	6,02	55,42
Öğr. İhtiyaç Yard. + ŞNT	33	39,76	95,18
Öğr. İhtiyaç Yard. + Yüksek Öğrenim Yard.	2	2,41	97,59
Hepsi	2	2,41	100,00
Toplam	83	100,00	

Eğitim yardımı alanların % 49,40'ı Şartlı Nakit Transferi eğitim yardımı almıştır. % 39,76'sı ise Öğrenci İhtiyaç Yardımı ve Şartlı Nakit Transferi Eğitim Yardımı'nı birlikte almıştır.

Tablo 44: Eğitim Yardımı Alanların Aldıkları Yardımların Yaşamlarını Rahatlatma Durumu

	Frekans	Yüzde %	Kümülatif %
Kesinlikle Hayır	6	7,23	7,23
Hayır	22	26,51	33,74
Kararsızım	18	21,69	55,43
Evet	33	39,75	95,18
Kesinlikle Evet	4	4,82	100,00
Toplam	83	100,00	

Eğitim yardımı alanların yaklaşık % 39,75'i, aldıkları eğitim yardımlarının yaşamlarını rahatlattığını ifade etmişlerdir. Yaşamlarını rahatlatmadığını söyleyenlerin oranı ise % 26,51'dir. Kararsızları ve kesin evet-hayır olarak ifade edenleri dağıttığımızda yaklaşık % 55 oranında bir rahatlatma durumu ortaya çıkmaktadır.

Tablo 45: Eğitim Yardımı Alanların Aldıkları Yardımları Yeterli Bulma Durumu

	Frekans	Yüzde %	Kümülatif %
Kesinlikle Hayır	8	9,64	9,64
Hayır	32	38,55	48,19
Kararsızım	15	18,07	66,26
Evet	27	32,53	98,79
Kesinlikle Evet	1	1,21	100,00
Toplam	83	100,00	

Eğitim yardımlarını yeterli bulma durumu da aile yardımlarında olduğu gibi rahatlatma durumundan farklı seyretmektedir. Yeterli bulanların oranı % 32,53 iken, yetersiz bulanların oranı % 38,55 bulunmaktadır.

Tablo 46: Sağlık Yardımından Faydalanma Durumu

	Frekans	Yüzde %	Kümülatif %
Evet	57	30	30
Hayır	133	70	100,00
Toplam	190	100,00	

Görüşülen kişilerden sağlık yardımı alanların oranı % 30, faydalanmayanların oranı ise % 70'dir.

Tablo 47: Sağlık Yardımı Alanların Ne Tür Sağlık Yardımı Aldıkları

	Frekans	Yüzde %	Kümülatif %
Sağlık Yardımı (Tedavi Destek, İlaç, Tıbbi Malzeme, Cihaz)	34	59,65	59,65
Şartlı Nakit Transferi Sağlık Yardımı (Nakit Yardım)	18	31,58	91,23
Sağlık Yardımı+ ŞNT Sağlık	5	8,77	100,00
Toplam	57	100,00	

Sağlık yardımı alanların % 59,65'i aynı sağlık yardımı hizmetlerinden faydalanmakta iken, % 31,58'i Şartlı Nakit Transferi sağlık yardımı almaktadır. Her ikisinden de faydalananların oranı % 8,77'dir.

Tablo 48: Sağlık Yardımı Alanların Aldıkları Yardımların Yaşamlarını Rahatlatma Durumu

	Frekans	Yüzde %	Kümülatif %
Kesinlikle Hayır	3	5,26	5,26
Hayır	11	19,30	24,56
Kararsızım	13	22,81	47,37
Evet	25	43,86	91,23
Kesinlikle Evet	5	8,77	100,00
Toplam	57	100,00	

Sağlık yardımı alanların kararsızların dağıtılmasıyla birlikte yaklaşık % 65'i, aldıkları sağlık yardımlarının yaşamlarını rahatlattığını ifade etmişlerdir. % 35' i ise aksi bir görüş belirtmişlerdir.

Tablo 49: Sağlık Yardımı Alanların Aldıkları Yardımları Yeterli Bulma Durumu

	Frekans	Yüzde %	Kümülatif %
Kesinlikle Hayır	5	8,77	8,77
Hayır	24	42,11	50,88
Kararsızım	12	21,05	71,93
Evet	16	28,07	100,00
Toplam	57	100,00	

Sağlık yardımlarını yeterli bulma durumu da aile ve eğitim yardımlarına benzer bir yapı sergilemektedir. Kararsızların dağıtılmasıyla birlikte sağlık yardımlarından faydalananların yaklaşık % 61,5'i, sağlık yardımlarının yeterli olmadığını belirtmişlerdir. Aksini belirtenlerin oranı ise yaklaşık % 39,5 olarak gözlenmiştir.

Tablo 50: Özel Amaçlı Yardımlardan (Aşevleri + Diğer) Faydalanma Durumu

	Frekans	Yüzde %	Kümülatif %
Evet	64	33,68	33,68
Hayır	126	66,32	100,00
Toplam	190	100,00	

Yapılan araştırmada, özel amaçlı yardımlardan faydalananların oranı % 66,32, faydalanmayanların oranı ise % 33,68 olarak gerçekleşmiştir.

Tablo 51: Özel Amaçlı Yardım (aşevleri + diğer) Alanların Aldıkları Yardımların Yaşamlarını Rahatlatma Durumu

	Frekans	Yüzde %	Kümülatif %
Hayır	12	18,75	18,75
Kararsızım	11	17,19	35,94
Evet	37	57,81	93,75
Kesinlikle Evet	4	6,25	100,00
Toplam	64	100,00	

Özel amaçlı yardımlardan faydalananların kararsızların dağıtılmasıyla beraber yaklaşık % 72,5'i yaşamlarını rahatlattığını ifade ederken, yaklaşık % 27,5'i aksini ifade etmişlerdir.

Tablo 52: Özel Amaçlı Yardım Alanların Aldıkları Yardımları Yeterli Bulma Durumu

	Frekans	Yüzde %	Kümülatif %
Kesinlikle Hayır	1	1,56	1,56
Hayır	17	26,56	28,12
Kararsızım	14	21,88	50
Evet	32	50	100,00
Toplam	64	100,00	

Yine kararsızların dağıtılmasıyla özel amaçlı yardımlardan faydalananların yaklaşık % 61'i aldıkları yardımların yeterli olduğunu ifade etmişlerdir. Yaklaşık % 39'u aksini belirtmişlerdir. Özel amaçlı yardımlardan faydalananların genel itibariyle yardımları yeterli bulduklarını dile getirmişlerdir.

Tablo 53: Proje Destek Yardımlarından Faydalanma Durumu

	Frekans	Yüzde %	Kümülatif %
Evet	6	3,16	3,16
Hayır	184	96,84	100,00
Toplam	190	100,00	

Araştırma kapsamında görüşülen kişilerden proje yardımlarından faydalananların oranı % 3,16 gibi çok küçük bir orandır. Proje yardımlarından faydalanmak için prosedürlerin olması, büyük kesimlerin proje destek yardımlarından haberdar olmaması gibi sebepler bu oranın küçük kalmasına neden olabilmektedir.

Tablo 54: Proje Destek Yardımı Alanların Aldıkları Yardımların Yaşamlarını Rahatlatma Durumu

	Frekans	Yüzde %	Kümülatif %
Hayır	1	16,67	16,67
Evet	3	50	66,67
Kesinlikle Evet	2	33,33	100,00
Toplam	6	100,00	

Proje destek yardımı alan 6 kişiden 3'ü aldıkları yardımın yaşamlarını rahatlattığını ifade etmiştir. 2 kişi ise bunu kesin bir ifade ile dile getirmiştir. Dolayısıyla proje yardımlarından memnun kalanların oranını % 83,33 olarak belirtebiliriz.

Tablo 55: Proje Destek Yardımı Alanların Aldıkları Yardımları Yeterli Bulma Durumu

	Frekans	Yüzde %	Kümülatif %
Hayır	1	16,67	16,67
Evet	3	50	66,67
Kesinlikle Evet	2	33,33	100,00
Toplam	6	100,00	

Proje destek yardımı alan kişiler aldıkları yardımların yeterli olup olmadığı sorusuna da aynı yanıtları vermişlerdir. Bu yüzden oranlar aynı şekilde ortaya çıkmıştır.

Tablo 56: Görüşülen Kişilerin Yardım Aldıkları SYDV'yi Tanıma Durumları

	Frekans	Yüzde %	Kümülatif %
Evet tanıyorum	171	90	90
Kısmen tanıyorum	7	3,68	93,68
Hayır tanımıyorum	12	6,32	100,00
Toplam	190	100,00	

Araştırma kapsamında görüşülen kişiler % 90 oranında yardım aldıkları SYDV'yi tanımaktadırlar. Kısmen tanıdıklarını belirtenlerin oranı % 3,68 iken, tanımadıklarını belirtenlerin oranı ise % 6,32'dir.

Tablo 57: Sosyal Yardım Alınma Durumundan Nasıl Haberdar Olunduğu Durumu

	Frekans	Yüzde %	Kümülatif %
Muhtardan	36	18,95	18,95
İmamdan	14	7,37	26,32
Akraba/komşu/tanıdıklardan	112	58,95	85,27
TV-radyo	8	4,21	89,48
Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları	20	10,52	100,00
Toplam	190	100,00	

Görüşülen kişiler sosyal yardımlardan çeşitli kanallar vasıtasıyla haberdar olmuşlardır. Bu kanallardan akraba/komşu/tanıdıklardan haberdar olduklarını söyleyenlerin oranı % 58,95 ile en yüksek çıkmıştır. Muhtardan haberdar olduklarını belirtenlerin oranı %18,95, vakfın kendisinden haberdar olduklarını belirtenlerin oranı % 10,52, imam kanalıyla haberdar olduklarını söyleyenlerin oranı % 7,37 ve TV-radyo sayesinde öğrendiklerini ifade edenlerin oranı ise % 4,21 olarak gözlenmiştir.

Tablo 58: Görüşülen Kişilerin Başka Kurumdan Yardım Alma Durumları

	Frekans	Yüzde %	Kümülatif %
Hayır Almıyorum	163	85,79	85,79
Evet Alıyorum	27	14,21	100,00
Toplam	190	100,00	

Araştırmada, görüşülen kişilere vakıf dışında herhangi bir kurumdan yardım alıp almadıkları sorulmuştur. Yardım alan kişilerin % 85,79’u başka bir kurumdan yardım almadıklarını belirtmişlerdir. % 14,21’i ise vakıf dışında başka kurum veya kuruluşlardan yardım aldıklarını ifade etmişlerdir.

3.3.6.3. Çeşitli İstatistiksel İlişkiler

Tablo 59: Görüşülen Kişilerin Öğrenim Durumları ile Çalışma Durumları Arasındaki İstatistiksel İlişki

			Görüşülen Kişilerin Eğitim Durumuna Göre Dağılımı					Toplam
			Okur yazar değil	Okur yazar	İlköğretim mezunu	Lise ve dengi mezunu	Üniversite mezunu	
Görüşülen kişilerin şu an çalışma durumları	Evet	Sayı	7	8	21	9	2	47
			14,89 %	17,02 %	44,68 %	19,16 %	4,25 %	100 %
	Çalışmıyor	Sayı	70	41	22	10	0	143
			48,95 %	28,67 %	15,39 %	6,99 %	0 %	100 %
Toplam			77	49	43	19	2	190
$p < 0,05$								

Kişilerin eğitim durumları ile çalışma durumları arasında istatistiksel anlamlılık vardır ($p<0.05$). Gerçekten de eğitim düzeyi arttıkça, bireylerin istihdam piyasasına daha kolay dâhil olabildiklerini görmekteyiz. Eğitim düzeyi daha düşük bireyler ise ne yazık ki istihdam piyasalarından uzak kalabilmekte, dolayısıyla herhangi bir gelir elde edememektedirler.

Araştırmada, görüşülen kişilerden çalışmayanların durumunu incelediğimizde, eğitim ile istihdam durumları arasındaki uyumlu ilişkiyi görebilmekteyiz. Çalışmayan durumdaki kişilerden % 48,95'i okuma yazma bilmemektedir. % 28,67'si okur-yazar olmasına rağmen herhangi bir okul bitirmemiştir. % 15,39'u ise ilköğretim mezunu bulunmaktadır. Lise ve dengi mezunu olanların oranı ise % 6,99 olarak gözlenmiştir. Sonuç olarak eğitimin, istihdam ve dolayısıyla yoksullukla mücadele açısından ne kadar önemli olduğunu bir kez daha gözlemleyebiliyoruz.

Tablo 60: Yardımlar Dâhil Hane Halkı Aylık Gelir Durumu ve Hane Halkı Büyüklüğü

			Hane Halkı Büyüklüğü					Toplam
			1-3 kişi	4-6 kişi	7-9 kişi	10-12	13 ve üzeri	
Yardımlar Dâhil Hane Halkı Aylık Gelir Durumu	Hiç Geliri Yok	Sayı	20 46,51 %	18 41,86 %	5 11,63 %	0 0 %	0 0 %	43 100 %
	150 TL ‘den Az	Sayı	23 85,18 %	4 14,82 %	0 0 %	0 0 %	0 0 %	27 100 %
	150-250 TL	Sayı	8 21,05 %	19 50 %	6 15,79 %	5 13,16 %	0 0 %	38 100 %
	251-500 TL	Sayı	12 26,09 %	24 52,17 %	7 15,22 %	3 6,52 %	0 0 %	46 100 %
	501-750 TL	Sayı	9 45 %	11 55 %	0 0 %	0 0 %	0 0 %	20 100 %
	751-1000 TL	Sayı	2 50 %	1 25 %	0 0 %	0 0 %	1 25 %	4 100 %
	1001-1500 TL	Sayı	0 0 %	0 0 %	0 0 %	0 0 %	0 0 %	0 0 %
	1501-2000 TL	Sayı	0 0 %	0 0 %	0 0 %	0 0 %	0 0 %	0 0 %
	Bilmiyor	Sayı	0 0 %	2 18,19 %	5 45,45 %	4 36,36 %	0 0 %	11 100 %
	Diğer	Sayı	1 100 %	0 0 %	0 0 %	0 0 %	0 0 %	1 100 %
Toplam		Sayı	75 39,47 %	79 41,58 %	23 12,10 %	12 6,32 %	1 0,53 %	190 100 %

Yardımlar dâhil hane halkı aylık gelir durumu ile hane halkı büyüklüğü arasında istatistiksel olarak anlamlılık saptanmamıştır. ($P>0.05$) Görüşülen kişilerin

hane halkı büyüklükleri arttıkça hanelerin aylık gelirlerinde uyumlu bir artış veya azalış gözlenmemiştir. Bunun sebebi olarak da alınan yardımların yeterli bulunması, hanenin diğer üyelerinin çalışma yaşından ve gücünden uzak bulunması gibi faktörleri belirtebiliriz.

Tablo 61: Görüşülen Kişilerin Öğrenim Durumları ile Yardımlardan Duydukları Genel Memnuniyet Durumları Arasındaki İstatistiksel İlişki

			Görüşülen Kişilerin Eğitim Durumuna Göre Dağılımı					Toplam
			Okur-yazar değil	Okur yazar	İlköğretim mezunu	Lise ve dengi mezunu	Üniversite mezunu	
Yardımlardan duyulan genel memnuniyet durumları	Memnun	Sayı	48	33	36	7	0	124
			62,33 %	67,34 %	83,72 %	26,31 %	0 %	100 %
	Memnun değil	Sayı	29	16	7	12	2	66
			37,67 %	32,66 %	16,28 %	73,69 %	100 %	100 %
Toplam			77	49	43	19	2	190
<i>p<0,05</i>								

Kişilerin eğitim durumları ile sağlanan yardımlardan genel memnuniyet durumlarına bakıldığında istatistiksel anlamlılık gözlenmiştir ($p<0.05$). Eğitim düzeyi arttıkça, bireylerin genel memnuniyet durumlarının azaldığı sonucu karşımıza çıkmıştır. Bu da eğitim düzeyi daha yüksek olan bireylerin yaşam beklentilerinin daha yüksek olabileceği izlenimini vermektedir.

Tablo 62: Hane Halkı Tipleri ve Yardımlardan Duydukları Genel Memnuniyet Durumları Arasındaki İstatistiksel İlişki

			Hane Halkı Tipi			
			Tek kişi	Tek Ebeveynli Aile	Çekirdek Aile	Geniş Aile
Yardımlardan duyulan genel memnuniyet durumları	Memnun	Sayı	5	26	67	36
			83,33 %	74,28 %	75,28 %	60 %
	Memnun değil	Sayı	1	9	22	24
			16,67 %	25,72 %	24,72 %	40 %
Toplam			6	35	89	60

Hane halkı tipi ile sağlanan yardımlardan genel memnuniyet durumları incelendiğinde; hane halkı birey sayısı azaldıkça hanelerin genel memnuniyet durumlarının arttığı sonucu karşımıza çıkmıştır. Bu da geniş ailelerde birey sayısının fazla olması nedeniyle gereksinimlerin yeterince karşılanamadığını düşündürmektedir.

SONUÇ

Yoksullukla mücadelede planlı politikaların yürütülmesi 19. yüzyılda başlamış ve günümüzde de halen devam etmektedir. Yoksulluğun sıfıra indirilmesi mümkün olmadığı için yoksullukla mücadeleye dönük programlar ancak etkilerini hafifletmeye çalışmaktadırlar. Bu yüzden yoksullukla mücadelede aktif araçlar çok önemlidir. Özellikle ekonomik ve mali politikalar yoksulluğun ortaya çıkışını önlemeye çalışmaktadır. Bu durumu, özellikle gelir dağılımındaki adaletsizliklere karşı yeniden dağıtım sürecinde yapılan müdahalelerde görmekteyiz.

Sosyal güvenlik ve uygulamadaki araçları olan sosyal sigorta, sosyal hizmetler ve sosyal yardımlar, yoksullukla mücadelede başvuru olan diğer önemli kaynaklardır. Sosyal sigorta, yoksullukla mücadelede sürdürülebilir olma avantajını içerisinde taşıyarak sosyal güvenliğin kurumsal ve finansal açıdan en güçlü olanıdır. Sosyal hizmetler, sosyal sigortanın bir nevi eksik yanlarını tamamlayan, yine sosyal güvenliğin önemli bir aracı konumundadır. Sosyal yardımlar da, özellikle sosyal güvenceden yoksun, ihtiyaç sahibi bireylere ulaşmada kilit bir rol üstlenmektedir. Devletler, uluslararası sistemde politikaları üreten başat aktörler olarak sosyal yardımlarda birincil role sahip olsalar da, özellikle küreselleşme sonrası neoliberal ekonomik ve siyasal paradigmanın hakim paradigma halini almasıyla çeşitli sivil toplum örgütlerinin de alana dahil olduğunu görmekteyiz.

Sosyal yardım ve hizmetler alanında yasa ve örgütlerin çokluğuna karşılık yoksulluk ve sosyal yardım ölçütlerine ilişkin net tanımların olmaması hizmet tekrarı, verimsizlik, hatta zaman zaman keyfi uygulamalara neden olabilmektedir. Başka pek çok alanda olduğu gibi, sosyal yardım ve hizmetlerde de işbirliği ve koordinasyon eksikliği kendini göstermektedir. Ayrıca sosyal yardımlardan yararlananlara ilişkin merkezi bilgi ağının olmaması kaynak israfına, hizmetlerin tekrarına ve sosyal yardımların parçalı ve dağınık bir nitelik taşımasına neden olmaktadır.

Sosyal korumada güçlü ve kurumsal bir kimlik yaratılamamış olması, yoksullukla mücadelede süreklilik arz eden bir yapının meydana getirilememesine sebep olmaktadır. Dünya’da yaygın olarak uygulanan, kurumsal niteliği mevcut, vatandaşlık hakkından doğan ve kaynağı da vatandaşlardan alınan vergilerden finanse edilen temel bir vatandaşlık geliri sisteminin mevcut olmaması büyük oranda süreksizliği doğurmaktadır. Avrupa’daki sosyal koruma, sosyal sigortalar ile yeniden dağıtımda kullanılan bazı argümanları bir arada kullanarak, muhtaç durumda bulunan vatandaşların yaşam koşulları üzerinde olabildiğince iyileştirme sağlayabilirken, Türkiye’de bu durumu ne yazık ki görememekteyiz. Yoksulluk profili, kullanılan araçlar ve belki de en önemlisi bakış açısındaki önemli farklılık, yoksulluğa karşı etkinlikte gerekli iyileştirmeyi sağlayamamaktadır.

Türkiye’de yoksulluk oranlarındaki nispi yükseklik ve devamlılık birçok faktörün aynı anda değerlendirilmesi gerektiği düşüncesini de beraberinde getirmektedir. Yoksulluğun azaltılması amacıyla ekonomik büyümenin sağlanması, istihdamın genişletilmesi gibi politikaların yanı sıra sosyal devlet anlayışında da yapısal bir değişikliğin şart olduğu göze çarpmaktadır.

Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları, Türkiye’de yoksullukla mücadelede aktif şekilde varlığını sürdürmektedir. Her il ve ilçede örgütlenmiş bulunan vakıflar kanalıyla sosyal yardımlar ihtiyaç sahiplerine ulaştırılmaktadır. Kamusal sosyal yardımın önemli bir ayağını oluşturan vakıflar, ülkemizde yoksulluk oranının da yüksekliğinden dolayı sıkça tartışma konusu olmaktadır. Bu da, sosyal yardımların ve dolayısıyla vakıfların, politika bağlamında sorgulanmasına zemin hazırlamaktadır.

Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarına yönelik eleştiriler farklı noktalarda toplanmaktadır. Vakıflar, pek çok ihtiyaç sahibi tarafından son çare olarak algılanmakta ve bu kesimleri tembelliğe alıştırabilmektedir. Bu yüzden vakıf yardım programlarının ya da proje desteklerinin aktif politikalarla ele alınma zorunluluğu doğmaktadır. Bilhassa eğitim ve istihdam projelerinin desteklenmesi hayati bir önem taşımaktadır. Ancak bu şekilde uzun ömürlü bir sosyal yardım sisteminin varlığından bahsedebiliriz.

Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarının düzeltilmesi gereken önemli sorunlarının yanında birçok avantaja da sahip oldukları gözden kaçırılmamalıdır. Gerçekten de vakıfların çok geniş bir ağa sahip olması muhtaç vatandaşların ihtiyaçlarına en hızlı şekilde reaksiyon gösterebilmesini sağlamaktadır.

Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarının, ülkemizde yoksullukla mücadelede gerek kurumsal yapılarının sağlamlaşması gerekse de finansal kaynaklarının güçlenmesi sebebiyle etkinlikleri oldukça artmıştır. Ülkemizde her il ve ilçede kurulan Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarının özellikle yoksulluk içerisinde bulunan kesime yakınlığı, yoksullukla savaşmada önem derecelerinin artmasını ve kaynakların verimli kullanılmasını sağlamıştır. Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları devletin yoksulluk sorununa farklı bir bakışının da yansımasıdır. Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları sayesinde en uzak bölgelere ve bu bölgelerde yaşayan ihtiyaç sahiplerine yardımlar aktarılabilmektedir.

Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarının sorunları ile ilgili pek çok öneri de gündeme gelmektedir. Özellikle her yardım talep edene değil, gerçek ihtiyaç sahiplerine yardım yapılması önemli bir husustur. Bunun içinde özellikle tespite dayalı çalışmalar daha organize, etkin ve uzmanlığa dayalı hale getirilmeli, etkin bir veri tabanı oluşturulmalı ve yardımlar objektif ölçütlere göre dağıtılmalıdır.

SYDV'ler tarafından yapılan yardımlarda, klientalist politikalardan kaçınılmalıdır. Vakıflar, gerek organizasyonel yapısı itibariyle gerekse yardımları sunuş biçimiyle, siyasetin her türlü bileşeninden arındırılmış olarak faaliyetlerine sürdürmelidir. Devlet ve kurumlar eşit dağıtıcı konumunda bulunarak sosyal devlet anlayışının bir gereği olan sosyal yardımları bir hak olarak görüp, o şekilde sunmalıdır.

Kırklareli Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı da Türkiye'de Kırklareli İli Merkez İlçesi'nde sosyal yardım faaliyetlerini üreten bir kamu kurumudur. Yaklaşık 335 bin nüfusa sahip olan Kırklareli, iller arası sosyo-

ekonomik gelişmişlik kıstaslarına göre ön sıralarda bulunmaktadır. Merkez ilçesi ise son nüfus sayımına göre yaklaşık 62 bin nüfusa sahip bulunmaktadır.

Orta yaş nüfusunun geniş bir orana sahip olması sebebiyle Kırklareli’de işgücüne katılım da yüksektir. Ancak uzun vadede düşünüldüğünde giderek yaşlanan nüfus Kırklareli için bir tehlike arz etmektedir. Dünya’da ve Türkiye’de çok da uzak olmayan bir zamanda önemli bir tehlike durumunda olacak yaşlanma sorununun, sosyal güvenlik ve yöntemlerini derinden etkileyeceği bilinmektedir. Dolayısıyla, yaşam boyu öğrenmeye ihtiyaç bulunmaktadır. Toplum nezdinde erken bir bilincin mutlaka yaratılması gerekmektedir.

Kırklareli Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı 1986 yılında kurulmuş olup 3294 sayılı kanunla kurulmuştur. Vakıf, uzmanlarının ihtiyaç sahibi olarak tespit ettiği kişilere aile destek yardımları adı altında gıda, yakacak ve barınma yardımları temin etmektedir. Eğitim yardımları adı altında şartlı nakit transferi eğitim yardımları ve pek çok ayni yardımda bulunmaktadır. Sağlık yardımları adı altında şartlı sağlık yardımları gibi nakdi yardımların yanı sıra tedavi destekleri ve engelli ihtiyaç yardımları gibi ayni sosyal yardımlar da sağlamaktadır. Özel amaçlı yardımlar adı altında ise aşevleri tarafından muhtaç vatandaşlara sıcak yemek verilmekte, terör veya çeşitli afetlerden zarar gören yoksullara ise fondan destek verilmeye çalışılmaktadır.

Kırklareli Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı aynı zamanda Proje Destek Yardımları adı altında çeşitli projelere kaynak sağlamaya çalışmaktadır. Bu sayede, toplum içerisinde çıkan projelere uzman yardımlarıyla nitelik kazandırılmakta ve projelerin hayata geçmesine katkıda bulunmaktadır. Kırklareli Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı, Sosyal Riski Azaltma Projesi’nin, Şartlı Nakit Transferi ve Yerel Girişimler bileşenleri kapsamındaki projelere destek vermektedir. Şartlı Nakit Transferi ile hem sosyal yardım faaliyetleri hem de çeşitli projelerin hayata geçirilmesi için belirli şartlar altında nakdi destek sağlarken, Yerel Girişimler adı altında Toplum Merkezi Projesi, Kapalı Cezaevi Elektrik Eğitim Projesi, Köy Yolları Ağaçlandırma ve Bakımı Projesi, Engelli ve Ailelerine Psiko-Sosyal Destek Projesi gibi çeşitli amaçları olan projelere destek sunulmaya

çalışılmaktadır. Projelerin başlıca hedefleri, geçici de olsa istihdam yaratmaya çalışmak, yoksul vatandaşların gelire kavuşmasını sağlamak ve özellikle çalışma bilincinin yerleşmesine katkıda bulunmaktır.

Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları tarafından yürütülen sosyal yardımların ve proje desteklerinin, yoksul hanelerin yaşamları üzerindeki etki ve değişimlerini incelemek ve vakıfların yoksullukla savaşındaki rolünü belirlemek amacıyla saha araştırması yapılmıştır. Saha araştırması, Kırklareli Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfından yardım alan 190 kişilik bir örneklem üzerinde yapılmıştır. Araştırmada kantitatif araştırma tekniklerine başvurulmuştur. Hazırlanan anket ile birlikte, yüz yüze görüşmeler yapılmıştır. Başlıca amaç, Kırklareli Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı tarafından sunulan sosyal yardım ve proje desteğinden faydalananların, aldıkları yardımlara yönelik görüşlerini ortaya çıkarmaktır.

Araştırmada gerekli verileri elde edebilmek için Kırklareli Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı'nın kayıtlarının incelenmesiyle elde edilen bilgilerden ve yardım alanlara uygulanan görüşme formu sonuçlarından yararlanılmıştır. Ayrıca örnekleme giren ihtiyaç sahiplerinin vakıftaki verileri de araştırmaya dâhil edilmiştir.

Kırklareli Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı tarafından yoksullara yönelik yapılan sosyal yardım faaliyetleri ile ilgili yaptığımız saha araştırmasında pek çok önemli sonuçla karşılaştık. Olumlu ve olumsuz karakter taşıdığını düşündüğümüz bazı sonuçlar, belirli çıkarımlarda bulunmamızı da beraberinde getirmiştir.

Görüşülen kişilerin cinsiyete göre dağılımı, erkekler % 55,79, kadınlar % 44,21 şeklinde gerçekleşmiştir. Yaş grupları itibariyle, araştırma kapsamında en çok, 35-44 arası yaş grubu sosyal yardımlardan faydalanmaktadır. Onu, oran olarak, 65 yaş ve üstü bireyler izlemiştir. Görüşülen kişilerin medeni durumlarına göz attığımızda, % 57,37'sinin evli, % 22, 10'unun eşlerinin vefat etmiş olduğunu görmüş bulunmaktayız.

Sosyal güvence durumları itibariyle % 80'inin herhangi bir sosyal güvencesi bulunmamaktadır. Bu da yardımların dağıtımında adil davranılıp davranılmadığı konusunda fikir sahibi olmamız açısından önemli bir bulgu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Görüşülen kişilerin çalışma durumlarını incelediğimizde olumsuz bir tabloyla karşılaşmaktayız. Araştırma kapsamındaki bireylerin, % 75,25'i çalışmamaktadır. Neden çalışmadıkları sorusunu yönelttiğimizde, % 30,77 oranında ev hanımlarının, % 26,58 oranında iş bulamamış kişilerin, % 18,18 oranında sağlık sorunu yaşayanların, % 10,49 oranında da bedensel engellilerin olduğunu görmekteyiz. Çalışmayan diğer bireyler ise emekli ve mevsimlik işlerde çalışanlar olarak karşımıza çıkmıştır.

Araştırma kapsamında, görüşülen kişilerin çalışma süreleri ile ilgili topladığımız bilgiler ne yazık ki olumsuz bir karakter taşımaktadır. Hiç çalışmayanların oranı % 31,47 gibi çok büyük bir orana denk gelmiştir. Özellikle ev hanımlarının bu oran içerisinde kendilerine yer bulmaları olumsuzluğu biraz olsun giderebilse de, çalışma yaşında ve gücünde olup da çalışmayanlar da sayıları az denemeyecek kadar bu oran içerisinde bulunmaktadırlar. Bu yüzden, sosyal yardımların insanları tembelliğe sevk edebildiği gözlemlenmiştir. Bu konuda, özellikle toplum nezdinde bir farkındalık yaratılması büyük önem taşımaktadır. İstihdam amaçlı eğitim projelerinin desteklenmesi, üzerinde durulması gereken diğer önemli konudur.

Görüşülen kişilerin dışında haneye gelir getiren kişileri incelediğimizde yine olumlu bir tabloyla karşılaşmıyoruz. % 44,73 oranında görüşülen kişi dışında haneye gelir getiren başka bir kişi bulunmamaktadır.

Aile yardımlarından, eğitim yardımlarından, sağlık yardımlarından ve özel amaçlı yardımlardan faydalanma durumlarını, faydalanan bireylerin aldıkları yardımların yaşamlarını rahatlatma durumlarını ve aldıkları yardımları yeterli bulma durumlarını incelediğimizde, sonuçlar nispeten olumlu karakterlere sahip bulunmaktadır. Aile yardımlarından faydalananların oranı % 92,63 gibi çok büyük

bir oran şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Eğitim yardımlarından faydalananların oranı % 56,32, sağlık yardımlarından faydalananların oranı % 30, özel amaçlı yardımlardan faydalananların oranı ise % 33,68'dir.

Görüşülen kişilerin aldıkları yardımların yaşamlarını rahatlatma durumlarını incelediğimizde, aile yardımı alan kişilerin yaklaşık % 56'sı, eğitim yardımı alanların yaklaşık % 55'i, sağlık yardımı alanların yaklaşık % 65'i, özel amaçlı yardım alanların yaklaşık % 72,5'i, aldıkları yardımların yaşamlarını rahatlattığını ifade etmişlerdir. Bu da Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları tarafından yapılan sosyal yardımların olumlu bir geri dönüşü olarak karşımıza çıkmaktadır. Yeterli bulma durumları olumluluk açısından yüksek seyretmekle birlikte, rahatlatma durumlarına göre oransal açıdan daha düşük şekilde seyretmiştir. Bunun sebebi de sosyal yardımların nicel ve nitel olarak arttırılmasının arzu edilmesidir. İstismar konusunun böylesine bir girişimin hemen ardından gündeme gelmesi de potansiyeldir. Dolayısıyla dengenin olabildiğince sağlanmasında fayda bulunmaktadır; ancak mutlak bir dengenin yaratılması mümkün gözükmemektedir.

Proje yardımlarından faydalananların oranı % 3,16'dır. Çeşitli prosedürlerin olması, geniş kesimlerin proje yardımlarından haberdar olmaması gibi sebepler bu oranı doğurmaktadır. Proje destek yardımı alanların yaklaşık % 83,33'ü, aldıkları proje desteklerinin hem yaşamlarını rahatlattığını hem de destekleri yeterli bulduklarını ifade etmişlerdir.

Görüşülen kişilerin yardım aldıkları vakfi tanıma durumlarına baktığımızda, % 90 oranında bir tanıma durumuyla karşılaşmaktayız. Haberdar olma kanallarını incelediğimizde ise, akraba-komşu-tanıdıklar kanalıyla haberdar olanların en yüksek olduğunu görüyoruz. Muhtardan ve vakfın kendisinden haberdar olanların oranı diğer önemli oranlar olarak karşımıza çıkmaktadır.

Sosyal yardımlar dâhil hane halklarının aylık gelir durumlarına göz attığımızda olumsuz bir tablo ile karşılaşmaktayız. Ortaya çıkan sonuçlarda sosyal yardımların hane gelirlerine katkısının azımsanacak seviyede olduğunu görmekteyiz. Özellikle, sosyal yardımlar dâhil aylık hiç geliri olmayanların oran itibarıyla

yüksekliği düşündürücü bir durumdur. Sosyal yardımlardan faydalanan, çalışma yaşı ve gücünde olup da çalışmayanlar orana dâhil olabileceğinden suiistimal olgusu bir kez daha akla gelebilmektedir.

Araştırma kapsamında görüşülen kişilerin eğitim durumlarıyla istihdam durumları arasında nasıl bir ilişki olabileceğinin öğrenilmesi amaçlanmıştır. Ortaya çıkan tabloda ise kişilerin eğitim durumları ile istihdam durumları arasında istatistiksel olarak bir anlamlılık olduğu gözlenmiştir. Eğitim düzeyi yükseldikçe, kişilerin istihdam edilebilirliği artmakta iken, eğitim düzeyi düşük olan kişilerin istihdam içerisinde daha az yer aldıkları sonucuyla karşılaşmaktayız.

Sonuç itibariyle araştırmamızda, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları'nın yoksullukla mücadelede çok önemli işlevleri sahip olduğunu görebiliyoruz. Toplum nezdinde giderek tanınan vakıfların, Türkiye'de sosyal yardımların yoksullara en yakın sosyal yardım yerleri oldukları söylenebilir.

Yoksulluk basit olarak ele alınabilecek bir konu olmadığından, basit genellemelere de gidilememektedir. Çünkü, etki alanı çok geniş bulunmaktadır. Dolayısıyla, sürdürülebilir bir yoksullukla mücadele için politikaların üretilmesi ve geliştirilmesi gerekmektedir. Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları, yoksullukla mücadelede önemli bir rol üstlenmektedir. Ancak, yoksullukla savaşında tek ve kesin çözüm değildir. Yoksulluğa mikro bir yaklaşımdır. Bu yüzden, yoksulluk sorununa makro bir bakış açısıyla yaklaşmakta yarar bulunmaktadır. Ancak, tek başına makro plan ve politikaların da yeterli olamayacağı aşikârdır. Çözüm ise ekonomik açıdan gerekli olan ile sosyal bakımdan arzu edilen arasında doğru dengenin bulunmasında yatmaktadır. Yalnızca bu denge bulunduğu ve ona riayet edildiği takdirde yoksullukla mücadele süreklilik arz edecek ve insanlar sürekli bir refaha kavuşabileceklerdir.

KAYNAKÇA

Aktan Coşkun Can ve Vural, “Yoksulluk: Terminoloji, Temel Kavramlar ve Ölçüm Yöntemleri,” **Yoksullukla Mücadele Stratejileri**, Ed. Coşkun Can Aktan, Ankara, Hak-İş Konfederasyonu Yayınları, 2002, s. 5.

Aktan Coşkun Can: “Yoksulluk Sorununun Nedenleri ve Yoksullukla Mücadele Stratejileri,” **Yoksullukla Mücadele Stratejileri**, Hak-İş Konfederasyonu, Ankara, 2002, s. 1.

Aktan ve Vural, “Gelir Dağılımında Adalet(Siz)lik ve Gelir Eşit(Siz)liği: Terminoloji, Temel Kavramlar ve Ölçüm Yöntemleri”, 2002, (Çevrimiçi) <http://www.canaktan.org/ekonomi/yoksulluk/birinci-bol/aktan-vuralgelirdagilimi.pdf>, 31 Aralık 2009.

Altan, Ömer Zühtü: **Sosyal Politika Dersleri**, Eskişehir, Anadolu Üniversitesi Yayınları, 2004.

Altay, Asuman: “Yoksulluk Sadece Devletin Sorunu Mu? Kamu Harcamaları Açısından Bir Değerlendirme”, **Sosyo Ekonomi**, Temmuz-Aralık 2005, s. 176.

Arıcı, Kadir: “Sosyal Güvenlik Kurumunun Yeni Yapısı ve İşleyiş Esasları,” **Yeni Düzenlemeler Çerçevesinde Sosyal Güvenlik Mevzuatı Semineri**, Ankara, Kamu-İş Yayınları, 2007, s. 40.

Arıcı, Kadir: “Yoksullukla Mücadele Aracı Olarak Sosyal Güvenlik: Türkiye’nin Öncelikli Sorunu Sosyal Yardım ve Sosyal Hizmetler Olmalıdır”, Ankara, IV. Aile Şurası, Aile ve Yoksulluk Bildirileri, Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı, Ed. Rahime Beder Şen, Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları, 2004, s. 258.

Arıcı, Kadir: **Sosyal Güvenlik Dersleri**, Ankara, Sargın Ofset, 1999.

Arın, Tülay: “Refah Devleti: Sosyal Güvenliğin Yoksulluğu,” **Neoliberalizmin Tahribatı 2**, Haz. Neşecan Balkan ve Sungur Savran, İstanbul, Metis Yayınları, 2004, s. 87.

Arın, Tülay: **Kriz, Devlet, İktisat ve Sosyal Güvenlik Politikaları, Seçilmiş Yazılar**, Der. Cengiz Arın, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 1. Bs., İstanbul, Ocak 2013.

Asker, Ali Ekber: “Belediyelerin Sosyal Hizmet ve Sosyal Yardım Faaliyetleri,” (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, S.B.E.), Ankara, 1997, s. 54-64.

Aydın, Murat: **Sosyal Politika ve Yerel Yönetimler**, Yedi renk Yayınları, 1. Bs., İstanbul, 2008.

Bildirici, Zeki: “Avrupa Birliğinde Yoksullukla Mücadele ve Türkiye’nin Uyum Sürecindeki Yeni Uygulamalar,” İstanbul, **T.C. İstanbul Üniversitesi S.B.E.** (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 2011, s. 130.

Blanpain, Roger: “The juridification of industrial relations: the role of labour law in a globalised economy,” **Global Industrial Relations**, Ed. Michael J. Morley, Patrick Gunnigle and David G. Collings, Routledge, 2006, London - New York p. 295-302.

Bozkuş, Ahsen Arıöz: “Genel Esaslarıyla Türk Hukuku’nda Vakıf Müessesesi ve Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları,” (Uzmanlık Tezi) **T.C. Başbakanlık, SYDGM**, Ankara, 2010, s. 122-124.

Buğra, Ayşe: **Kapitalizm, Yoksulluk ve Türkiye’de Sosyal Politika**, İletişim Yayınlar, 4. Bs., İstanbul 2010, s.219-220.

Bulut, Mehmet: “Sosyal Güvenlik Sistemlerinde Sosyal Yardım Yaklaşımı ve Türkiye’de Durum,” **Yardım ve Dayanışma Dergisi**, Ankara, C. 2, S. 3, Ocak-Haziran 2011, s. 62-63.

CDDK: “SYDGM Eylem ve İşlemlerine İlişkin Araştırma ve Denetleme Raporu,” (Çevrimiçi) <http://www.tccb.gov.tr/ddk/ddk20.pdf>, 16 Mayıs 2013.

Center for Economic and Social Inclusion: **Resident Participation, Social Cohesion and Sustainability in Neighborhood Renewal; Developing Best Practice Models**, University of New South Wales Press, Sidney, 2002, p.???

Cılga, İbrahim: “Türkiye’de Gelişme Sürecinde Sosyal Politikalar ve Sosyal Hizmetler,” **Avrupa Birliği Sürecinde Sosyal Hizmet Politikaları, Sosyal Hizmet Sempozyumu 2000**, Haz. İlhan Tomanbay, Ankara, Hacettepe Üniversitesi S.H.Y.O. Yay., 2002, s. 67.

Coşkun, Selim; Tireli, Münir: **Avrupa Birliği’nde Yoksullukla Mücadele Stratejileri ve Türkiye**, Nobel Yayınları, Birinci Basım, Mayıs 2008.

Çağlayan, Savaş: “ Göç ve Yoksulluk: Mutlak ve Doğrusal Olmayan Bir İlişki,” **Türkiye’de Yoksulluk Çalışmaları**, Der. Nurgün Oktik, Yakın Yayınları, 1. Bs., Ekim 2008, s. 302-303.

Çelik, Yusuf; Tatar, Fahreddin: “Sosyal Güvenlik Politikası,” **1980-2003 Türkiye’nin Dış, Ekonomik, Sosyal ve İdari Politikaları**, Ed. Turkut Göksu, Hasan Hüseyin Çevik, Abdülkadir Baharççek, Ali Şen, Ankara, Siyasal Yayınları, 1. Bs., Nisan 2003, s. 279.

Çengelci, Ethem: “Sosyal Refahın Gerçekleşmesinde Sosyal Yardımların Rol ve Önemi”, **Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksekokulu Dergisi**, C. 11, S. 1-2-3, 1993, s. 9-10.

Demirbilek, Sevda: **Sosyal Güvenlik Sosyolojisi**, İzmir, Legal Yayınları, s. 41.

Dilik, Sait: “Sosyal Güvenliğin Finansmanında Yansıma Olayı: Primler ve Devlet Katkıları,” **Kamu İş İş Hukuku ve İktisat**, C. VII, S.4, 2004, (Çevrimiçi) <http://www.kamu-is.org.tr/pdf/742.pdf>, 25.03.2013.

Dilik, Sait: “Sosyal Güvenlik ve Sosyal Hizmetler Arasındaki İlişkiler”, **Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi Dergisi**, C. XXXV, S. 1, s. 77.

Dilik, Sait: **Sosyal Güvenlik**, Ankara, Kamu-İş Yayınları, 1991.

DPT: “Sosyal Güvenlik Özel İhtisas Komisyonu Raporu,” Ankara, 2001, s. 1-11.

DPT: “Sosyal Hizmetler ve Yardımlar Özel İhtisas Komisyonu Raporu,” Ankara, 2001, s. 67-68.

DPT: “T.C. Ön Ulusal Kalkınma Planı (2004 – 2006),” Ankara, 2003, **(Çevrimiçi)**
<http://ekutup.dpt.gov.tr/plan/o-ukp.pdf>, 06 Mayıs 2012.

DPT: **Dokuzuncu Kalkınma Planı: Sosyal Güvenlik Özel İhtisas Komisyonu Raporu**, Ankara, DPT Yayınları, 2006.

Ekin, Nusret, Alper Yusuf, Akgeyik Tekin: **Türk Sosyal Güvenlik Sisteminde Arayışlar: Özelleştirme ve Yeniden Yapılanma**, İstanbul Ticaret Odası, Yayın No: 1999-69, Kasım 1999- İstanbul.

Elveren, Adem Yavuz: “Social Security Reform in Turkey,: A Critical Perspective,” **Review of Radical Political Economics**, **(Çevrimiçi)**
<http://rrp.sagepub.com/content/40/2/212>, 19 Aralık 2012.

Erdoğan, Seyhan: **Avrupa Birliği’nde Sosyal Koruma ve Sosyal İçerme**, Der. Berrin Ceylan Ataman, Türkiye’nin Adaylık Süreci’nde Avrupa Birliği İstihdam ve Sosyal Politikası, Siyasal Yayınevi, Aralık 2010.

Erol, Nihal: “Gelişmekte Olan Ülkelerde Yoksulluk Ve Yoksullukla Mücadele Politikaları,” (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) **Selçuk Üniversitesi SBE**, Konya, 2006, s. 94.

Ersöz, Halis Yunus: **Sosyal Politika Perspektifinden Yerel Yönetimler: İngiltere, İsveç ve Türkiye Örneği**, İstanbul, Filiz Kitapevi, 2004.

Esenyel, Caner: “Türkiye’de ve Dünya’da Şartlı Nakit Transferi Uygulamaları,” (Uzmanlık Tezi) Ankara, 2010, s. 9.

Eş M., Güloğlu Tuncay: “Bilgi Toplumuna Geçişte Kentlileşme ve Kentsel Yoksulluk; İstanbul Örneği,” **Bilgi Dergisi**, S.8, Değişim Yayınları, 2004/1, s. 5.

Gazete Trakya: (Çevrimiçi) http://www.gazetetrakya.com/Haber-Bu_proje_ozurlulerin_umut_isigi_olacak-103845.gazetetrakya, 21 Mayıs 2013.

Görün M., Elagöz İ.: “Kentsel Yoksulluk: Sivil Toplum ve Yerel Yönetim İşbirliği,” **IV. Uluslararası STK’lar Kongresi: STK-Özel Sektör-Devlet Etkileşimi (Bildiriler Kitabı)**, Çanakkale, 18 Mart Üniversitesi Yayınları, 2007, s. 148.

Gümüş, Erdal: “Türkiye’de Sosyal Güvenlik Sistemi: Mevcut Durum, Sorunlar ve Öneriler”, **Seta Analiz**, (Çevrimiçi) <http://www.setav.org/ups/dosya/44645.pdf>, **16 Mayıs 2012.**

Gürses, Didem: “Türkiye’de Yoksulluk ve Yoksullukla Mücadele Politikaları,” **Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, C. 17, S. 1, Haziran-2007, s. 66-71.

Güven, Sami: **Sosyal Politikanın Temelleri**, Bursa, Ezgi Kitabevi Yayınları, 4. Baskı, 2009, s. 11.

Hatıplı Mustafa, Aytaç Ayhan: **Dünya’da ve Türkiye’de Yoksulluğun Özgün Yapısı ve Yoksullukla Mücadele**, İstanbul, Kriter Yayınevi, 1. Bs., Ekim 2011.

İlter, Ozan: “Sosyal Yardım Alanında SYDV ve STK İşbirliği, Sorunlar, Çözüm Önerileri,” Sosyal Yardım Uzmanlık Tezi, Ankara, 2010, s. 73-74.

İzgi, Berna Balcı: “Türk Sosyal Güvenlik Sisteminde Son Gelişmeler,” **Çalışma ve Toplum**, 2008/1, s. 85.

Kabaş, Tolga: **Gelişmekte Olan Ülkelerde Yoksulluğun Nedenleri ve Yoksullukla Mücadele Yolları**, Nobel Yayınevi, Adana, 2010.

Kalağan, Gökhan: “Türkiye’de 1980 Sonrası Bürokratik Dönüşüm: Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü (SYDGM) Örneği,” Isparta, **T.C. Süleyman Demirel Üniversitesi S.B.E.**, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), 2009, s. 235-237.

Kalaycıoğlu, Sibel, Tılıç Helga Rittersberger: “Yapısal Uyum Programlarıyla Ortaya Çıkan Yoksullukla Başetme Stratejileri,” Kentleşme, Göç ve Yoksulluk, İmaj Yayınları, 1. Bs., Ed. Ahmet Alpay Dikmen, Ankara 2002, s. 201.

Kan, Pınar: “Fakirlikle Mücadelede Kamu Politikaları ve Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları Üzerine Bir İnceleme,” Isparta, **T.C. Süleyman Demirel Üniversitesi S.B.E.**, 2011, s. 106.

Karabulut, Alpaslan: “Türkiye’deki İşsizliği Önlemede Aktif İstihdam Politikalarının Rolü ve Etkinliği,” Uzmanlık Tezi, **ÇSGB Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü**, Ankara, 2007, s. 2.

Karakoyun, İlhan: “Yoksullukla Mücadele ve STK’lar,” **Her Yönüyle Dernekler Dergisi**, S. 4, 2008, s. 30.

Kaya, Ersin: “Yoksullukla Mücadelede Avrupa’nın ve Türkiye’nin Sosyal Yardım Modeli,” **SYDGM**, (Uzmanlık Tezi) Ankara, Haziran 2009, s. 71-72.

Kaya, Gülhan Aktaş: “Küreselleşme Sürecinde Türkiye’de Gelir Dağılımı, Yoksulluk ve Sosyal Politikaların Evrimi,” (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) **Gazi Üniversitesi SBE**, Ankara, 2007, s. 132-134.

Kırklareli E tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu: (Çevrimiçi) <http://www.kirklarelicik.adalet.gov.tr/krumhak.htm>, 20 Mayıs 2013.

Kırklareli Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı Faaliyet Raporları

Kobak, Kadriye: “Yerel Yönetimlerin Yoksullukla Mücadelede Uyguladığı Sosyal Yardım ve Sosyal Hizmet Programları,” (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) **Anadolu Üniversitesi SBE**, Eskişehir, 2006, s. 63.

Koç, Muzaffer: “Sosyal Güvenliğin Kökeni”, **İş Güç Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi**, C.6, S. 2, 2004, s. 4-5.

Komisyon: “Avrupa Birliği’ne Uyum Süreci’nde Sosyal Hizmetlerin Yeniden Yapılandırılması; Ön Komisyon Raporu,” **Birinci Sosyal Hizmetler Şurası, 19-21 Nisan 2004**, Ankara, Sosyal Hizmetler Genel Müdürlüğü Yayınları, 2004, s. 88.

Koray, Meryem: **Sosyal Politika**, Bursa, Ezgi Kitabevi, 2000.

Koray, Meryem: **Sosyal Politika**, İmge Yayınları, 3. Bs., Ekim 2008.

Koşar, Nesrin G.: **Sosyal Hizmetlerde Sosyal Yardım Alanı**, Ankara, Şafak Matbaası, 2000.

Leung, Joe: “Shifting Social Welfare Paradigm – From Redistributive Welfare to Social Investment,” (Çevrimiçi)
http://www.fhb.gov.hk/download/services/events/040411_wel_forum/17_joe_leung_paper.pdf, 16 Mart 2013.

Levitas, Ruth: **Breadline Europe: The Measurement Of Poverty**, Bristol: The Policy Press, 2000, pp. 110–12.

Lister, Ruth: **Poverty: Key Concepts**, Cambridge: Polity, 2004.

Metin, Banu: “Yoksullukla Mücadelede Asgari Gelir Güvencesi: Türkiye’de Sosyal Yardım ve Hizmet Sisteminde Mevcut Durum ve Asgari Gelir Güvencesi İhtiyacı,” **Sosyal Güvenlik Dergisi**, 2012/1, s. 147-148.

Mezitli Kaymakamlığı: “SYD Vakfı Senedi,” (Çevrimiçi)
<http://www.mezitli.gov.tr/4-2.asp?donemid=106&see=1599&kimid=3>, 15 Nisan 2013.

Mkandrawire, Thandika: “Targeting and Universalism in Poverty Reduction,” **UNRISD Social Policy and Development Programme Paper**, 2005, p. 16.

Norton, Andy; Tim Conway, Mick Foster: “Social Protection Concepts and Approaches: Implications for Policy and Practice in International Development,” **Overseas Development Institute**, 2001, p. 22.

Odabaşı, Ferhat: “Yoksullukla Mücadelede İstihdamın Rolü,” **SYDGM**, (Sosyal Yardım Uzmanlık Tezi), Ankara, 2010, s. 54-57.

Oğuz, Ali: “Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları,” **Türk İdare Dergisi**, Ankara, S. 384, Eylül 1989, s. 76-78.

Osmani, Siddiqur Rahman: “Evolving Views Of Poverty: Concept, Assesment And Strategy”, **Asian Development Bank Poverty And Social Development Papers**, No: 7, Manila: Asian Development Bank Publishing, 2003, pp. 1–9.

Özaydın, Mehmet Merve: “Küresel Etkilerle Şekillenen Sosyal Politika Anlayışı Ekseninde Sosyal Politikaların Geleceğini Tartışmak,” **Gazi Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi**, C. 10, S. 1, 2008, s. 171.

Özcan A., Karakılçık Y.: “Kent Yoksulluğunun Sürdürülebilir Kentsel Gelişme Hareketleri Çerçevesinde Değerlendirilmesi,” **IV. Uluslararası STK’lar Kongresi: STK-Özel Sektör-Devlet Etkileşimi (Bildiriler Kitabı)**, Çanakkale, 18 Mart Üniversitesi Yayınları, s. 441.

Özdamar, Öznur: “Sosyal Politikaların Refah Etkilerinin Ampirik Ölçümü: Türkiye’de Temel Eğitimle İlgili Politikaların Ve Sosyal Yardımların Refah Etkilerinin Değerlendirilmesi,” (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), **Akdeniz Üniversitesi SBE**, Antalya, 2007, s. 83-84.

Özdek, Yasemin: **Yoksulluk, Şiddet Ve İnsan Hakları**, Ankara, TODAİE Yayınları, 2002, s. 478.

Özdemir, İsmail Mansur: “Küreselleşme Sürecinde Türkiye’de Sosyal Devlet ve Sosyal Hizmetler,” (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) **T.C. Selçuk Üniversitesi S.B.E.**, Konya, 2008, s. 81.

Özdemir, Süleyman: “Başlangıcından Günümüze Refah Devletlerinde Sosyal Harcamaların Analizi,” **Sosyal Siyaset Konferansları, Prof. Dr. Nevzat Yalçıntaş’a Armağan**, 50. Kitap, 2006, s. 168.

Özdemir, Süleyman: “Refah Devleti ve Üstlendiği Temel Görevleri Üzerine Bir İnceleme,” (Çevrimiçi)

http://www.sosyalsiyaset.net/documents/refah_devleti_ustlendigi_gorvlr.htm, 12 Mayıs 2012.

Özgökçeler, Serhat: “Sosyal Dışlanma Sorunsalı ve Engellilerin Sosyal Politikası Bağlamında Değerlendirilmesi”, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 2006, s. 17-145.

Öztürk, Nazım; Öztürk, Yasin: **Yoksullukla Mücadelede Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları**, Ankara, Palme Yayıncılık, 1. Bs., 2010.

Özveri, Murat: “Yoksulluğun Yönetilmesi ve Sosyal Güvenlik Hakkı,” **Praksis**, S. 9, 2003, s. 323.

Poggi, Gianfranco: **Modern Devletin Gelişimi, Sosyolojik Bir Yaklaşım**, Çev. Şule Kut, Binnaz Toprak, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 6. Bs., İstanbul, Mart 2012.

Sapancalı, Faruk: **Sosyal Dışlanma**, Dokuz Eylül Üniversitesi İ.İ.B.F. Yayınları, 1. Bs., İzmir, 2003.

Sapancalı, Faruk: **Sosyal Dışlanma**, İzmir Dokuz Eylül Yayınları, 2005.

Saran, M.U.: “Vakıf Statüsünün İşlev ve Gerekleri Açısından Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları,” (Uzmanlık Tezi) **Türkiye ve Ortadoğu Amme İdaresi Enstitüsü**, Ankara, 1990, s. 42.

Seyyar, Ali: “Sosyal Hizmetler Nedir?” (Çevrimiçi)

<http://www.sosyalsiyaset.net/documents/sh.htm>, 8 Mayıs 2012.

Seyyar, Ali: “Sosyal Siyaset Açısından Yoksulluğa Karşı Mücadele”, İstanbul, Deniz Feneri Yayınları, **Yoksulluk Sempozyumu**, Haziran-2003, s. 57-58.

Seyyar, Ali: “Yerel Kamu Yöneticileri Sosyal Devletin Görevlerini Ne Derece Yerine Getirebilmektedir,” **İdarecinin Sesi**, C. 19, S. 109, Mart-Nisan 2005, s. 12.

Seyyar, Ali: **Değişen Dünyada ve Türkiye’de Sosyal Politikalar**, İstanbul, Değişim Yayınları, 2006.

Seyyar, Ali: **Sosyal Güvenlik Terimleri**, İstanbul, Papatya Yayınları, 2005.

Seyyar, Ali: **Sosyal Siyaset Terimleri (Ansiklopedik Sözlük)**, İstanbul, Beta Yayınları, 2002.

SGK: “Sosyal Güvenlik Kurumu: Uygulama Öncesi Yeni Yaklaşım,” (Çevrimiçi) http://www.sgk.gov.tr/doc/sosyalguvenlikreformu_uygulamaoncesiyeniyaklasim.pdf, 14 Mayıs 2012.

Somavia, Juan: “For too many, globalization isn’t working,” **The International Herald Tribune**, 27 February, 2004.

Sosyal Riski Azaltma Projesi: (Çevrimiçi) <http://www.worldbank.org/tr/country/turkey>, 23 Mayıs 2013.

Şenatalar, Burhan: “Türkiye’de Eğitim Sorunları ve Çözümleri,” **Yoksulluğu Önleme Stratejileri: Sivil Toplum Kuruluşları Diyaloğu**, Boyut Yayınları, 1. Bs., Nisan 1998, s. 142.

Şener, Ülker: “Yoksullukla Mücadelede Sosyal Güvenlik, Sosyal Yardım Mekanizmaları ve İşgücü Politikaları,” **TEPAV**, (Çevrimiçi) http://www.tepav.org.tr/upload/files/1271313906r3055.Yoksullukla_Mucadelede_Sosyal_Guvenlik.pdf Şubat 2010, s. 20, 20 Aralık 2012.

Şenkal, Abdulkadir: **Küreselleşme Sürecinde Sosyal Politika**, Alfa Yayınları, 3. Bs., Kasım 2011.

Şenkal, Abdülkadir: “Küreselleşme, Sosyal Politikanın Dönüşümü ve Sivil Toplum Örgütleri,” **Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi**, İstanbul, 2003, s. 116.

Şenkal, Abdülkadir: ”Sosyal Politika ve Uluslararası Sosyal Standartlar,” **Kamu-İş İş Hukuku ve İktisat Dergisi**, Prof. Dr. Kamil Turan’a Armağan, C. 7, S. 2, 2003, s. 447.

Şenkal, Abdülkadir: **Küreselleşme Sürecinde Sosyal Politika**, İstanbul, Alfa Yayınevi, 2005.

Şenses, Fikret: **Küreselleşmenin Öteki Yüzü: Yoksulluk**, İletişim Yayınları, 5. Bs., İstanbul, 2009.

T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı SYGM: Sosyal Yardım İstatistikleri Bülteni, 2012, s. 9-46.

T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, SYGM: (Çevrimiçi) <http://www.sosyalyardimlar.gov.tr/tr/html/11818/SYDVlerin-Yapisi>, 12 Nisan 2013.

T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, SYGM: “2011 Yılı Faaliyet Raporu,” 2011, s. 102-103.

T.C. Başbakanlık SYDGM: Sosyal Yardım Programları ve Proje Destekleri, Ankara, 2005, s. 3.

T.C. Başbakanlık SYDGM: “2008 Yılı Faaliyet Raporu,” Ankara, Strateji Geliştirme Müdürlüğü Yayını, Nisan 2009, s. 11-80.

T.C. Başbakanlık SYDGM: “Stratejik Plan 2009-2013,” Ankara, 2008, s. 43.

T.C. Başbakanlık V.G.M: “227 Sayılı Vakıflar Genel Müdürlüğü’nün Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname,” (Çevrimiçi) <http://www.vgm.gov.tr/db/dosyalar/webicerik65.pdf>, 28 Mart 2013.

T.C. Başbakanlık: **Kamu Yönetiminde Yeniden Yapılanma; Sosyal Güvenlik Reformu: Sorunlar ve Çözüm Önerileri**, Ankara, Başbakanlık Basımevi, 2005.

T.C. Sosyal Güvenlik Kurumu: (Çevrimiçi)

<http://www.sgk.gov.tr/wps/portal/tr/kurumsal/tarihce>, 5 Nisan 2013.

Talas, Cahit: **Türkiye'nin Açıklamalı Sosyal Politika Tarihi**, 1. Bs., Şubat 1992.

Tartanoğlu, Şafak: “Sosyal Dışlanma: Küreselleşme Perspektifinden Bir Kavramsallaştırma Çabası”, **İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Konferansları**, s. 1.

Taşçı, Faruk: **Sosyal Politikalarda Can Simidi Sosyal Yardım**, Ankara, Nobel Yayın Dağıtım, 1. Basım, Haziran 2010, s. 3.

Taşkın, Neşe Şahin; Özel Hüseyin: “Türkiye’de Sosyal Hizmetlerin Dönüşümü,” Ankara, 2009, s. 183-185.

Temiz, Hasan Ejder: **Küreselleşmenin Sosyal Boyutları ve Türkiye Açısından Etkileri**, Genel-İş Matbaası, Ankara, 2004.

Tiyekli, Mustafa: “Sosyal Devlet İlkesi Bakımından Türkiye’de Sosyal Güvenlik Uygulaması ve Sosyal Güvenlikte Reform Arayışları,” (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) **Niğde Üniversitesi SBE**, Niğde, 2008, s. 33-34.

Uçarcı, Refik Ali: “Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Fonu ve Vakıflar,” **Türk İdare Dergisi**, Sayı: 438, 2003, s. 48-49.

UNDP: Human Development Report 2005, (Çevrimiçi) http://hdr.undp.org/reports/global/2005/pdf/hdr05_hdi.pdf, pp. 223–32 [Erişim Tarihi: 05.03.2012].

Uyanık, Yücel: “İşgücü Piyasalarında Esneklik ve Bölünme,” **Kamu İş, İş Hukuku ve İktisat Dergisi**, C. 7, S. 2, 2003.

Warnock, Kitty: “Reducing Poverty: Is the World Bank’s Strategy Working?,” **The Panos Institute**, 2002, p. 10.

World Bank: “Describing Poverty: Poverty Profiles in Poverty Manual, “ (Çevrimiçi)
<http://siteresources.worldbank.org/PGLP/Resources/PMch7.pdf>, s.107, 2005
Ağustos, 31 Mart 2013.

Yalçın, Erhan: “Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarında Vergi ve Muhasebe Uygulamaları,” **T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, SYGM**, Ankara, 2012, s. 25.

Yalçın, Sedat: “Sosyal Politika Tartışmaları,” **Pusula Gazetesi**, (Çevrimiçi)
<http://www.ekonomikpusula.com/sedat-yalcin/sosyal-politika-tartismalari>, 29 Nisan 2013.

Yalman, Yavuz Selim: “Mütala-3294 Sayılı Kanun Kapsamı,” (Çevrimiçi)
<http://www.sosyalyardimlar.gov.tr/tr/html/11395/Mutala-3294-Sayili-Kanun-Kapsami>, 15 Nisan 2013.

Yaşar, Ruhat; Açıkgöz, Reşat: “Yoksullukla Mücadelede Bütüncül Bir Politika: İnsani Gelişme ve Yardım Merkezi,” **Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi**, C. 10, S. 36, 2011, s. 413.

Yıldırım, Aziz: “Türkiye’de Yoksullukla Mücadele ve Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü,” **Yardım ve Dayanışma Dergisi**, s. 14.

Zaim, Sabahattin: **Türkiye’nin Yirminci Yüzyılı**, İstanbul, İşaret Yayınları, 2. Bs., C.II, III, 2005, s. 50.

EK 1: YOKSULLUK ARAŞTIRMASI GÖRÜŞME FORMU

1) Cinsiyet

Cinsiyet	Erkek	Kadın
	1	2

2) Yaş

Kod	1	2	3	4	5	6
Yaş	18-24	25-34	35-44	45-54	55-64	65+

3) Öğrenim durumu

Eğitim Durumu	Kod
Okur-Yazar Değil	1
Okur-Yazar	2
İlkokul Mezunu	3
Ortaokul ve Dengi Mezunu	4
Lise ve Dengi Mezunu	5
Üniversite / Yüksek Okul	6

4) Medeni durum

Medeni Hali	Kod
Eşi Vefat Etmiş	1
Evli	2
Bekar	3
Boşanmış	4
Diğer	

5) Sosyal bir güvenceniz var mı?

	Kod
SGK (4A-4B-4C)	1
Yeşil kart	2
Sosyal güvencesi yok.	3

6) Başka bir kurumdan yardım alıyor musunuz? (DİKKAT: Birden çok cevap işaretlenebilir.)

Hayır Almıyorum	1
Belediyeden	2
Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumundan	3
Hayırsever İnsanlardan	4
Diğer.....	5

7) Hanehalkı tipini belirtiniz?

Hane Tipi	Kod
Tek Kişi	1
Tek Ebeveynli Aile	2
Çekirdek Aile (Anne-Baba-Çocuk)	3
Geniş Aile (Anne-Baba-Hala-Dede-Çocuk vb.)	4
Diğer (Belirtiniz.)	

8) Hanenizde kaç kişi yaşıyor? (rakamla belirtiniz.)

Kişi sayısı	Kod
1-3 kişi	1
4-6 kişi	2
7-9 kişi	3
10-12 kişi	4
13+ kişi	5

9) Şu an çalışıyor musunuz?

Evet (Ne iş yaptığınızı belirtiniz.).....	1
Hayır	2

10) Çalışmıyorsanız ne zamandan beri çalışmıyorsunuz?

Kod	1	2	3	4	5	6	7
	Hiç Çalışmadım	1-3 ay	4-7 ay	8-12 ay	1-3 yıl	4-6 yıl	7 yıl +

11) Çalışmama nedeninizi öğrenebilir miyim?

Çalışmama nedeni	
Sağlık problemi	1
Emekli	2
Ev kadını	3
İş bulamamış	4
Mevsimlik çalışıyor	5
Bedensel engelli	6
Diğer	

12) Hanenizde çalışan kaç kişi var? (rakamla belirtiniz.)

Kişi sayısı	Kod
Çalışan yok	1
1 kişi	2
2 kişi	3
3 kişi	4
4 kişi	5
5 kişi	6
6+ kişi	7

13) Aldığınız yardımlar nelerdir? (Yardım türlerini hatırlatın !)

YARDIM TÜRÜ		SOSYAL YARDIMLAR	Kodu
Aile Yardımları	1	Gıda Yardımı	SY1
		Yakacak Yardımı	SY2
		Barınma Yardımı	SY3
Eğitim Yardımları	2	Öğrenci İhtiyaç Yard. (Kırtasiye, Okul Kıyafeti vb.)	SY4
		Şartlı Nakit Transferi Eğitim Yardımı (Nakit Yardım)	SY5
		Yüksek Öğrenim için Nakdi Yardım	SY6
		Diğer Eğitim Yardımları	SY7
Sağlık Yardımı	3	Sağlık Yardımı (Tedavi Destek, İlaç, Tıbbi Malzeme, Cihaz)	SY8
		Gebelik Yardımı	SY9
		Şartlı Nakit Transferi Sağlık Yardımı (Nakit Yardım)	SY10
		Diğer Sağlık Yard.	SY11
Özel Amaçlı Yardımlar	4	Aşevi Faaliyetleri	SY12

YARDIM TÜRÜ		PROJE DESTEKLEME YARDIMLARI		Kodu	
Sosyal Riski Azaltma Projesi (SRAP)	5	Yerel Girişimcilik (bireysel ya da grup bazlı veriliyor)		PY1	
Kırsal Alanda Sosyal Destek Projesi (KASDEP)	6	Koyunculuk (sadece kooperatiflere veriliyor)		PY2	
		Süt Sığırcılığı (sadece kooperatiflere veriliyor)		PY3	
YARDIMLARA İLİŞKİN DEĞERLENDİRME SORULARI					
	Kesinlikle Hayır	Hayır	Kararsızım	Evet	Kesinlikle Evet
14) Aldığınız aile yardımı yaşamınızı rahatlatmış mı?	1	2	3	4	5
15) Aldığınız aile yardımının genel olarak ihtiyaç sahiplerine yeterli/yardımcı olduğunu düşünüyor musunuz?	1	2	3	4	5
16) Aldığınız eğitim yardımı yaşamınızı rahatlatmış mı?	1	2	3	4	5
17) Aldığınız eğitim yardımının	1	2	3	4	5

genel olarak ihtiyaç sahiplerine yeterli/yardımcı olduğunu düşünüyor musunuz?					
18) Aldığınız sağlık yardımı yaşamınızı rahatlattı mı?	1	2	3	4	5
19) Aldığınız sağlık yardımının genel olarak ihtiyaç sahiplerine yeterli/yardımcı olduğunu düşünüyor musunuz?	1	2	3	4	5
20) Aldığınız aşevi yardımı yaşamınızı rahatlattı mı?	1	2	3	4	5

21) Aldığınız aşevi yardımının genel olarak ihtiyaç sahiplerine yeterli/yardımcı olduğunu düşünüyor musunuz?	1	2	3	4	5
22) Aldığınız proje destek yardımı yaşamınızı rahatlattı mı?	1	2	3	4	5
23) Aldığınız proje destek yardımının genel olarak ihtiyaç sahiplerine yeterli/yardımcı olduğunu düşünüyor musunuz?	1	2	3	4	5

24) Yardım aldığınız Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı'nı tanıyor musunuz?

Evet tanıyorum	1
Kısmen tanıyorum	2
Hayır tanımıyorum	3

25) Sosyal yardım alınabileceğinden nasıl haberdar oldunuz? (DİKKAT: Birden çok cevap işaretlenebilir.)

Muhtardan	1
İmamdan	2
Akraba/komşu/tanıdıklardan	3
TV-radyo	4
Dergi/gazete	5
Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı	6
Diğer (belirtiniz)	

26) Sosyal yardımlar dâhil ailenizin tüm çalışanlarıyla birlikte aylık geliriniz ne kadardır?

Hiç geliri yok	1	1001-1500	7
150 TL'den az	2	1501-2000	8
150-250 TL arası	3	Cevap vermek istemiyor	9
251-500 TL arası	4	Bilmiyor	99
501-750 TL arası	5	Diğer (belirtiniz)	
751-1000 TL arası	6		

Görüşme Formunu Uygulayanın Adı/Soyadı/İmzası

.....